

ЦЕ МАГІЧНЕ СЛОВО — СВОБОДА

У москвича Станіслава Бишка ще зовсім юне відкрите й усмінене обличчя. Так і хочеться запитати: «Хлопче, а яка вам справа до наших «коричневих», у всякому разі, ви ж їх фарбуєте у якийсь схожий тон, чи то у вас немає своїх націоналістів?». Та, звичайно ж, є, і команда Баркашова іще крутіша від «свободівців», тільки ж ваші — «нормальні», бо вони зазіхають ще й на свободу «малоросів» та «білоросів», наполягаючи, що ті є часточкою російського народу, який, звичайно ж, в цій армії — за ватажка, а ось українські «наці» чомусь стверджують, що вони — окремий народ, і зовсім не росіяни, й навіть неприязно налаштовані до останніх. І з вашої точки зору це вже якийсь парадокс, вартий на дослідження.

Саме таке завдання і поставив перед собою психолог за освітою Станіслав Бишок у тому форматі, що колишні «маргінали» раптом стають парламентською партією,

в якій і на сьогодні найстабільніша підтримка її виборців. Бо якщо серед тих, хто підтримує торік Партію регіонів, лише 67% готові підтвердити свій вибір, то у «Свободи» — 94,5%. І це у той час, як партія влади налаштована

на активну працю, а «свободівці» лише блокують трибуну та вносять деструктив своїми критичними зауваженнями (у всякому разі, саме так трактується сьогодні парламентське життя владою). Та ще й електорат у «Свободи» — найосвіченіший. Це переважно містяни, жителі обласних центрів, дипломовані фахівці, люди молодого та середнього віку, серед яких останнім часом зменшилась частка україномовних з 75 до 68%.

Цей «феномен» і став темою дослідження Станіслава Бишка в його книзі «Іллюзія свободи. Куди ведуть Україну нові бандерівці». Цікаво? Досліджуй і шукай читачів у себе в Росії! Та ні ж, молодий психолог разом з видавцем цієї книги Олексієм Кочетковим, що є водночас президентом фонду розвитку інститутів громадянського суспіль-

ва «Народна дипломатія», вирушили ділитися своїми враженнями в сусідню державу, де обидва були спостерігачами на останніх виборах: Олексій Кочетков — як генеральний директор Міжнародної організації зі спостереження за виборами CIS-EMO, а його напарник — як її головний науковий консультант.

(Закінчення на 3-й стор.)

А НА КУТНІ Б ТАК СМІЯВСЯ...

КРИВАВИЙ «ЖАРТ» РОСІЙСЬКОГО ТЕЛЕВЕДУЧОГО ПРО УКРАЇНЦІВ

стор. 2

ПОЛІТИКА - РІЧ ТРАВМАТИЧНА,

АБО ЯК ВДРУГЕ НЕ УДАРИТИСЯ ОБ РЕФЕРЕНДУМ

стор. 6

МИ ЄСТЬ НАРОД!

ВСЕУКРАЇНСЬКА ІДЕОЛОГІЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ДЕ ВОНА?

стор. 14

Республіканський комітет Криму з охорони культурної спадщини підготував план заходів з протидії несанкціонованим археологічним розкопкам. Про це повідомив заступник голови комітету В'ячеслав Зарубін, інформує пресслужба Радміну АРК.

«Зупинити хвилю грабів можна тільки спільними зусиллями органів охорони культурної спадщини, музеїв та історико-культурних заповідників, органів місцевого самоврядування, громадськості та правоохоронних органів», — заявив він.

План передбачає регулярне проведення рейдів з виявлення незаконних розкопок. До цієї роботи будуть залучені правоохоронні, наглядові органи, історико-культурні заповідники, вчені-археологи, громадські інспектори. Крім того, триватиме робота з паспортизації об'єктів археологічної спадщи-

ни, археологічних досліджень об'єктів, схильних до найбільшої загрози розграбування та знищення.

В. Зарубін нагадав, що на території Криму лише на державному обліку є понад 9 тис. пам'яток культурної

ЗУПИНИТИ «ЧОРНИХ» АРХЕОЛОГІВ!

спадщини, з них більш як 5600 пам'яток археології — від епохи палеоліту до пізнього середньовіччя.

«Чорних» археологів передусім приваблюють античний і ранні середньовічні некрополі у Бахчисарайському, Білогірському, Кіровському, Ленінському, Сакському, Сімферопольському, Чорноморському районах, на територіях Алуштинської, Керченської, Феодосійської, Ялтинської міськрад.

Так, у 2012 році були зафіксовані факти розграбування могильників у межах печерного міста Бакла біля села Скалисте, на східному схилі м. Мангуп біля села Залісне, незаконного руйнування і пошкодження із застосуванням металодетектора пам'ятки археології місцевого значення — таврського придуку Кизик-Кулак-Кая біля села Красний Мак.

Матеріали за всіма виявленими фактами незаконних розкопок направлені до правоохоронних органів та органів прокуратури.

В. Зарубін підкреслив, що принципове значення для припинення вказаних протиправних дій має вдосконалення законодавства у сфері охорони культурної спадщини. Передусім це стосується об'єктів археологічної спадщини, відповідальності за пограбування і знищення яких має бути такою самою, як і щодо пам'яток культурної спадщини.

ВІЙНА ПАМ'ЯТНИКІВ НА ЛУГАНЩИНІ

Луганський пам'ятник... жертвам ОУН-УПА

Усі ми є свідками того, як в останнє десятиріччя все активнішою стає боротьба двох Україн — власне української, або європейської, і радянсько-євразійської. Прояви цієї боротьби спостерігаємо як у мовно-історико-конфесійній сфері, так й у сфері культурно-монументальної. Лінією ж фронту в цій цивілізаційно-ментальній війні є південно-східна Україна.

Луганськ — найсхідніший обласний центр, разом із Донецьком він є осередком українського Донбасу — регіону, в якому, за визначенням Вікіпедії, мешкає значна частина російського і маргінального населення, яке не в останню чергу є таким саме завдяки усталеному підходу місцевої влади до монументальної скульптури міста.

ІДЕМО ВПЕРЕД, ПОВЕРНУВШИ ГОЛОВУ НАЗАД?

Той, хто має можливість відвідати Луганськ, помітить, що він, за влучним висловом одного журналіста, досі залишається заповідником імені Леніна. Міркуйте самі: сьогодні тут аж сім пам'ятників Леніну, три з яких віднесені до об'єктів культурної та історичної спадщини й охороняються законом. Уже ні для кого не секрет, що Ленін був натхненником людиноненавистницької ідеології, міжнародним терористом, за наказами якого за політичними мотивами було репресовано мільйони людей, знищено Українську Народну Республіку.

(Продовження на 4-й стор.)

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудоий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта" "БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Регстраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.
Матеріали для друку приймаються в електронному вигляді. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (067) 650-14-22
(050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олесь БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-65
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnicтво@gmail.com

ДЕНЬ ВИЗВОЛЕННЯ СІМФЕРОПОЛЯ

Минулої суботи в столиці Криму відбулися урочисті заходи, присвячені 69-й річниці визволення міста. 13 квітня 1944 року війська 4-го Українського фронту визволили Сімферополь від фашистської окупації, що тривала 865 днів. Німецькі війська увійшли в Сімферополь у ніч на 2 листопада 1941 року. Вже через кілька днів у місті виникли перші підпільні організації. Підпільники встановили зв'язок з кримськими партизанами, передавали їм дані для диверсій і повідомляли про підготовку каральних операцій. Ворожі війська всюди натрапляли на опір. Диверсійним групам вдалося здійснити 63 напади на військові

об'єкти окупантів, підірвати 11 військових ешелонів. У ніч на 13 квітня 1944 р. дві групи партизанського Північного з'єднання проникли в місто і розгромили казарми німецького гарнізону. Вранці в Сімферополь увірвалися танки 79-ї бригади полковника П. С. Архипова та 101-ї бригади підполковника М. Ф. Хромченка. Слідом за ними увійшли 27 мотострілецька і 6 гвардійська танкова бригади, які остаточно вибили з вулиць міста фашистських загарбників. Разом з військами в місто увійшли бійці 1-ї партизанської бригади Ф. І. Федоренка. Вже до 16 год. Сімферополь був повністю очищений від су-

противника, а його жителі радісно вітали воїнів-визволителів. Вшановуючи пам'ять загиблих воїнів, ветерани Великої Вітчизняної війни разом із першим віце-прем'єром Криму Павлом Бурлаковим, головою Верховної Ради автономії Володимиром Константиновим, Постійним Представником Президента України в Криму Віктором Плакідом, міським головою Сімферополя Віктором Агеевим взяли участь у церемонії покладання квітів до пам'ятника воїнам, загиблим під час визволення Сімферополя, та членам підпільної групи «Сокіл», розташованому у Сквері Перемоги, і до

могили Невідомого солдата в Гагарінському парку міста. Пам'ять героїв також вшанували учні шкіл і студенти кримських ВНЗ, представники громадськості та городяни. «Сьогодні ми схиляємо голову перед героїзмом і мужністю наших батьків і дідів, які визволили Сімферополь від німецько-фашистських загарбників. Це велика і свята для всіх нас дата. Ми повинні зберігати пам'ять про наше минуле, адже у народі, в якого немає історії, немає і майбутнього», — підкреслив Павло Бурлаков. Під час заходів біля пам'ятників урочисто завмерла почесна варта з краших вій-

ськовослужбовців служби за контрактом Сімферопольської окремої берегової артилерійської групи Військово-Морських Сил ЗС України, а салютне відділення виконало трикратний залп. Від командного складу Сімферопольського гарнізону також поклали квіти та вшанували пам'ять загиблих хвилиною мовчання заступник командувача Військово-Морських Сил Збройних Сил України з берегової оборони полковник Ігор Воронченко та командир Сімферопольської окремої берегової артилерійської групи Військово-Морських Сил ЗС України полковник Дмитро Козаченко.

Олексій МАЗЕПА,
підполковник,
спеціальний кореспондент
«Народної армії»

ШЕВЧЕНКІВ ЮВІЛЕЙ — СВЯТО ЄВРОПЕЙСЬКЕ

Міністр культури України Леонід Новохатко закликає європейських колег долучитися до святкування 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка у 2014 році. Про це він заявив під час виступу на X конференції міністрів культури країн-членів Ради Європи в Москві, повідомили в прес-службі Мінкультури.

«У своєму виступі Леонід Новохатко наголосив на необхідності збереження культурного різноманіття Європи та активізації куль-

турних контактів між народами Європи. Міністр також підкреслив важливість об'єднання діячів національних культур і закликає міністрів культури країн Європи долучитися до святкування 200-річчя Тараса Шевченка у 2014 році», — йдеться у повідомленні. У форумі взяли участь близько 250 делегатів — міністри, заступники міністрів, експерти та представники країн-членів РЕ, країн СНД, а також ЮНЕСКО, ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) і Європейського Союзу.

ВІЌЗНЕ ЗАСІДАННЯ В КРИМУ

11 квітня у Верховній Раді АР Крим під головуванням голови комітету Верховної Ради України з прав людини, національних меншин і міжнародних відносин Валерія Пацкана, за участі членів комітету — народних депутатів України, Постійного Представника Президента України в АР Крим Віктора Плакіді, регіонального представника УВКБ ООН в Білорусі, Молдові та Україні Олдріха Андрисека, директора Департаменту захисту прав депортованих за національною ознакою осіб,

які повернулися в Україну, Міністерства соціальної політики України Петра Плаксі, представників центральних органів виконавчої влади, голів постійних комісій і депутатів Верховної Ради АР Крим, голови Рескомітету АР Крим у справах міжнародних відносин та депортованих громадян Рефата Кенжалієва, голови Ради представників кримськотатарського народу при Президенті України, депутата Верховної Ради АР Крим Лентуна Безазієва, представників міністерств та відомств авто-

номії та голів національно-культурних товариств АР Крим відбулося візне засідання комітету Верховної Ради України з прав людини, національних меншин і міжнародних відносин.

Члени комітету та запрошені розглянули питання щодо стану виконання державної Програми розселення та облаштування депортованих кримських татар і осіб інших національностей, які повернулися на проживання в Україну, їх адаптації та інтеграції в українське суспільство на період до 2015 р.

Прес-служба Постійного Представника Президента України в АР Крим

А НА КУТНІ Б ТАК СМІЯВСЯ...

Міністерство закордонних справ України обурене некоректним висловлюванням телеведучого Івана Урганта в ефірі російського «Першого каналу», яке різко дисонує з високим рівнем стратегічного партнерства між Україною та Російською Федерацією та атмосферою дружби і взаєморозуміння між нашими народами. Про це йдеться в переданому УНІАН коментарі Департаменту інформаційної політики МЗС України.

У зовнішньополітичному відомстві наголосують, що в історії двох народів було чимало трагічних сторінок, спекулювати на яких — неприпустимо. У сучасному цивілізованому світі подібні жарти вважаються поганим тоном і виявом неповаги до пам'яті мільйонів жертв тоталітарного режиму, підкреслили в МЗС.

«Спроби бути гострим і дотепним гумористом не дають права відомому шоумену опускаватися до рівня жартів людське горе, кровопролиття і смерть. Це — як мінімум, негідно та не по-людськи», — зазначається в коментарі. У МЗС переконані, що подібні висловлювання принижують самого І. Урганта, який, до того ж є частим гостем українського телефіру, та вже отримали вкрай негативну оцінку українського і російського суспільства.

Міністерство закордонних справ довело свою стурбованість російській стороні і

вимагає від «Першого каналу» дати належну оцінку цьому інциденту.

Як повідомляли ЗМІ, І. Ургант в ефірі кулінарної телепрограми «Смак» під час приготування страви сказав: «Я порубав зелень, як червоний комісар жителів українського села». Кінодраматург і актор Олександр Адабашиян, який також брав участь у зйомках передачі, підіграв І. Урганту, зазначивши, що «струшує останки жителів з ножа».

Згодом І. Ургант вибачився за свій невдалий жарт. «Я прошу вибачення в усіх жителів України, яких зачепив мій недоречний коментар в останньому випуску програми «Смак», — написав він у своєму Twitter.

Крім того, він додав, що як самопокарання зобов'язується готувати у цій передачі лише борщ, вареники, галушки до 2018 року включно, а усіх народжених у нього з цього моменту дітей, незалежно від статі, називати Богданами...

Кримська республіканська організація Національної спілки письменників України, творче об'єднання українських письменників КРО НСПУ, сімферопольське відділення Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка, Кримська філія Наукового товариства ім. Шевченка, редакція Всеукраїнської загальнополітичної і літературно-художньої газети «Кримська світлиця» висловлюють щире співчуття директору видавництва «Доля» Валерію Басирову у зв'язку з непоправною втратою — смертю дружини

ВІКТОРІЇ

ШАНОВНІ ДОБРОДІ! Просимо матеріально підтримати кримських талановитих дітей — переможців Всеукраїнського конкурсу «Змагаємось за нове життя!» — оплатити дорожні витрати на їхню поїздку до м. Коломия для участі у фестивалі «Золоті зерна одного колоса». Нехай нині кримські таланти ще раз докажуть усьому світу, що живе і процвітає в багатонаціональному Криму співуче українське Слово! З пропозиціями звертайтеся до редакції «Кримської світлиці» та за тел. (050) 1900-887 (Тетяна Миколаївна).

ЦЕ МАГІЧНЕ СЛОВО – СВОБОДА

(Закінчення.
Поч. на 1-й стор.)

Не берусь судити, наскільки це політкоректно, але в якийсь момент у мене навіть промайнула думка: чи це не та із ситуацій, коли доцільно звертатися до СБУ? Бо те, що говорили московські гості (порівняно з книгою, яку я мала змогу прочитати пізніше), мало значно тенденційніше забарвлення й іноді межувало із залюкванням присутніх перспективою потрапити під п'яту ультрарадикальної партії із сумними, а то й трагічними наслідками. Наприклад: ось прийдуть до влади «свободівці», ліквідують автономію, і в Криму, як колись у Грузії, розпочнеться війна.

А хоч би й ліквідували! Якось інтерактивне голосування на ДТРК «Крим» показало, що третина тих, хто голосував, — за її ліквідацію. Тож вони вже «воювати» не підуть, навряд чи підуть і чиновники та їхня обслуга, що можуть втратити добре оплачувану роботу і які чи не єдині мають з цієї автономії зиск. Бо в рядовій області вже не буде 23 міністерства та відомства, Верховної Ради та інших надбудов, які, зрештою, спираються на трудові плечі звичайних кримчан. А вони, в свою чергу, можуть пішитися лише тим, що Сімферополь зазвичай декларується як найдорожче місце в Україні. В той же час, якщо це була кримськотатарська національна автономія, тут дійсно була б сила, кровно зацікавлена в її збереженні. Тоді б вже і лякали, втім, на таку реально вмотивовану автономію, думається, ніхто б і не зазіхав.

Тож або росіяни не дуже розуміються на українському питанні, або тримають наших журналістів за дурників. Про те, якими бачать Україну та українців жителі сусідньої держави, розповів Станіслав Бишок:

— У Росії вважають бандерівців маргінальними групами людей, тож успіх «Свободи» легітимізував деякі некоректні ідеї. І мікроклімат в Україні сприяє культивуванню таких ідей. Та хоча немає повного взаєморозуміння, росіяни вважають українців братнім народом. Вони пам'ятають Помаранчеву революцію, яка фактично закінчилася нічим. Знають, що зараз при владі Президент Янукович зі своєю партією, схожою на «Єдину Росію». А ще знають, що Україна розподіляється на Західну і Південно-Східну і що час від часу ви у нас прикрадаєте газ...

Тож чи варто дивуватися, що не всі українці готові себе ідентифікувати з таким «дружнім» на-

родом? Бо росіян аж ніяк не хвилює та захмарна ціна, що їй встановила на газ для «братів» російська влада, та ще й штрафи за невиконання, згідно з колишньою угодою, голубе паливо: купуй і плати, не маєш за що купити, — все одно плати. Ой, краще б вже не згадував про газове питання цей симпатичний хлопець!

Але ж він дійсно стурбований! Не стільки газомисними перипетіями, стільки тим, що за посилення впливу «Свободи» тут може стати некомфортно його співвітчизникам. На моє запитання, чи доводилось йому колись бути у «лігві звіра», він відповів, що саме звідти родом його батько, який жив і навчався на Західній Україні в молодших класах, ймовірно, звідти і його діди-прадіди. І, можливо, описуючи в окремій главі психологічний портрет «свободівця» (читай — бандерівця), юнак зачіпає тим самим честь і гідність своїх предків.

Цей портрет він змальовує в загальних рисах прямо на пресконференції на прохання одного із журналістів:

— Український націоналіст — людина, яка проектує власні почуття і думки на оточення, тобто приписує їх іншим. Це вони такі, це вони налаштовані вороже, а не я. І ще одна важлива риса — паранояльність (від слова параноя). Вона полягає у схильності продукувати надцінні (у власному розумінні) ідеї. Одна з них — протистояння між українцями і росіянами, яка не підлягає корегуванню.

Задум написати свою книгу, за словами автора, виник 28 жовтня 2012 року, коли він приїхав спостерігачем на вибори в Україну й став свідком неочікуваного успіху ВО «Свобода», яка замість прогнозованих 4 з хвостиком відсотків голосів електорату набрала 10,44% голосів виборців у цілому, а на Львівщині — 38,02%. Навіть у Севастополі знайшлося 2000 осіб, які вказали їй довіру.

Зрештою, молодому та ранньому пану Станіславу варто було враховувати, що попередні опитування є спільним продуктом статистиків і політтехнологів, які у такий спосіб намагаються запрограмувати поведінку непокірливих, аби ті засумнівалися у своєму виборі та не забажали «викинути голоси на вітер», підтримуючи непрохідну партію. Звідси — і бажане, яке б хотілося мати за дійсне, і дійсне — що зовсім не було бажаним.

Втім, віддаючи належне автору, хочу зауважити, що у своїй книзі він таки дійсно намагається провести серйозне, а можливо, й неупереджене дослідження цієї ситуації, що його по-справжньому приголомшила.

Тож зупинимось на окремих його пунктах. «Свобода» сформувала очень ясну позицію по широкому кругу вопросов: экономических, социальных, морально-этических... «Свобода» — это прежде всего рупор мнений простого украинца, зачастую далекого от политики, много и тяжело работающего, пытающегося нащупать опору, увидев ясные ориентиры в нашем сложном, неоднозначном, противоречивом мире». «Их сила («Свободы») — в безграничном популизме». «Главный миф «Свободы» — о России и русских, изначально враждебных украинской государственности, тесно спаянный с мифом о разрушительной силе левых идей, когда всякий коммунист есть, по определению, «москаль», агент Кремля». «Эта партия крайне радикальная и крайне консервативная одновременно».

А далі і дійсно так, що ні в тин, ні в ворота. виявляється, в Києві до «Свободи» липнуть вихідці з української глибини, які відчувають зневагу успішних корін-

них киян, котрих під впливом «свободівців» асоціюють з росіянами, і знаходять собі втіху в лавах цієї партії. Більш за те, Станіслав Бишок розповів, що такі люди завжди зустрічають турботу і підтримку серед однопартиївців, де однаково раді і бізнесмену у брендовому костюмі, і студенту в розтягнутому светрі. Й це вже змахує на важелі впливу релігійної секти.

Втім, знаючи кримських «свободівців» особисто, можу запевнити, що вони жодним благодійництвом не займаються і в будь-який спосіб за людськими душами не полюють, й самі швидше жорсткі, ніж лагідні, й охочіше відштовхнутись, ніж приголублять.

Про те, чим і кого намагається привабити до себе ця партія, і взагалі, що вона собою являє, можемо спробувати дізнатися і з інших джерел місцевого походження, а саме, із газети опонентів «свободівців» «Коммунист Крыма» від 11 жовтня 2012 р.:

«Украинский национализм сам по себе существует лишь на сучнях, где потомки «деревенских скотов» в вышиванках с выпученными глазами в конвульсиях крутят фиги «у бик Москвы». Ни одна нация от политики не станет работать за голую идею. Потому что не обладает государственным инстинктом, лишен созидания, чувства коллективизма, искреннего желания принести пользу Родине. Он весь состоит из эгоизма, жадности и расчета. Потому что галичане всегда ходили в холопах у «панов».

«Я нисколько не удивлюсь, если после вступления Украины в Таможенный союз — а больше

сно паранояльними нахилами.

А шкода, бо уважно прочитавши книгу, видано тиражем у 500 примірників, я віднайшла в ній чимало цікавого і корисного, чого після спілкування з українськими журналістами Півдня та Сходу явно не стане більше, бо насправді б я стала шукати «холопів» не на Заході України, а саме тут.

С. Бишок, зокрема, зазначає: «Риторика обличителей «Свободы» часто бывает агрессивнее, чем даже риторика самих «свободовцев». Або ж: «Свобода» выросла и окрепла на том, что история Украины все еще остается последним полем боя гражданской войны». «Ее невозможно оканчить, доказав всем и каждому правоту одной из сторон. Компромисс возможен только один: нужно набраться мужества и признать, что все сложности протростояний, через которые прошла Украина на протяжении последних веков и в особенности в XX веке, были неотъемлемыми и полноправными частями украинского народа. Что ни одну из этих частей невозможно считать ни «предателями», ни «колaborационистами», ни «бандитами...». І нарешті: «Нужно просто признать как данность, как неизбежную истину, что все украинцы имеют право уважать своих предков независимо от того, на чьей стороне и под чьими знаменами они сражались...».

І тут я вже чую голос не молодого хлопця, який крокує давно і, здавалося б, назавжди протоптанною стежкою, а мудрої людини, такої, як Валерія Новодвор-

ей некуда, нынешние члены ультраправых партий тут же станут (не бесплатно) петь дифирамбы русскому языку, вечной дружбе с Россией и всему тому, против чего они так рьяно до этого выступали. Эти холопы-перевертыши просто не имеют совести, убеждений, идеологии».

Із цієї цитати неважко зрозуміти, чому, за Бишом, «всякий коммунист есть, по определению, москаль, агент Кремля», а по-друге, виникає бажання дослідити тезу щодо відлучення «холопства» в голосі «затуркані селянської» партії. Ось тільки чому цей голос став найближчим саме високоосвіченій міській інтелігенції?

І що вже дорікати іноземній делегації із двох осіб, яка має намір відвідати, окрім Сімферополя, ще й Севастополь, Одесу, Херсон, Миколаїв, Запоріжжя, Кривий Ріг, Харків і Луганськ, аби попередити в своєрідний спосіб жителів цих міст про небезпеку з боку «нових бандерівців» (Львів у такій зустрічі їм відмовив), якщо наші власні українські комуністи тут — поза конкуренцією? Хоча пояснювали свій вояж іноземні гості трохи інакше: Станіслав Бишок нібито збирає нові дані, пов'язані із ВО «Свобода», аби розширений варіант книги підготувати саме для українського читача і видати її солідним тиражем. І тут, можливо, допоможуть йому й місцева комуністична преса, і просто співрозмовники з дій-

ська, і не розумію, де він справжній, чи коли встановлює «свободівцям» психіатричні діагнози, чи коли заявляє: «Сторонники «Свободы» — такая же часть украинского общества, как и сторонники сближения с Россией — и с этим фактом следует считаться». А одним із методів боротьби зі «Свободою» він пропонує відкриття українських шкіл і класів там, де їх бракує, тим самим знімаючи ще одну проблему, яку, піднявши на щит, «Свобода» могла б перетворити на власну піаракцію.

Тож справді хочеться запитати: а чи не призначити нам Станіслава Бишка радником спікера парламенту України, можливо, тоді відпаде необхідність блокувати трибуну, заганняючи країну в затратну як у моральному, так і в матеріальному плані політичну кризу?

З іншого боку, молодий теоретик побоюється тотальної українізації, висловлює невдоволення щодо характеристики Голодомору як геноциду українського народу, не в захваті від перспективи створення Помісної української церкви. Можливо, тому, що все це певним чином зачіпає його власні інтереси або амбіції як росіянина.

Зрештою, в книзі багато такого, що б хотілося процитувати, незалежно від тих емоцій, які воно викликає. Ось як автор пояснює настрої прихильників ВО «Свобода»: «Идеологически мо-

тивированный электорат «Свободы» составляет меньше половины общего числа избирателей партии». «Первая группа — те, кто хотел таким образом выразить протест против политики правительства Януковича — Азарова. Вторая — избиратели, желающие обеспечить правительству жесткую оппозицию. Выбор третьей группы мотивирован желанием гарантировать вхождение в парламент третьей оппозиционной партии».

Втім, було б несправедливо не приділити уваги другому гостю кримчан Олексію Кочеткову, який теж презентував свою книгу близької нам тематики: «Украина 2012: как выбирать народных депутатов». Українские выборы глазами международных наблюдателей». Щоправда, маючи необережність назвати всю українську історію міфологією, він тим самим не додав бажання цікавитися його висновками щодо виборів, як й іншими думками. Однак привертають увагу деякі діаграми, з яких можна довідатися про кількість і характер порушень за оцінками міжнародних спостерігачів: проти колег по виборчому округу — 17,6%, використання адмінресурсу — 13,0%, використання службового становища — 12,2%, а також з прямим підкупом виборців — 12,6%, одержання преференцій у виборчих комісіях — 10,3%, агітація в неналежних місцях — 9,2%. Найбільше порушень припадає на кандидатів у мажоритарних округах — 63,6%. Значна частина тексту присвячена використанню адмінресурсу, що мало системний характер і розподілялося на адмінресурс інституціональний, бюджетний, силовий, регуляторний, законодавчий і медійний. Та чи варто розшифровувати ці положення (а це дійсно повний набір методів впливу), якщо в результаті у своєму інтерв'ю Олексій Кочетков все одно доходить висновку: «Украина гораздо более демократична, чем подавляющее большинство ее соседей, включая Прибалтику и Польшу».

Ще б пак! А хіба він поширювався б тепер перед представниками засобів масової інформації про те, що наша історія, починаючи з Переславської Ради і кінчаючи Голодомором, насправді є міфологією, абсолютно незважаючи на те, як це сприймається присутніми? Чи, можливо, демократія, як і добро, теж має бути з кулаками? Бо інакше, як нам нарешті спекатися «міфу» про «старшого брата»?

Що ж до популярності ВО «Свобода», то я б її пояснила так: поперше, понад усі 20 років існування, враховуючи період, коли вона називалася соціал-національною партією України, партія дотримувалася незмінних сталіних принципів у своїй ідеології і політиці (а сьогодні у людей вже відраза від політиків-флюгерів); по-друге, ВО «Свобода» ніколи не була при владі, тож і не мала можливості себе скомпрометувати; по-третє, рішучість і принциповість її представників свідчать, що вони обов'язково щось таки у державі змінять (хоча і не факт, що на краще). І нарешті, щира, вистраждана дідами-прадідами любов до України — це не може не викликати поваги навіть у тих, хто перебуває на інших позиціях. Вона, «Свобода», — така, яка є, не краща і не гірша, але справжня.

Тамара СОЛОВЕЙ

ВІЙНА ПАМ'ЯТНИКІВ НА ЛУГАНЩИНІ

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Ще з радянських часів у Луганську стоїть величний пам'ятник К. Е. Ворошилову на коні (це той Ворошилов, який заявив: «Ми свідомо пішли на голод, тому що нам був потрібен хліб» і з ініціативи якого напередодні Другої світової війни було винищено 36 тис. офіцерів Червоної армії). Стоять два пам'ятники засновнику ВЧК Ф. Дзержинському, стільки ж — червоному командирові О. Пархоменку, іншим революціонерам — П. Богині, І. Орешку, І. Алексееву-Кумачу, І. Яковенку, Г. Звейнеку.

Є в Луганську пам'ятники Трудівникові Луганщини; Героям Великої Вітчизняної війни; Героям-молодогвардійцям; меморіальний комплекс «Гостра Могила» на честь подвигу бійців Червоної армії. Є численні пам'ятні знаки на «братських могилах» — Луганським червоногвардійцям; Луганським робітникам, які загинули за радянську владу; Офіцерам Радянської армії; Учасникам революції та громадянської війни; Борцям революції тощо. Малоімовірно, що під усіма тими пам'ятними знаками покотяться ті, на честь кого вони встановлені, але завдяки цим численним капишам Луганськ схожий на сучасну братську могилу.

Тут є меморіал на місці вручення ордена Червоного прапора трудящим Луганська. Функцію пам'ятників виконують також танки, гармати, літаки, паровози, що теж стоять тут з радянських часів.

Як відомо, ці пам'ятники були невід'ємною частиною радянської традиції монументального мистецтва й водночас — одним із символів тієї доби, засобом комуністичної пропаганди, виховання гордості за свою «велику Родину» і створення ілюзії історичної пам'яті.

Чи не в кожному селі, в усіх райцентрах Луганщини є бронзові Леніни, «герої» боротьби проти УНР, молодогвардійці. Іван Захарченко, дослідник історії українського козацтва на Луганщині, на запитання своїх учнів, коли ж ми, нарешті, станемо краще жити, відповідає: «Тоді, коли з центру нашого села приберуть боввана — Леніна». І от минулого року під час грози блискавка влучила саме в цього радянського ідола — повідривала кам'яне шмаття з його голови і зруйнувала постамент. Люди кажуть, що це знак.

Колись, ще в 90-ті, на хвилі демократизації в Первомайському місцеві мешканці звалили пам'ятник Леніну. 2007-го, після указу Віктора Ющенка «Про заходи у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні» де-не-де на Луганщині за вказівкою місцевої влади були знесені пам'ятники вождів світового пролетаріату (у селах Новосвітлівка Краснодонського району, Троїцькому — Попаснянського, Чорнухиному — Перевальського, у райцентрі Ново-Пскові), а також завалено напівзруйновану скульптуру молодогвардійцям у Зоринську. Того ж року в Луганську на Театральній площі пам'ятник Леніну хтось облив фарбою, 2009-го хлопцесь-відчайдух підірвав пам'ятник Леніну в Рубіжному, а в січні цього року такі ж сміливі написали слово «кат» і намалювали свастику на його постаменті в Алчевську.

Якби Кабмін ще у 2007 р. подбав про вилучення з національного реєстру нерухомих пам'яток цих радянських бовванів, їхній демонтаж був би масовим і законним навіть на Луганщині. А так — тим «хуліганам» світять терміни ув'язнення. Луганські ж комуністи не дрімать — тут же відновлюють своїх кам'яних ідолів.

МОНУМЕНТАЛЬНІ УПОДОБАННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ВЛАДИ ЗА ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Чимало скульптур у Луганську наставлено з ініціативи або з підтримки влади вже після 1991 року. Наприклад, у самому Луганську — це пам'ятники Воїнам-афганцям; Донським козакам; Трьом музам; Героям-ліквідаторам наслідків аварії

на ЧАЕС; Карлові Гаскойну (Катерина II доручила цьому шотландському підприємцеві будівництво чавуно-ливарного заводу на річці Лугань; луганська влада нарекла Гаскойна разом із цією російською імператрицею засновником Луганська); Робітникові-ливарнику; Божій Матері; Невідомому авторі «Слова о полку Ігоревім». Пам'ятним знаком «За державу» вшанували Павла Луспекаєва (у Луганську він проживав у віці 17-18 років), який у фільмі «Белое солнце пустыни» відтворив образ невідомого радянського митника Павла Верещагіна. Поставили погруддя першому міському голові Луганська (1883-1891 рр.) Миколі Холодильніну, уродженцю Орловщини. У Старобільську на подвір'ї університету імені Тараса Шевченка встановили пам'ятник Остапові Бендеру.

Після 1991 року увічнили в камені й таких народжених у Луганську осіб, як Володимир Даль (біля Східноукраїнського національного університету; це вже другий у Луганську пам'ятник творцеві «Толкового словаря живого великоруського язика», який прожив тут перші три роки свого життя. Спочатку планували увічнити, окрім Дала, ще й Бориса Грінченка, який на Луганщині прожив шість років і саме тут почав упорядковувати свій славетний «Словар української мови», — і ці дві фігури мали б утілювати гасло про «два крила духовності» на Луганщині; а вийшло, як завжди, всього одне крило — російське); Михайло Матусовський (автор пісні «Подмосковные вечера»); Тетяна Снежина-Печонкіна (поетеса, автор пісні з репертуару Алли Пугачової «Позови мене з собою»; у Луганську вона прожила півроку від свого народження, потім виїхала з батьками-військовими до Росії й більше сюди не поверталася).

До 75-річчя Голодомору-геноциду місцеве керівництво змушене було виконувати відповідний указ президента Віктора Ющенка. Так, в обласному центрі встановили пам'ятник жертвам Голодомору 1932-1933 рр. на Луганщині — його розмістили у сквері Пам'яті, що навпроти приміщення СБУ (колишнього КДБ-НКВС). Поряд з ним стоїть пам'ятник жертвам сталінських репресій. По селах Луганщини, де лютував Голодомор, де-не-де поставили хрести, але на них написано щось на зразок: «Упокой, Господи, души невинноубиенных рабов твоих», і немає на тих хрестах жодного прізвища реальних жертв Голодомору. Та й самі хрести встановлені, як правило, не на місцях масових поховань.

За офіційною інформацією, до листопада 2008 року на Луганщині встановлено 280 пам'ятних знаків жертвам Голодомору. Очевидно, сюди зараховано й хрести з написами «Спаси і сохрани», які саме тоді ставили при в'їзді до багатьох населених пунктів.

2003-го року, до 65-річчя Луганської області, тодішні її «батьки» Олександр Єфремов та Віктор Тихонов запросили на відкриття свого дітища — пам'ятника князю Ігореві неподалік від обласного центру — мера Москви Юрія Лужкова. Журналісти розповідають про кумедний випадок, який там стався. Відомий українофоб Лужков запитав своїх луганських посліддовників спочатку про те, де Росія? А коли довідався, то з гнівом поставив ще одне запитання: «А чому це Ігор підняв меча саме в її бік?». Усім його «вірнопідданам» стало ніяково, запала пауза. Але у великому тихоно-єфремівському почті знайшлася одна історично грамотна людина, яка виправила незручне становище, сказавши: «Юрію Михайловичу, в часи князя Ігоря Росії ще не було». Московський начальник підозріло обвів усіх поглядом і нарешті видав свій дозвіл на існування пам'ятника: «Тоді хай!».

Минулого року депутати Ровенківської міськради прийняли в подарунок від російського міста-побратима Ровенки Белгородської області погруддя імператора Олександра II — на знак нашої з Росією

«спільної історії». Зараз депутати вирішують, де його поставлять.

2010 року з ініціативи скандально відомого Арсена Клінчаєва — депутата Луганської міськради від ПР, голови організації «Молода гвардія», у центрі Луганська встановлений пам'ятник «Жителям Луганщини, павшим в 1943-1956 гг. от рук карателей-националистов из ОУН-УПА» (список «жертв» ОУН-УПА, які, швидше за все, насправді були жертвами НКВС, складає 21 особу). Цей величний монумент вартістю 1,5 млн. грн. (ці гроші нібито дали «Молода гвардія» і «Спілка молоді регіонів України») для луганської влади є настільки значущим, що разом зі скульптором Миколою Можжевиром його співавторами були тодішній голова ЛОДА Валерій Голенко і колишній голова облради Віктор Тихонов, а в церемонії його відкриття взяв участь такий високий гість, як Костянтин Затулін (на фото).

Двома роками раніше тематично близький пам'ятник «сва-товчанам, які загинули від рук воїнів ОУН-УПА у Львівській та Івано-Франківській областях у післявоєнні роки» відкрито в райцентрі Сватове. Учасниками мітингу на честь його відкриття були представники ПР, КПУ і тієї ж «Молодої гвардії».

ПРОУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКІСТЬ НЕ СИДИТЬ СКЛАВШИ РУКИ

Соціально активних людей із чіткою проукраїнською позицією в Луганську небагато — воно й не дивно, зважаючи на шалений пресинг усущій провладних ЗМІ з їхньою проросійською пропагандою. І все ж ці люди пробувають боротися з колишніми штатними комсомольцями в нинішній луганській владі, орієнтованій на зорі Кремля, та з численними активістами проросійських партій та рухів, й інколи навіть перемагають.

Так, ще 1988 року в селі Олексіївка Перевальського району встановлено пам'ятник Борисові Грінченку на подвір'ї школи, в якій він учителював. 1991 року члени товариства «Меморіал» у Сучій Балці на околиці Луганська поставили хрест на місці розстрілу земляків комуністичною владою у 1937-1942 роках, його тричі руйнували і тричі відновлювали — у 1994, 1997 і 2005 роках.

1998 року 4,5-метровий пам'ятник Тарасові Шевченку постав у центрі Луганська завдяки спонсорській підтримці Василя Іваничського з Канади; фізично перешкоджали його встановленню місцеві комуністи на чолі з їхніми вождями — Челишевим, Герасимовим, Смирновим. В окремих селах місцеві краєзнавці (такі, як Віра Аннусова, Олександр Погорілий, Василь Каплунов, Іван Кава) ще до указу В. Ющенка встановили хрести на вшанування своїх померлих з голоду в 1933-му році односельців.

У 90-ті на будинку в селі Половинкине на Старобільщині, де народився і жив Іван Світличний — відомий український дисидент, шанувальники його таланту встановили меморіальну дошку. Роки два тому її хтось зірвав.

Ще на зорі незалежності Василь Каплунов, дослідивши історію рідного краю, встановив хрест на могилі поблизу Можняківки Ново-Псковського району, де поховані кінні гайдамаки Запорозького корпусу армії УНР, що захищали кордони України в 1918 році від біль-

шовиків і денікінців. 2003 року противники української незалежності обстріляли з мисливської зброї табличку на цьому хресті, згодом над нею ще раз погдумилися, проїхавшись по ній трактором, а 2007 року взагалі зламали дубовий хрест на цьому місці.

2011 року в Стаханові вандалі-українофоби вщент зруйнували погруддя Тараса Шевченка, яке стояло тут з 1961 року, і відтягли його уламки в невідомому напрямку. Мабуть, їм дошкуляло те, що біля цього пам'ятника збиралась на українські свята місцева патріотична громада. Тепер вона самотужки збирає кошти на встановлення нового погруддя Кобзареві. Зрозуміло, що винуватців жодного з названих злочинів міліція й не думала шукати, навіть карних справ не було порушено, на відміну від недавнього ви-

ми виступами представників громадськості.

Цікаво, що під час оголошеного конкурсу громада збрала понад 20 листів з 324 підписами за пам'ятник Янголові-Охоронцю, а прихильників Катерини II було 331 — це нардеп Колесніченко, ті ж «молодогвардійці» Клінчаєва і працівники заводу «Маршал», власником якого є нинішній народний депутат від ПР Сергій Горохов (цю кількість апологетів російської царської влади зліпила нашвидкуруч, злякавшись

масової народної підтримки іншого пам'ятника вже наприкінці конкурсу).

Нарешті, 2011 року луганський депутати стали на позицію здорового глузду й погодилися таки на пам'ятник, запропонований громадою. Аж ось вигулькнув новопризначений архієпископ Луганський та Алчевський УПЦ МП Митрофан: 12 березня цього року він написав відкритого листа до С. Кравченка з вимогою не розглядати більше питання щодо встановлення пам'ятника Янголові, який, на його думку, є не православним, а католицьким символом, що провокуватиме конфлікти між його паствою, з одного боку, і парафіянами «неканонічної» УПК КП і греко-католиками — з іншого. Чи Митрофан не знає, а може, забув, що подібні пам'ятники є в багатьох містах Росії і в зовсім не католицьких Києві та Кіровограді?

ХТО Ж СТАНЕ НА ПОСТАМЕНТ У СКВЕРІ ПАМ'ЯТІ?

28 березня прихильники Наталії Вітенко і члени Партії пенсіонерів України швиденько відреагували на цей лист московського батюшки акцією з вимогою не споруджувати пам'ятник Янголові-Охоронцю у сквері Пам'яті, а натомість установити православний поклонний хрест. Отож, не можна не помітити, що луганська посткомуністична влада своєю монументальною політикою намагається довести, що Луганськ (який був заснований українськими селянами та козаками приблизно за 150 років до указу Катерини II) є суто російським містом, де ніколи не було ані самих українців, ані їхньої культури. А влада в Києві, яка за всіх наших президентів не помічала цих відвертих антидержавних дій, уже в недалекому майбутньому ризикує пожинати гіркі плоди такої своєї страусячої позиції.

Ірина МАГРИЦЬКА

м. Луганськ

ТИМ ЧАСОМ... Як повідомила інформагенція Інтерфакс-Україна, 7 березня в селах Гравівка Калуського і Тюдів Косівського районів Івано-Франківської області невідомі пошкодили і облили фарбою пам'ятники Бандері та Шухевичу. З 6 до 8 квітня в селах Княгиничі і Пуків Рогатинського району вандали також розбили пам'ятні гранітні дошки із зображенням Шухевича. За всіма цими фактами порушено кримінальні справи за наявності ознак злочину, передбачених статтею 296 — хуліганство, — повідомив заступник начальника слідчого управління УМВС в Івано-Франківській області Віталій Лычишин.

НА СУМШИНІ в ніч з 10 на 11 квітня в селищі Шалигіне і селі Уланове Глухівського району невідомі розбили меморіальні таблички на пам'ятниках жертвам Великої Вітчизняної війни та жертвам ОУН-УПА. Обидві розбиті меморіальні плити були встановлені кілька років тому з ініціативи Компартії України.

Як повідомлялося раніше, народний депутат України Ігор Мірошниченко разом із групою прихильників ВО «Свобода» 15 лютого зруйнував пам'ятник Леніну в м. Охтирка Сумської області...

КРИМСЬКА ГАСТРОЛЬ ЛЬВІВСЬКОГО СЛОВА

Два прозаїки-романісти Андрій Курков та Юрій Винничук, удостоєні в 2012 році відзнаки «Золотий письменник України», приїхали до Криму в рамках свого туру, який розпочався 8 квітня в Запоріжжі. Наступного дня відбулася їхня зустріч з читачами в Дніпропетровську. До приїзду літераторів у Сімферополь у Кримській республіканській універсальній науковій бібліотеці ім. І. Франка розгорнули книжкову виставку з їхніми творами. А їх в авторському доробку кожного — десятки поезії, проза, кіносценарії, оповідання для дітей. Щоб не перелічувати всіх їхніх заслуг і книг, голова Кримської республіканської організації Національної спілки письменників України Борис Фінкельштейн надав їм можливість зробити це самим перед кримською аудиторією. І вийшла взаємозацікавлена розмова метрів художнього слова, монологи яких плавно перейшли в діалоги з місцевими прозаїками, поетами, науковцями, викладачами, студентами-лінгвістами та книголюбам. А приводом для зустрічі стала презентація нових романів: «Львівська гастроль Джими Хендрікса» А. Куркова і «Танго смерті» Ю. Винничука, в яких за сюжетами — одне географічне місце подій: Львів.

ПО НІЧНІЙ БРУКІВЦІ З АНАТОМ КАВІ

Про себе Андрій Курков розповідає з відтінком чорного гумору, що є однією з прикметних ознак усіх його книг. Народився в Ленінградській області. З раннього дитинства живе в Києві. Навчався в музичній школі по класу фортепіано і навіть створював власні музичні композиції. Дізнавшись в учнівському віці з ботаніки, що в рослин поряд з українськими є латинські назви, зацікавився ними і цей інтерес переріс згодом у досконале вивчення іноземних мов. Спочатку польської, потім — англійської. Закінчив Київський державний педагогічний інститут іноземних мов і Школу перекладачів японської мови. Нині свої зустрічі з читачами по всьому світу проводить сімома мовами. Працював редактором видавництва «Дніпро», сценаристом на кіностудії ім. О. Довженка, викладав у Белл Колледжі (Кембридж, Англія).

Свої перші художні проби навіть нині не збирається оприлюднювати. Називає їх учнівськими. А ті, що наважився надрукувати, виявилися, на його думку, заскладними для масового читача. Цілий рік він сам продавав їх, стоячи в Києві на Андріївському узвозі між двома торговцями матершок. В ситуації був такій жалісливій, що навіть мафія, за його словами, пропонувала тоді йому свій дах для прикриття перед податківцями.

Заговорили про письменника серйозно на книжковому ринку лише після того, як він перейшов на легку жанрову прозу, а його кіносценарій був визнаний кращим в конкурсі у Франції. На зйомку за ним фільму було виділено один мільйон франків.

— Два продюсери з французької сторони говорили мені: додайте три

хвилини сексу і одну — насильства, — розповідає А. Курков. — Однак ми відстояли свій варіант. Фільм «Приятель небіжчика» був знятий і демонструється й сьогодні на кіноекранах.

А найбільший успіх випав на його роман «Пікнік на льоду». Виданий у 1997 році, він був проданий в Україні накладом 150 тисяч примірників — більшим, ніж будь-яка інша книга сучасного українського письменника. Після перекладу в Швейцарії, Франції та Англії книга стала бестселером і в Європі. Всього ж Андрій Курков є автором більше двох десятків романів та книг для дітей. За його сценаріями знято 18 художніх і документальних фільмів. Він — один із двох письменників країн пострадянського простору, чия книжка потрапила в топ-десятьку європейських бестселерів. Книжки Куркова перекладені 34-ма мовами. Найбільше — німецькою для Австрії, Німеччини та Швейцарії, потім — французькою та англійською. Він визнаний в Європі сучасним російськомовним письменником № 1, а в Швейцарії в нього є навіть свій книжковий агент.

Порівняно з іноземними в Україні, за твердженням письменника, наклади його книг невеликі. Він називає себе українським письменником російського походження. Пише тоді, коли його на це спронує реальність. Однак після того, як його книга «Остання любов президента» з прізвиськами реальних керівників України та Росії, видана російською мовою в 2004 році, а в перекладі українською — у 2007 р., була вилучена в Києві з продажу в усіх кіосках, а сам він давав пояснення двом генералам держбезпеки, вирішив покінчити з політичними романами і почати писати

просто про кохання. Поступово так і вийшло.

Одного разу за чашкою кави у Львові міський голова Андрій Садовий запитав письменника:

— А не хочете ви, щоб дія вашого наступного роману відбувалася в нашому місті?

Після цієї пропозиції-запрошення А. Курков два роки приїжджав у Львів, жив по місяцю в готелях, збираючи фактаж, перекази та легенди і вивчаючи історію одного з найкрасивіших міст Європи. Йому допомагали, впустивши в своє життя та біографію, письменник Юрій Винничук, освітлювач сцени театру опери та балету Алік Олісевич, актриса Оксана Прохорець. Вони погодилися стати героями книги. Ю. Винничук лише попросив автора не змінювати йому в сюжеті сексуальну орієнтацію на нетрадиційну.

І дійсність у новому романі Андрія Куркова «Львівська гастроль Джими Хендрікса» тісно переплітається з вимислом, де немає меж між реальністю і сюрреалізмом. Над сухопутним Львовом літають чайки і в ньому іноді пахне морем. Колишні хіпі в компанії з екскапітаном КДБ збираються на Личаківському кладовищі біля могили американського рок-співака і гітариста Джими Хендрікса. А по старовинних вулицях міста носиться ночами старенький «Опель» з людьми, які жадають позбутися каміння в нирках і вилікуватися.

Життя його діючих осіб у Львові, місті тонкої звукової культури, іноді дає тріщину і «зависає», як у старенькому комп'ютері. Автор проходить з ними через інтенсивні застілля з коньяком, вином і горілкою, шукає аномальні зони з приладом для вимірювання вібрацій, захоплюється розведенням голубів і рибок в акваріумі, а кактуси вирощує для того, щоб вони перехоплювали і втягували в себе всю шкідливу комп'ютерну радіацію. На прикладі Тараса, що після другого курсу медінституту став нічним перевізником пасажирів, Дарки з нічного пункту обміну валюти, Аудрюса, Єжи та інших персонажів А. Курков показує маленькі цінності і цінні дрібниці звичайного людського життя, головне в якому — любов.

— А матеріал для сюжетних історій кохання де краще брати — у нас чи за кордоном? — запитали письменника студентки, маючи на увазі його власний шлюб з Елізабет Шарп, консультантом Британської ради в Україні. Вона і троє їхніх дітей живуть у Лондоні.

— Із свого серця. Навіть на романтичні теми, дія яких відбувається в інших країнах.

— У неділю ви пишете?

— Ні. Неділя для мене — сімейний день.

— Це і є ваш відпочинок від роботи над книгами?

— Я шість-сім місяців у рік проводжу поза домом, подорожую по світу. Це для мене одночасно і робота, і відпочинок.

— Що цінуєте найбільше в житті?

— Поважаю будь-яку іншу думку, якщо вона не супроводжується хамством.

НА БАЛАНСІ ДІЙНОСТІ ТА ФАНТАЗІЇ

Юрій Винничук, який під власним прізвиськом фігурує на сторін-

ках роману А. Куркова, в боргу перед колегою пера не залишився. В його новому романі «Танго смерті», що вийшов друком у тому ж харківському «Видавництві Фоліо» з аналогічним дизайном обкладинки і форматом сторінок, що й «Львівська гастроль Джими Хендрікса», Курков власною персоною з'являється на борту літака, в якому один із героїв — науковець Ярош летить у Стамбул. Після Туреччини вони зустрічаються у Львові, де й відбуваються всі події захоплюючого сюжету, в якому є і пошуки давнього манускрипта, і таємниці мелодії «Танго смерті», яку виконували в'язні Янівського концтабору.

Події розгортаються у двох сюжетних зрізах. У довоєнному Львові та під час Другої світової війни четверо друзів — українець, поляк, німець і єврей, батьки яких були бійцями армії УНР і загинули у 1921 році під Базаром, переживають різноманітні пригоди, закохуються, воюють, однак при будь-яких катаклізмах не зраджують своєї дружби. Паралельно в наші дні відбуваються інші події, в тканину яких автор вплітає трагізм і гумор, любовну та детективну інтригу, щільні сторінки енциклопедичних знань і переказів, зберігаючи говірку жителів довоєнного і сучасного Львова. В кінці книги обидві сюжетні лінії сходяться в несподіваному фіналі.

— Звідки ви берете сюжети для своїх книг? — запитали автора із залу.

— Половина моїх романів спроектовані реаліями життя, — відповідає він. — А п'ять із них — це історія моєї родини, починаючи з дідів.

Юрій Винничук народився в місті Станіслав. Освіту здобув на філологічному факультеті Прикарпатського університету ім. В. Стефаніка (раніше Івано-Франківський педагогічний інститут). У 1974 році переїхав у Львів, де почав писати літературні статті, пісенні тексти і поезії, сценарії для естрадного театру «Не журись!». Створив власний естрадний театр з музикантом Віктором Морозовим, з яким за рік об'їздив увесь світ. Працював у редакції кількох газет, у тому числі «Post-Postup», яку очолював з 2006 року як головний редактор.

Майже все, створене ним до 2000 року, лежало в шухляді письменницького стола. Друком вийшли лише в 1990 році дві збірки: поезій — «Ви-

доброження» та прози — «Спалах». Він займався укладанням антологій української фантастики та літературної казки XIX століття, перекладами художніх творів з іноземних мов, був відомий літературною містифікацією під ім'ям уявного середньовічного ірландського поета Ріангара, а за шоттичезу сторінку Юзя Обсерватора в газеті «Post-Postup» отримав у 1999 році титул «Галицький лицар».

У 2002 році для нього немов розв'язався чарівний мішок з папером. На прилавках книжкових магазинів з'являються одна за одною вісім книг із серії «Юрій Винничук презентує», три — з «Казкового скарбниці». За казками було знято мультфільми «Історія одного Поросятка» та «Як метелик вивчав життя». Шість разів перевидавалася краєзнавча книга «Легенди Львова», два — «Кнайпи Львова». Його твори перекладаються багатьма мовами світу, а за роман «Весняні ігри в осінніх садах» Ю. Винничук стає першим лауреатом премії «Книга року Бі-Бі-Сі». Такою ж премією в грудні 2012 року був відзначений його другий роман «Танго смерті».

Всі твори Ю. Винничука написані на балансі реалії і фантазії. Є і розпачливі тексти про Крим і Донбас. Вони з'явилися в нього після того, як поїздив по цих регіонах з деякими українськими політиками. Усе, що бачив і пережив сам, письменник поєднує з власною фантазєю та вимислом.

— І дійсність у художньому творі від цього лише виграє, — говорить.

Відривається від комп'ютера лише для того, щоб приготувати на кухню шось смачненьке. Робить це завжди виключно сам. Дружина і син заходять сюди лише для того, щоб поїсти. В його ж думках і на екрані монітора — сторінки свого наступного роману.

З побажаннями натхнення і любові читачів завершилася ця літературна зустріч, в кінці якої всі присутні могли придбати презентовані книги та отримати від їхніх творців традиційний у таких випадках автограф. Їхні достоїнства уже оцінили рецензенти. Тепер читачам знайомитися з образами реальними і вигаданими, їхніми характерами і вчинками, діалогами та інтригами. А чия думка, поведінка буде важливою для них, кожен, прочитавши, визначить сам.

Валентина НАСТІНА

ДРУГЕ ЗВУЧАННЯ «МЕЛОДІЇ НА ПОЛОТНІ»

Насамперед важливо підкреслити, що виразним імпульсом та мотивом для повторного видання книги Героя України Віри Сергіївни Роїк «Мелодії на полотні» є зростаючий попит у широкій культурній аудиторії на перше видання, що побачило світ у 2003 році, весь тираж якого на сьогодні повністю виснажено. Сам цей факт є красномовним свідченням беззаперечної актуальності, ексклюзивності та масштабності культурного явища, про яке йдеться у такому контексті. В ньому поєднуються різні горизонти існування соціокультурної реальності, де органічно перемишуються особисте, родинне, суспільне, національне та загальнодержавне тлумачення феномена. Велике зна-

чення набувають кожне слово, думка, фрагмент чи розділ книги стосовно становлення, виховання характеру, волі, цілеспрямованості та творчої домінанти у майбутньої майстрині в сім'ї та найближчому оточенні. Загалом книгу можна розглядати як детальний вичерпуючий аналіз формування наполегливої, обдарованої, творчої особистості, спрямованої на реалізацію генетично засвоєного таланту та помноженого на невтомну працю, подолання величезних труднощів, що зустрічалися часто-густо на її тернистому шляху. В цьому сенсі нашу героїню можна без перебільшення порівняти з такою яскравою, мужньою і геніальною постаттю в українській культурі, якою була Леся Українка.

Непересічне значення художньої творчості майстрині для української традиційної культури різнобічно і професійно визначається у статтях авторитетних і поважних мистецтвознавців Дмитра Степовика та Рудольфа Подуфалого. Важливо відзначити величезну педагогічну, просвітницьку та масштабну виставкову діяльність, за допомогою якої створено неперевершену географію подорожей самої майстрині та її полотен по світу, що майже не мають аналогів у культурній практиці — це майже всі великі міста України, Росії і Білорусі та далекого зарубіжжя. Це окремий світ її презентацій та комунікацій української народної художньої духовної культури, назва якої звучить як гімн творчої самореалізації в наш комп'ютерний час — «Мелодії на полотні».

Вважаю, що нове видання книги Героя України Віри Сергіївни Роїк «Мелодії на полотні» заслуговує на всяляку підтримку, воно стане непересічним явищем у культурному житті XXI століття.

Леонід БЛІЙ, доктор філософських наук, професор Кримського університету культури, мистецтва та туризму, доцент Кримської філії Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури, академік КАН, член-кореспондент РАПН, заслужений працівник культури АРК і України.

Презентація у Сімферополі другого, доповненого видання книги «Мелодії на полотні» відбудеться 24 квітня 2013 р. у бібліотеці імені Івана Франка, поч. о. 14.00.

ПОЛІТИКА — РІЧ ТРАВМАТИЧНА...

Переглядати свої давні архіви — досить невдячна і марудна справа. Проте вона дозволяє виявити досить важливі документи, про існування яких з плином часу забулося. Гортаючи папери двадцятилітньої давнини, натрапив на пожовтілі аркуші звернень та резолюцій Першого всекримського зібрання народних депутатів всіх рівнів, які підтримали ініціативу оргкомітету зі скликання конгресу «За мир, демократію та громадянську злагоду» від 28 червня 1992 року. Аби сучасний читач міг зрозуміти, про що йдеться, нагадаю, що суспільно-політична ситуація у Криму в перші роки проголошення незалежності України була досить складною, непередбачуваною, криміногенною та вибухонебезпечною.

На тлі цілком справедливої критики офіційно вже неіснуючої компартії, розгулу криміналітету, вседозволеності, вуличної мітингової охлократії за сприяння залишених у підпіллі російських спецслужб — спадкоємців КДБ у Криму виникла нова антиукраїнська сепаратистська сила «Республіканское движение Крыма» (РДК) на чолі з маргінальним авантюристом, напівосвіченим адвокатом, вихідцем із Дніпропетровщини Юрієм Мешковим. «Республіканці», як відверта та досить агресивна проросійська сила, виступили з ініціативою негайного проведення загальнокримського референдуму за визначення статусу Криму. Фактично це була добре продумана політично-юридична акція приєднання Криму до Російської Федерації. Саме так, не без активної участі спецслужб «братнього сусіда», значна частина проросійського депутатського корпусу і виступила з ініціативою проведення загальноукраїнського референдуму за визначення статусу Криму та приєднання його до Росії.

Як стверджують компетентні джерела, це вельми гасливий та руйнівний для Криму сепаратистський «Республіканское движение Крыма» щедро фінансувала Москва та місцеві мафіозно-кримінальні структури. Сепаратистам вдалося провести до Верховної Ради Криму значну частину вуличних популістів, демагогів, авантюристів та шизофреніків. Саме цей «депутатський букет» став нагнітати в Криму антиукраїнську істерію, збурювати досить довірливу кримську спільноту, викладаючи на електоральне поле гасла про «єдину рублеву зону», вагони з «советскими рублями», які ніби вже їдуть з Москви та нечувані розквіт Криму в обіймах Росії.

Ситуація значно ускладнювалась через неврегульованість статусу Чорноморського флоту. Його гіпертрофовані російські підрозділи у вигляді загонів «чорнорубашечников» — морської піхоти та берегової оборони з перших днів сепаратистського заколоту заповнили не лише Севастополь, Сімферополь, але й усі приморські міста Криму. Тоді вперше вийшли із підпілля створені російськими спецслужбами та відставними кадебістами звоєнізовані бандформування під вівіскою «Кримського казачества». Про людське око вони були екіпіровані лише нагайками та холодною зброєю. В оточенні вітчарок мілітарні угруповання досить вільно розгулювали збуреними вулицями кримських міст. Проте всі добре знали, що в арсеналі цих «казачков» була і справжня бойова зброя.

Аби мене не звинуватили у пересмикуванні фактів та умисному нагнітанні ситуації, процитую (мовою оригіналу) фрагменти із звернення кількох депутатів Криму, ініціаторів скликання депутатського конгресу «За мир та злагоду» від 20 червня 1992 року:

«ОБРАЩЕНИЕ К ДЕПУТАТАМ ВСЕХ УРОВНЕЙ И ИЗБИРАТЕЛЯМ КРЫМА НАРОДНЫХ ДЕПУТАТОВ КРЫМА — ИНИЦИАТОРОВ СОЗЫВА ДЕПУТАТСКОГО КОНГРЕССА «ЗА МИР И СОГЛАСИЕ»

Мы выражаем тревогу и озабоченность наших избирателей по поводу того, что в это тяжелое время становления государственной независимости Украины в Крыму преднамеренно нагнетаются политические страсти, ведется целенаправленная кампания в средствах массовой информации по дискредитации решений Верховного Совета Украины, Президента Украины, законов, гарантирующих статус Крыма как Республики в составе Украины. Сегодня независимая Украина является гарантом стабильности не только в СНГ, но и на Европейском

континенте, поэтому эскалация сепаратизма и политической напряженности, посягательство на территориальную целостность Украины несут в себе угрозу дестабилизации обстановки не только на Украине и в СНГ, но и фактически подрывают мир и безопасность в Европе. Мы констатируем, что в Крыму действуют силы, которые прямо заинтересованы в пересмотре существующих границ, в создании обстановки хаоса и анархии, экономической нестабильности — преследующие свои далекоидущие цели в ущерб благополучию, миру и спокойствию на земле Крыма.

Лицемерная политика организаторов референдума ведет к расколу жителей Крыма на две непримиримые политические стороны, направлена на разжигание межнациональной розни, неминуемо создаст конфронтацию между различными слоями населения даже на бытовом уровне, приведет к совершенному упадку промышленности, сельского хозяйства, индустрии туризма и отдыха на полуострове.

... Совершенно очевидно то, что крымский сепаратизм направлен на разрушение хрупких демократических завоеваний, как в Украине, так и в России, ведет к обострению отношений между этими дружественными славянскими государствами, является попыткой посеять межнациональную рознь между братьями украинским и российским народами, породить территориальные претензии между ними.

Сегодня от нас, народных избранных, зависит, сохранится ли мир и гражданское согласие на нашей земле, будут ли проведены экономические реформы, и смогут ли наши избиратели жить в безопасности и благополучии.

Мы выступаем с требованием к Верховному Совету Крыма не проводить незаконный референдум, не затевать игры с выборами Президента Крыма, и заявляем о поддержке существующего статуса Республики Крым как неотъемлемой части Украины.

Мы поддерживаем обращение Председателей Советов городов и районов Крыма, благодарим трудовые коллективы предприятий, руководителей, всех граждан, которые проявили политическую мудрость, гражданскую ответственность за будущее Крыма.

Мы, инициаторы созыва депутатского конгресса «За мир и согласие», призываем вас, коллеги-депутаты и соотечественники, принять участие в работе конгресса, который состоится 28 июня 1992 года в г. Сімферополь, провести в избирательных округах, предприятиях, учреждениях и колхозах собрания в поддержку наших требований.

Уважаемые крымчане! Сегодня от наших с вами действий и решений зависит судьба Крыма, судьбы миллионов людей, как в Крыму, так и за его пределами. От нас с вами зависит — быть миру в нашем доме или нет.

Давайте вместе на принципах уважения прав человека, соблюдения Конституции Украины и Крыма создадим основу для благополучного нашего будущего, будущего наших детей и внуков».

Серед трьох підписантів — депутатів Криму В. Стародуба (Північнокримський округ № 8), Юрія Комова (Сімферопольський округ № 63) було й прізвище нині вельми відомого регіонала Вадима Колесніченка (Чеховський округ № 78, м. Ялта).

Тих читачів, особливо з материкової України, яким добре знайоме «улюблене» фізичне та політичне обличчя знакового діяча Партії регіонів, запевняю, що процитований документ не є фальшивкою. Наприкінці тривожного і бурхливого червня 1992 року зазначену

«візову трьох» поширювали по всьому Криму.

У своїх діях ініціативна депутатська група, яка виступала проти проведення загальнокримського референдуму та ідеї введення інституту президентства в Криму, спиралася на реалістичну позицію прагматичної частини кримського електорату. Адже тоді майже всі голови міських та районних рад, трудові колективи великих підприємств, радгоспів та колгоспів, керівники установ і значна частина тверезо мислячих мешканців Криму рішуче висловились проти проведення сепаратистського референдуму. Відомо також, що колишній міський голова Красноперекоська Сергій Куніцин, який на той час був депутатом Верховної Ради України, як авторитетна у регіоні політична особистість навіть погрожував кримським сепаратистам ініціювати приєднання Північного Криму до Херсонської області.

Не менш рішуче проти сепаратистського референдуму виступили також усі україномовні громадські організації, зокрема, створені за підтримки Президента України Л. Кравчука комітет «Крим з Україною», товариство вчених «Крим з Україною». Досить активну протидію референдуму чинили місцеві осередки українських національно-демократичних партій, в першу чергу, Народний Рух України.

Особливо резонансним стало потужне звернення науковців, які репрезентували майже всі наукові установи та вищі навчальні заклади. У зверненні, зокрема, зазначалося:

«Уважаемые крымчане, в это сложное время, когда вокруг Крыма преднамеренно нагнетаются политические страсти, мы хотим высказать свою точку зрения на возможные последствия планируемого референдума о независимости Крыма.

Изменение существующего статуса Крыма не подготовлено и научно не обосновано. У инициаторов этой акции отсутствует даже краткосрочный прогноз возможных последствий независимости Крыма. Ведь экономика Крыма самым тесным образом связана с экономикой Украины в давних времена.

В случае отделения Крыма и создания мини-государства крайне тяжелым окажется положение работников вузов, медицинских и научных учреждений, школ, детских садов, а также огромного числа пенсионеров Крыма. Не следует забывать, что программа переселения крымскотатарского и других депортированных народов также полностью финансируется из бюджета Украины.

Попытки отсоединить Крым от Украины ставят народы Крыма под угрозу национальных и социальных потрясений.

Сегодня независимая Украина стабилизирует политическую ситуацию не только в СНГ, но и в странах Европейского Содружества — законодательство и политика Украины гарантирует соблюдение всех прав человека и национальностей — об этом свидетельствуют мирные и доброжелательные межнациональные отношения во всех регионах Украины. Крым не должен стать исключением. Здесь, как и повсюду в Украине, должны сохраниться и развиваться сотрудничество и равно-

правие всех национальных групп, должны в мире жить и трудиться все: те, кто возвращается на землю предков после преступной депортации, и те, кто пожелает приехать сюда, чтобы помочь развитию этого благодатного края.

Верховный Совет Крыма, как и все государственные органы Украины, должны действовать на основании Конституции Украины и не допускать ее нарушения. Нам с вами нужен мир и спокойствие, развитие экономики, безотлагательное решение национальных, социальных и экономических проблем. Другого пути у нас нет, и любая ошибка может оказаться фатальной для нас, наших детей и внуков. Чувствуя ответственность за судьбу народов Украины, и используя свое конституционное право, обращаемся к жителям Крыма, его депутатам в Верховном Совете с просьбой взвешенно подойти ко всем вопросам, касающимся будущего Крыма.

Референдум нарушит единство Крыма, столь необходимое сегодня для преодоления экономического и экологического кризиса. Мы призываем вас отказаться от референдума, поскольку убеждены в самых пагубных его последствиях».

Це доленосне звернення підписали понад 100 вельми авторитетних кримських учених. Першим свій підпис поставив керівник Кримського відділення Академії наук України, член Президії, академік Валерій Іванович Беляєв.

Цей важливий і досить переконливий документ було озвучено на сесії Верховної Ради Криму, на яку зібралась народні депутати всіх рівнів. Тож на ухвалу і всі подальші рішення депутатського конгресу значною мірою вплинула досить активна позиція кримських науковців, громадських організацій та осередків національно-патріотичних партій.

На жаль, одного з ініціаторів проведення депутатського конгресу «За мир та злагоду» Вадим Колесніченка на зібранні не було. Пояснення цьому парадоксу він дав у інтерв'ю газеті «Правда України» за 8 липня 1992 року. Вважаю за доцільне процитувати цей важливий документ.

«Вадим КОЛЕСНИЧЕНКО: «ГЛАВНОЕ, Я МЕШАЛ ОРГАНИЗАТОРАМ РЕФЕРЕНДУМА»

Наши читатели знают о злобном нападении с применением нервно-паралитического газа и дубинки на депутата Верховного Совета Крыма В. Колесниченко. Как сообщил его лечащий врач, Вадим получил черепно-мозговую травму (на его голове две равные раны длиной 5 и 12 сантиметров).

На вопрос, как может прокомментировать случившееся он сам, Вадим ответил:

— Следственная группа, которая занимается этим преступлением, проследила путь, откуда меня начали «вести». Незвестными остаются пока детали. Пользуясь возможностью, я хотел бы обратиться к непосредственным исполнителям преступления. Они должны сдать по одной простой причине: круг сужается, и заказчики того покушения могут просто-напросто их устранили. Поэтому этим людям необходимо сдать и указать на тех, кто непосредственно заказывал это

преступление и платил за него. Для тех, кто придет добровольно, как депутат гарантирую, что сделаю все, чтобы они были наказаны минимально.

— Случай с вами вызвал очень неоднозначную реакцию в местных средствах массовой информации и среди депутатов. В некоторых газетах появились сообщения, в которых содержится очень прозрачный намек, что все это подстроили чуть ли не ваши товарищи?

— Ну что я могу на это сказать? Во-первых, мои «товарищи» настолько хорошо меня избили, что я получил легкую контузию и некоторую потерю зрения. Во-вторых, пресса, о которой вы говорите, относить не независима и к ней надо относиться с большой осторожностью. И, наконец, третье. Была ли необходимость у меня лично устраним себя перед такой важной сессией? После конгресса депутатов всех уровней, где мы нарабатывали очень важные материалы и начали работу, которая однозначно показывала банкротство линии РДК в Крыму, все и случилось. Организаторы этого покушения добились, чего хотели: я не смог принять участие в сессии. Но, как говорят, нет худа без добра. Случай со мной сплотил мою группу. В нее вошли новые сторонники, и сессия показала, что люди, наконец, начали прозревать и понимать, к чему ведет лицемерная политика организаторов референдума.

Я лично хотел бы быть первым и последним человеком, который пострадал из-за референдума. Он мира в Крым не принесет. Я в этом убежден. Сегодня, когда Верховным Советом Украины принят закон, позволяющий Крыму иметь все, что ему необходимо, он вообще не нужен. Дело теперь за Верховным Советом Крыма, за нашими депутатами. Если мы действительно хотим, чтобы крымчане были счастливы, жили в мире и благополучии, я еще раз обращаюсь ко всем движениям, партиям и фракциям вернуться к тому заявлению, которое было принято межпарламентской ассоциацией «За гражданский мир и межнациональное согласие».

— Большие сомнения у ваших оппонентов вызывают слова, которые вы услышали при нападении.

— Слова действительно были те, что прозвучали в средствах массовой информации: «РДК не простит отмены референдума тебе, хохол!». Я думаю, что это могло быть и провокацией любой другой «конкурирующей» с нами организацией. Я вполне допускаю это. Но главное, что я лично мешал организаторам референдума и могу это подтвердить. Убежден, что это преступление носит политический характер.

— Были ли в ваш адрес угрозы до этого? Не проявлял ли кто к вам повышенного интереса?

— Особенно после того, как я побывал в Киеве в Верховном Совете и Кабинете Министров, где мы нарабатывали большую программу действий по оказанию помощи и дальнейшей стабилизации экономики Крыма. К нам уже приезжали члены Аграрной комиссии Верховного Совета Украины. На июль запланирован приезд Кабинета Министров. Именно после этого я почувствовал интерес к себе. Это и звонки, и непосредственное обращение людей. Учитывая ситуацию, мне предлагали даже охрану. Но я не считал, что дело может принять настолько серьезный оборот. И, как видите, ошибался.

Я убежден, что это политическое дело. Нападать на меня с целью грабежа, учитывая мои физические данные, довольно странно. Тем более, что у меня с собой никаких ценных вещей и не бывает. Это могут подтвердить те, кто меня знает.

«Правда Украины», 8 июля 1992 г.».

Можливо, ці зізнання, зроблені через 10 днів після проведення доленосного для Криму конгресу, вкупі з давнім лікарським діагнозом проллють світло на причини подальшої докорінної зміни політичної орієнтації амбітного політика, який колись вважав себе «полум'яним демократом та захисником» України. І застережуть тих, хто й нині грається з політикою, як з вогнем...

Петро ВОЛЬВАЧ, академік УЕАН, заслужений діяч науки і техніки АР Крим, дійсний член НТШ, член НСПУ, один із підписантів звернення науковців 1992 року

Сімферополь, 2010 рік. У центрі — Вадим Колесніченко, праворуч — Петро Вольвач

РОЗМОВНІ КЛУБИ ПІВДЕННОГО СХОДУ. ЧИ ПРИЄДНАЄТЬСЯ КРИМ?

Свого часу в кількох вітчизняних виданнях з'явилася інформація про утворення українських розмовних клубів у містах Південного Сходу. Першим був Донецьк, відразу за ним — Одеса. Найцікавішим було те, що ніде не простежувалося всюдисуса «рука Львова»; саме східники, мешканці великих промислових міст, рішуче відреагували на занадто швидкий «крен» України у бік російськомовності. Тоді мені вдалося зв'язатися через газету «День» із Сергієм Стукановим — організатором першого розмовного клубу у Донецьку. Написав йому кілька слів подяки. Висловив надію, що відтепер донецький досвід може знадобитися і кримчанам. Відповідь не забарилася:

«Шановний пане Сергію! Дякую за високу оцінку нашої роботи. Я також дуже хотів би, щоб Крим підкріпив нашу ініціативу. Концепція наших клубів полягає у тому, що вони повинні бути цікавими російськомовним (а у вашому випадку це й кримськотатарськомовним) мешканцям. Зараз батьківською мовою переважною більшістю донецьчан є російська. Я сам розмовляю виключно російською до 20 років. Такі були умови... Відтак, коли ми хочемо поширювати українськомовний простір, то це може статися тільки за рахунок російськомовних, які стануть ситуативними двомовцями, а згодом цілком перейдуть на українську. Тому якщо в Криму з'явиться клуб, йому треба буде оминати вузьконаціональні теми, бо вони цікаві тільки тим, хто і так розмовляє українською. А це створення чергової замкненої структури без перспективи розширення. Орієнтуватися слід на молодь, бо, по-перше, вона вже інакше ставиться до мови і знає її, а, по-друге, за нею майбутнє.

Якщо знаєте в Сімферополі молоду людину, яка могла б започаткувати, поговоріть із нею, будь ласка...»

Р. С. Щодо контактів. Я є координатором даного проекту в межах України і організатором клубу в Донецьку. Наш клуб у соц. мережах: <http://vk.com/ua.lang.club062> <http://www.facebook.com/groups/351655024941546>

Потім Сергій порадив мені зв'язатися з одеситкою Людмилою Гребенюк. Адже чим щільнішою буде мережа контактів, тим краще буде для справи в цілому. Що я і зробив через деякий час, підготувавши для пані Людмили низку запитань. Фактично вийшло невелике інтерв'ю.

— Людмילו, що було поштовхом для створення розмовного клубу в Одесі?

— Ініціатива створення Українського розмовного клубу зародилася

Донецьчанин Сергій Стуканов

в Донецьку. Першу зустріч донецьчани провели 20 грудня. Довідавшись про це через Інтернет, ми (Одеський молодіжний рух «Мовний ренесанс») запропонували донецьчанам співпрацю, на що ті відреагували дуже позитивно. Вже тоді ж (це був переддзвіний тиждень) було проведено першу зустріч, присвячену Різду.

— Яка тепер мовна ситуація в Одесі і чи є зміни у гірший бік (якщо порівнювати з епохою Ющенка)?

— В Одесі спостерігається стабільне збільшення кількості українськомовних або зацікавлених стати такими. По-перше, працює механізм «від супротивного» (намагання офіційної влади маргіналізувати українську мову в Одесі стикається із громадським спротивом); по-друге, українськомовне середовище і без того продовжує неухильно збільшуватись (хоча багатьма представниками влади це часто заперечується). З огляду на це, формат нашого клубу дещо відрізняється від аналогічних спільнот на східних теренах: ми збираємось не для

того, щоб просто мати змогу розмовляти рідною мовою, а щоб розмовляти правильно (коригувати недоліки шкільної та університетської освіти), розмовляти природно (жива мова далеко не завжди укладається в межі літературної), розмовляти на цікаві теми — саме дискусійність дозволяє привабити більшу кількість людей і отримати практичні результати діяльності Клубу.

— Є речі, які вселяють оптимізм? — Оптимізм щодо мовної ситуації? Мабуть, він полягає в тому, що причин для песимізму меншає...

— Що потрібно знати кримчанам, якщо вони захочуть використати одеський досвід?

— Передовсім слід розуміти, що боротьба за мову не повинна бути всім в їхньому житті. Є багато інших гостріших та актуальніших питань, які потребують негайної ініціативи та вирішення. Судячи з усього, мовна проблема не буде вирішена навіть у найближче десятиліття. Наші дії — «цеглинка», які згодом стануть міцною національно-культурною фортецею.

По-друге, радимо абстрагуватись від обговорення політики. Ви й самі чудово знаєте, наскільки політизованим є наше суспільство. Дай тільки привід — і дебати вестимуться годинами. Слабують на ці обговорення, зазвичай, представники політичних сил і люди старшого віку.

По-третє, формат Клубу повинен відповідати мовній ситуації у ва-

шому регіоні. Тобто можна робити наголос або на створенні українськомовного середовища, або на вдосконаленні мовленнєвої культури, або ж на обговоренні актуальних неполітичних проблем регіону та країни...

— Чи підтримуєте зв'язок з донецькими однодумцями?

— Так, з Донецьком ми контактуємо постійно. Уже утворилися і функціонують розмовні клуби у Нікополі, Горлівці, Краматорську. Ймовірно, найближчим часом до нас приєднається Херсон...

— Чи потрібні такі клуби, скажімо, у відносно благополучній Центральній Україні?

— Я б не ризикувала вживати термін «благополуччя» стосовно мовної ситуації. Тим більше, що у Черкасах та Кіровограді, інших великих містах Центральної України вона далеко не завжди є сприятливою для української мови. Вище вже говорилося про те, що формат Клубу повинен обумовлюватися конкретною регіональною мовною специфікою, тож активісти з Центральної України цілком могли б підібрати для себе оптимальний формат.

— Чи відчуваєте труднощі фінансового характеру?

— Ні, не відчуваємо. І кримчани повинні знати, що подібні ініціативи не потребують багато коштів. Все можна організувати власними силами, у нас практично немає витрат...

— Що ви знаєте про мовну ситуацію в АРК? Як там можуть бути труднощі та особливості?

— Не вважаю себе компетентною оцінювати мовну ситуацію в Кри-

Одеситка Людмила Гребенюк

му. Я не жила там тривалий час, тому не маю змоги щось передбачати, прогнозувати...

— Чи не вважаєте за доцільне контактувати з Галичиною, Прикарпаттям — тобто з відносно «сильними» у мовному плані регіонами?

— Контактувати з Галичиною та Прикарпаттям? Це було б добре. Але поки не бачимо звітти пропозицій щодо співпраці. Між тим, суржик є проблемою і для вищезгаданих регіонів, тому розмовні клуби (як безкоштовні курси української) були б корисними і для них. Тут вже наш досвід міг би стати в пригоді... Організація та проведення зустрічей — рутинна робота, проте вона немінуче дає позитивні результати. Для того, аби заснувати клуб, достатньо одного-трьох організаторів. Звичайно, тим, хто проявляє ініціативу і наполегливість, завжди щастить; тому з часом буде і затишне приміщення, і стабільна аудиторія. Якщо кримчани вирішать заснувати розмовний клуб, то ми будемо і вболівати за них, і допомагати організаційно.

Сергій ЛАЩЕНКО

Засідання одеського розмовного клубу

«МОВНИЙ ЗАКОН БІЛЬШЕ ЦІКАВИЙ ІНШИМ ОБЛАСТЯМ»

ЗАКОН ПРО РЕГІОНАЛЬНІ МОВИ КРИМУ НЕ ПОТРИБЕН. МІСЦЕВА ВЛАДА НАПОЛЯГАЄ, ЩО ДОЦІЛЬНІШЕ ВИКОНУВАТИ РЕСПУБЛІКАНСЬКУ КОНСТИТУЦІЮ...

Чим у Криму запам'яталася реалізація Закону України «Про засади державної мовної політики», підготовленого регіоналами Сергієм Ківаловим та Вадимом Колесніченком? Правильно, виступами депутата Верховної Ради Криму, заступника голови Меджлісу Рефата Чубарова у парламенті. Він принципово говорив кримськотатарською, але мислячих співвітчизників ситуація розчарувала. Справа не в тому, що Рефата говорив погано або плутано. Ні, рідною мовою він володіє добре. Підвела перекладачка, яка ледве-ледве перекладала простенькі фрази, а коли парламентар видав «в ефір» складне речення, вона запнула і попросила повторити ще раз. Кримськотатарську мову 20 років «розвивали» так, що дипломовані фахівці не можуть і двох слів зв'язати. Сподіваюся, дівчина просто перенервувала.

Автори закону доводили, що коли на території регіону — в документі це район або область — живе хоча б 10% носіїв певної мови, то вона автоматично стає регіональною. Місцеві ради приймають тільки план заходів щодо реалізації закону. До речі, в автономії такий документ не прийняли. Хоча Верховна Рада Криму ще минулого року доручила Раді міністрів республіки підготувати відповідний документ. Поки що — тиша. Скоріше за все, його не буде взагалі.

Кримських татар на півострові більше 10% від загального числа населення. От і довелося кримським парламентарям слухати виступ колеги «незрозумілою мовою». На останньому засіданні пан Чубаров знову згадав про закон КК. З парламентської трибуни поставив запитання, коли Рада міністрів підготує план заходів. Мовляв, скільки можна вже чекати; кримські татари нібито хочуть його використовувати,

але чиновники розводять руками: команди з Радміну ще не було, ми не знаємо, як діяти. Як не дивно, але особливої дискусії в сесійній залі репліка Чубарова не викликала. Більше говорили про земельні питання.

Спікер парламенту Володимир Константинов на прес-конференції зазначив, що не бачить жодної проблеми. Конституція АРК чітко вказує — на території Криму діють три мови: українська, російська та кримськотатарська. «Великий і могутній» оголошено мовою міжнародного спілкування, що не дивно, бо ж переважна частина жителів півострова говорить саме ним.

— Коли закон тільки прийняли, наші юристи уважно з ним ознайомились. Іхній висновок такий: якщо на території регіону проживає 10% і більше носіїв певної мови, то вона автоматично стає регіональною. Рішення місцеві не потрібні. Ухвалений закон більше цікавий жителям інших областей країни. У нас є республіканська Конституція. Головне, щоб ми її поважали і виконували. У такому випадку не буде жодних проблем, — заявив спікер Константинов.

Історія з запровадженням закону КК в Криму говорить багато про що. Коли мова заходить про насильницьку українізацію автономії, ставлю співрозмовникові просте запитання: «Ви коли-небудь бачили документи місцевих органів влади українською або кримськотатарською?». У відповідь — тиша або нагадування, що «у Криму є своя Конституція» чи «велика частка жителів говорить російською». Так, але Конституція України ніхто не скасовував. Державна мова в нас одна. Інша справа, що патріотизм не варто доводити до маразму.

По-друге, ще до ухвалення зазначеного закону деякі кримськотатарські активісти та політики його підтримали. Переконали, що він розширить сферу застосування мови корінного народу. Мабуть, вони не уважно читали документ. Там є одна дуже цікава «фішка». В п. 7 ст. 20 зазначено: «В усіх загальних середніх навчальних закладах забезпечується вивчення державної мови й однієї з регіональних мов або мов меншин». Тобто вчити будуть тільки українську та російську. На жаль, кримськотатарська «пролітає»...

Закір ЗАКІРОВ (<http://gazeta.ua/>)

ЯКИМ МАЄ БУТИ СТАТУС РОСІЙСЬКОЇ МОВИ?

28% громадян України виступають за надання російській мові статусу державної. Про це свідчать передані УНІАН результати соціологічного опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології.

За результатами дослідження, 56% опитаних назвали своєю рідною мовою українську, 40% — російську, 3% — іншу мову і 1% не змогли дати відповідь на це запитання.

Відповідаючи на запитання: «Як Ви думаєте, яким повинен бути статус російської мови в Україні?», 46,6% респондентів дотримуються думки, що російську мову треба зробити регіональною мовою в тих місцевостях, де більшість населення цього бажає. 27,5% обрали варіант «зробити другою державною на всій території України». 18,6% учасників дослідження вважають, що російську мову потрібно виключити з офіційного спілкування на всій території України. Не змогли відповісти на поставлене запитання 6,8% опитаних, відмовились відповідати 0,5%.

Опитування було проведено у лютому-березні 2013 року. Методом інтерв'ю опитано 2760 респондентів, що мешкають в усіх областях України (включно з містом Києвом) та в Криму, за стохастичною вибіркою, репрезентативною для населення України віком від 18 років.

ДОМАТЮКАЛИСЬ... ДО ЗАКОНУ

Як повідомили УНІАН у прес-службі Кремля, Президент РФ Володимир Путін підписав закон «Про внесення змін до статті 4 Закону Російської Федерації «Про засоби масової інформації» і статті 13.21 Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення».

Закон був ухвалений Держдумою 19 березня і схвалений Радою федерації 27 березня. Штраф за застосування нецензурної лайки в ЗМІ для громадян встановлюється в розмірі від 2 тис. до 3 тис. рублів (від 67 до 100 доларів), для посадовців — від 5 тис. до 20 тис. рублів (від 170 до 670 доларів), для юридичних осіб — від 20 тис. до 200 тисяч (від 670 до 6,7 тис. доларів).

Коментуючи закон, заступник голови конституційного комітету і представник Держдуми в Конституційному суді Дмитро Вяткін пояснив, що в законопроекті не може бути наведено перелік нецензурних слів, вживання яких обмежує нова норма, оскільки такого списку ніколи не було. Визначати, що вважається матюками будуть експерти-філологи. Для них це не є проблемою, сказав Вяткін, оскільки є відповідні словники і дослідження.

Найчастіше нецензурна лайка наразі проскакує в теле- і радіопередачах, як правило, в прямому ефірі, при цьому на федеральних каналах такі випадки украй рідкісні. Вяткін підкреслив, що на інтернет-ЗМІ законопроект також поширюється.

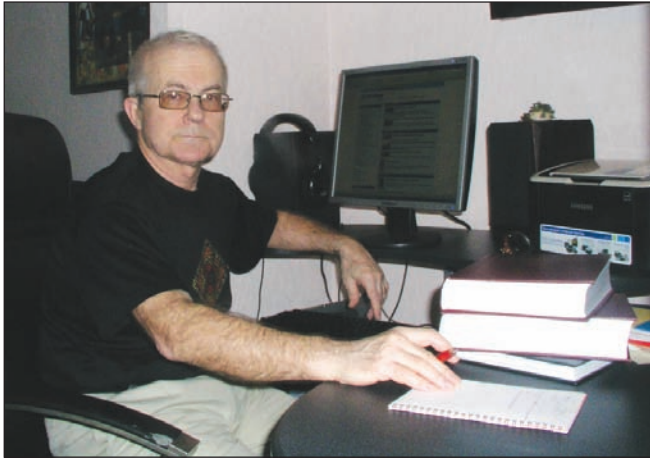

ПРО АВТОРА

Кобзар Володимир Федорович народився 27 квітня 1947 року в с. Восток, нині Башкортостан, РФ.

В Україні з 1955 р.: с. Матвівка Чигиринського району Черкаської області (1955-1956), смт. Олександрівка на Кіровоградщині (1956-1966). Служив у війську (1966-1968), навчався на факультеті журналістики Київського університету (1969-1974). Жив і працював у Сімферополі (1974-1981), Кіровограді (1981-1997). У Києві з 1997 р.

Автор публікацій у кіровоградській та київській періодиці, збірок прози «Провулок Гвардійський» (Сімферополь, 1980), «На отчому порозі» (Дніпропетровськ, 1988), повісті-казки «Буваличі» (Київ, 2012). Член НСПУ (1989).

1

У товарному вагоні на двоюрисних нарах ворухаються стрижені юнаки. Вони у цивільному одязі, замислені й мовчані. Рустем, найстарший серед них, завербер біля розчинених дверей, вбираючи очима забарвлений назелено степ, який пропливає повз нього. Рвучкий вітер жене степом торішне перекотиполе. Червоно западає сонце. Сутеніє.

— Сиваш! — виривається в Рустема, коли він ще здалеку помічає тьмяні сплески води в затоці.

Кілька юнаків припадають до бокових віконеч. Поїзд пригальмовує перед мостом через протоку. Ген далі у степу молодий і її десятирічний син проводжають поглядами ешелон. Хлопчик прощально махає рукою. Рустем і собі піднімає руку. Мелькає межовий знак кордону між Кримом та Україною. Ця межа прищорює Рустема. «Зараз або ніколи!» — вдаряє гаряча думка, і він кидається у вагон:

— Хто зі мною?
Чиясь постать ворухиться у кутку:

— Пиймають.
— То краще їхати у безвість?
— Кисмет... — зітхають у кутку. Решта мовчать, позіхають, відводять очі. «Кисмет?.. Покірно їхати світ за очі!» Рустем хапає з нар свою заплічну торбу і квапиться до дверей. Ширше їх розсунувши, стрибає під укіс.

Дочекавшись за кушем кураю, поки останній вагон зникне з очей, скрадається до Сиваша. Праворуч від хутирця долинає собачий гавкіт. Ліворуч бовваніє міст над Чонгарською протокою. Біля сторожки на мосту спалахує сірник, — вартовий неквапом прикурює цигарку. Рустем присідає і не зводить з вартового очей. Нарешті недокурюк летить у воду, вартувий зникає в сторожці.

Рустем заходить у Сиваш і довго чапає теплим мільководдям, аж поки раптом не провалюється в промоїну. Солоня й гірка вода хлюпає в обличчя. Він мимоволі ковтає її, відплювчується, борсається у воді. Він не вмів, але намагається плисти, і потроху вибирається з промоїни. Відсапуючись, оглядається: до обох сиваських берегів однакова відстань.

Перевішив подих, рушає далі. Сиваш мількає. Нарешті — довгождана суша. Рустем кидяє торбу додолу, віддишується. Лягає долілиць на кримську землю, яка досі тримає тепло сонячного травневого дня, і шепоче: «Єлена...»

2

Осяяний полуденним сонцем будиночок Айше самотньо тулиться на околиці кримськотатарської частини села поруч з лісовим узгір'ям. Айше розкладає на кам'яній огорожі килими та зимову одежу. Її невістка Еміне, наспівуючи, поле гляджу з квітами.

Буяє яскравим зеленим листям садок. На засніженій квітотрушці гудуть бджоли. Жвавий півень топче курей, які пасуться у траві, і щоразу переважає кукурікає, необачно забуваючи про яструба, який дедалі ближче ширяє над узліссям. Час від часу подвір'ям, помахаючи хвостом, заклопотано пробігає Юлбарс.

З подвір'я як на долоні видніється західна околиця села, розташована у долині. Звідти ген у гори в'ється дорога. Над нею з'являється курява. Айше полишає роботу і

прислухається до незвичних звуків, які долинають від дороги.

— Чуеш? — звертається до Еміне.
— Гудуть. Сьогодні їхній день, — озивається Еміне. — Буде багато травневого меду.

— Я про дорогу з Бахчисаря.

Юлбарс насторожується і гавкає у бік дороги, звідки долинає гудіння.
— Ти чого, Юлбарсе? Хтось чужий? — Еміне сторожко озиряється на узлісся. — Чужі тут не ходять.

На дорозі з долини виповзають «студебекери»: один, другий... десятий. Вражені їхніми розмірами та кількістю, жінки завмирають.

Яструб стрімголов летить до землі

Володимир КОБЗАР

КОЛИСЬ, У МАЙБУТНЬОМУ

НОВЕЛА

і б'є півня. Налякані кури пурхають урізнобіч. Яструб шугає вгору із здобичкою у кігтях. На зелену траву повільно падає біла закривавлена пір'їна.

— Це знак... — скрушно хитає головою Айше і шепоче про себе: — «Ті, що стоять праворуч, — хто ж вони ті, що стоять праворуч? І ті, що стоять ліворуч, — хто ж вони ті, що стоять ліворуч?»
— Про що ви? — збентежено питає Еміне.

— Так сказано в Корані. Про майбутнє...

3

До подвір'я Айше підїздить «вілліс». З нього вибираються капітан Іванов, старшина Петренко, молодий солдат Земеля і голова сільради Макар Макаріос. Капітан з командирською сумкою і біноклем. Макаріос трюха накульгує, на плечі теліпається поштарська торба. Старшина і Земеля озброєні автоматами, з «сидорами» за плечима.

Макаріос іде у двір першим. Юлбарс пізнає його і привітно махає хвостом. На решту гавкає для годиться. З будинку виходять Айше та Еміне.

— Здрастуйте, товариші татари, — вітається капітан.

— Добрий день, — відповідає Еміне.

— Ми по ділу, — каже Макаріос.
— Добрий день... Знову перепис? — питає Айше.

— Не зовсім... — відповідає Макаріос.

Капітан дістає з командирської сумки папір та олівець і звертається до Айше:

— Ваші прізвище, ім'я, по батькові?

— Ісмаїлова, Айше.

— А по батькові?

— У нас не прийнято по батькові.

— А в нас прийнято.

— Мого батька звали Османом.

— Так і пишемо: Османівна. Хто ще тут живе?

— Еміне. Моя невістка.

Усміхнена Еміне ступає ближче, привітно киває головою.

— Емма? Чи Емілія? — перепитує капітан.

— Еміне.

— Е-мі-не... А по батькові?.. Втім, не має значення... Далі.

— Один син фронтовик. Тепер лікується десь у госпіталі.

— Це все?

— Старшого сина кілька днів тому

забрали в трудову армію.

— А чоловік? — примружується капітан.

— Я розведена. Про колишнього чоловіка нічого не знаю... І знати не хочу.

— Ви добре говорите російською мовою.

— Я вчителька.

— Так-так. Нікого не забули?

— Ви й покійників записуєте?

— Я про синів. Третнього ви чомусь не згадуєте.

— Ви не питали.

— Тепер питаю.

— Це допит?

Капітан чиркає у блокноті так, аж грифель ламається:

— Поки що ні.

— Я не знаю, де він.

Капітан ховає блокнот і заходить у дім. Айше та Еміне, роззувшись, ідуть за ним. Макаріос також роззувається і заходить слідом. Старшина і Земеля товчуться біля порога. Старшина старанно чистить чоботи, Земеля спідтишка мацає поглядом Еміне.

Капітан оглядає на полиці родинні фото у рамочках. Одне фото лежить лицем униз. Капітан його перевертає: Айше з трьома малими синами і Саїдом Ісмаїловим біля будинку в Бахчисарі. Капітан ставить фото поряд з іншими.

Земеля пасе очима Еміне і гигає. Макаріос перехоплює його погляд і стає так, щоб застувати Еміне.

Капітан переходить до полицки з книгами, бере в руки Коран.

— Ваша Біблія?

— Це Коран, священна книга, — відповідає Айше.

— Місцевий опіум для народу? У майбутньому не буде ніяких релігій.

— Тільки Аллах знає майбутнє.

— Ви ж вчителька. Як можна в таке вірити?

— А як можна жити без віри?

— Як бачите — живемо, воюємо. І навіть перемагаємо.

Капітан кладе Коран. Перебирає на полиці томики Л. Толстого, О. Пушкіна, А. Чехова. Натрапляє на книжку Ісмаїла Гаспринського «Русское мусульманство». Книжка вочевидь його зацікавлює.

— Що за автор?

— Просвітитель, письменник.

— У вас і просвітелі були?

— А чим ми гірші за інших?.. У нас багато чого було.

Макаріос нишком смікає Айше за рукав. Капітан гортає книжку, дещо прочитає мовчки; інший уривок, який вочевидь його зацікавлює, читає вголос:

— «Насправді, яким чином російське мусульманство може широкі співчувати Росії та росіянам, коли воно їх не знає і зустрічається з ними не інакше як у формі начальника, який діє на незрозумілій йому мові; не інакше, як у формі податків, мит, марок та інших повинностей?» Це як розуміти, шановна Айше Османівно? Якісь підозрілі роздуми. Контрреволюційні. Ні?

— Книжка написана задовго до революції.

— Значить, дореволюційна контрреволюція?.. Підлягає вилученню.

Капітан кладе книжку в командирську сумку і виходить на двір. Решта також залишають будинок. Капітан киває старшині й Земелі на сарайчик. Вони його похачцем оглядають, і старшина розводить руками: нічого. Капітан замислено похджає по двору і, врешті, рушає до машини. Макаріос, старшина і Земеля рушають слідом. Юлбарс гавкає їм у спину.

Капітан жартома свариться на Юлбарса пальцем, і коли всі четверо підходять до машини, питає в Макаріоса:

— Ну то як, знає вона що-небудь чи ні?

— Чужа душа — темний ліс, товаришу капітан.

— Ну яка ж вона вам чужа душа?

Макаріос не відповідає, дуже заклопотано порпаючись у поштарській торбі. Капітан, усміхаючись, розкладає на капоті карту.

— Значить так, бійці. Влаштуєте засідку в двох місцях. Тобі, — передає Земелі бінокль, — лівий нижній сектор узлісся. А вам, старшина, разом з Макаріосом — правий верхній. У разі переслідування — Макаріос зорієнтує. Він тут партизанив.

— Товаришу капітан. Сьогодні привезли пошту, — мнеться Макаріос. — Треба її роздати. Купа листів. І дві похоронки.

— Ото й не спішіть з ними. Ще наплачуться люди. Не впорається до сутінок — вертайтесь на місце дислокації, відпочиньте. Завтра у нас важкий день.

Капітан кладе книжку в командирську сумку і виходить на двір. Решта також залишають будинок. Капітан киває старшині й Земелі на сарайчик. Вони його похачцем оглядають, і старшина розводить руками: нічого. Капітан замислено похджає по двору і, врешті, рушає до машини. Макаріос, старшина і Земеля рушають слідом. Юлбарс гавкає їм у спину.

Капітан жартома свариться на Юлбарса пальцем, і коли всі четверо підходять до машини, питає в Макаріоса:

— Ну то як, знає вона що-небудь чи ні?

— Чужа душа — темний ліс, товаришу капітан.

— Ну яка ж вона вам чужа душа?

Макаріос не відповідає, дуже заклопотано порпаючись у поштарській торбі. Капітан, усміхаючись, розкладає на капоті карту.

— Значить так, бійці. Влаштуєте засідку в двох місцях. Тобі, — передає Земелі бінокль, — лівий нижній сектор узлісся. А вам, старшина, разом з Макаріосом — правий верхній. У разі переслідування — Макаріос зорієнтує. Він тут партизанив.

— Товаришу капітан. Сьогодні привезли пошту, — мнеться Макаріос. — Треба її роздати. Купа листів. І дві похоронки.

— Ото й не спішіть з ними. Ще наплачуться люди. Не впорається до сутінок — вертайтесь на місце дислокації, відпочиньте. Завтра у нас важкий день.

Капітан кладе книжку в командирську сумку і виходить на двір. Решта також залишають будинок. Капітан киває старшині й Земелі на сарайчик. Вони його похачцем оглядають, і старшина розводить руками: нічого. Капітан замислено похджає по двору і, врешті, рушає до машини. Макаріос, старшина і Земеля рушають слідом. Юлбарс гавкає їм у спину.

КОЛИСЬ, У МАЙБУТНЬОМУ

НОВЕЛА

— А як з обідом?
— Вам видали сухий пайок. Є ще запитання?.. Виконуйте наказ.

Капітан з'їждає від узлісся в село, стає в тіні акацій на безлюдній вулиці і, час від часу роззираючись, поринає в читання Гаспринського.

4

Зморений триденним переходом, Рустем насилу переставляє ноги. З північного узлісся над селом він уже бачить свій будинок і навіть Єлену, свою дружину, яка поряється на городі. Але туди — зась, вулицею вештаються солдати.

Він вилазить на дерево і бачить, як нижче у долині гурт жінок досадує тютюн. Ліворуч у переліску розташувалася таборою військова частина: машини в рядок, намети; біля похідної кухні товпляться солдати. Праворуч помічає Еміне, яка квапиться вздовж узлісся до лісового джерела з глечиком і вузликом у руці. Рустем радіє, і збирається спуститися з дерева. В останню мить він помічає Земелю, який у бінокль стежить за Еміне, а потім нахильці крадеться за нею. Рустем вирішує вийти до джерела з лісу, де його ніхто не помітить.

Еміне тим часом заходить у ліс і зупиняється на лісовій галявині, де з-під великого каменя б'є джерело. Кладе на камінь вузлик, у якому десяток курячих яєць, кілька коржів, пір'я молодої цибулі і записка чоловікові: «Коханий Тимуре. Ми досаджуємо в колгоспі тютюн. Рустема забрали в трудову армію. До села приїхало багато солдатів на великих машинах. Мама почала здогадуватися, що ти десь тут. А Макаріос, мабуть, все знає, та мовчить. Твоя Еміне».

Еміне прикриває вузлик жмутом трави, з глечиком підступає до джерела, з якого дзорчить струмок, нижче розділений уступами на кілька крихтливих мілких озерець.

— Добрий день. — Еміне ставить глечик на землю, розчищає джерело від опалих гілочок та листя. — В ім'я Аллаха милостивого і милосердного, нехай людину, яка відкрила це джерело, хвороби обійдуть стороною.

Присідає навпочіпки, черпає воду жменькою і п'є.

5

Старшина і Макаріос уможується у своїй засідці на другому кінці узлісся, ближче до села. Старшина дістає з речового мішка кухоль, галети, м'ясні консерви, маленькі упаковки мармеладу, пакетики з сіллю, разовий посуд. Відкриває консервну банку з м'ясом:

— Незабаром обід, а ми ще й не снідали до пуття. Бачив таке?

— Ого.

— Не ого, а лендіз... Пайок від союзників. — Відстібає від ременя флягу. — А це, поки капітан не бачить. — Хлюпає в кухоль. — Будеш? Чи кримчанам Коран забороняє?

Макаріос бере кухоль в руки, нюхає.

— Спиртяка?.. Коран забороняє вино. Про спирт там нічого не сказано.

— Правильний Коран. До дна.

— За перемогу.

Макаріос вправно випиває і ставить кухоль. Старшина наливає собі. П'є. Обідають, час від часу поглядаючи на узлісся і будинок Айше.

— Бачу, знаєш, як треба пити спирт, — каже старшина.

— Ще б пак. Не раз ним лікувався.

— Служив?

— На фінській. Там і навчився пити спирт. І ногу там приморозив.

— Що, хіба у Фінляндії холодніше, ніж у Криму?

— Та хай йому грець. Від однієї згадки душа холодне.

Старшина наливає по другій.

— Партизани, чув, голодували?

— Ще й як. Продовольчих баз заклали мало. Та й ті порозтягали у перші ж місяці.

— Татари?

— Всі старалися. Але татар у цій місцевості більше. Тут і школа до війни була. Айше там вчителювала.

— Бідова жінка. Гостра на язик.

— У батька вдалася. Той усе бунтував проти колгоспів та інших підбурював. Тут, у горах, від арешту ховався. А тоді чкурнув до Туреччини. Човном.

— Це ж кілометрів двісті з добрячим гаком?!

— Люди кажуть. А там хто його знає. Може, доплив. А може, крабів годує.

— Ну й ну... У нас теж люди тікали. Хто на Донбас, хто світ за очі. А потім від голоду... Та то таке. Пережили й це. Найгірше, — жінка з сином десь пропали, поки мене по фронтах носило.

Старшина дістає з кишені гімнастерки фото, показує Макаріоса.

— Може, ще під німцями? — каже Макаріос.

— Та ні. Наш район уже звільнили. Пишу — ніхто не відповідає.

— Треба надіятися.

— Тим і живу.

Макаріос вглядається в обличчя старшини:

— А ти не схожий на слов'янина. Занадто чорнявий.

Старшина ховає фото і придивляється до Макаріоса:

— Та й ти наче не чистопородний русак.

— А хто в Криму чистопородний? Я по батькові грек. А в роду кого тільки не було.

— Та отож... Хто знає, з ким грішили наші бабусі? — Наливає по третій чарці. — Бог любить трійцю. Будьмо.

6

Еміне відходить від лісового джерела з повним глечиком. Аж раптом чийсь руки обхоплюють її ззаду. Вона здригається і випускає з рук глечик. Це Земеля намагається її поцілувати. Еміне видирається з його цупких обіймів.

— Іди геть!

— Цить, дуренька. — Він хихикає, знімає з плеча і відкидає убик автомат. — Я не страшний.

Спритним обманним рухом підступає до Еміне і як кліщами обхоплює її за попереk.

— Пусти!

— Потерпи трохи. Ти така солоденька.

Земеля завалює Еміне на спину, обиде падають у траву. Еміне щосили пручається. Земеля сідає їй на ноги.

— Що то за вузлик ти сюди несли? Га? Кому? Мовчиш?

(Продовження в наступному номері)

Степан ЛИТВИН

«НАРОД НЕ ЗАГИНУВ, НЕ ВМЕРЛА ВКРАЇНА НЕСКОРЕНА...»

НАЙПЕРШІЙ ТОПОЛІ

Наша тополе, найперша тополе,
В ріднім селі, у подільськiм краю,
Йду я до тебе то лісом, то полем,
Бачу тебе, наче матір мою.

Бачу з коліски в застільне віконце,
Серце дитяче і досі шемить...
«Мамо, а що це?» — запитую.
«Сонце».
«Мамо, а це?» —
«Тополина шумить».

«Мамо!» А очі її голосили...
«Мамо!» А нічого дітям зварить.
«Мамо!» А хліба уже й не просили...
«Мамо...» А трудно уже й говорить.

Листя малих тополяток жували,
Бо не стало кваску, богили...
Де ви, однолітки?
— Нас повбивали...
В вишні, в калиноньку
ми перейшли...

Я ж підростав і тягнувся до малечі.
Заздрив, тополе, твоєї висоти.
Як не зрубали тебе в холоднечі,
В люті хуртечі, в хурдиги круті?

До подушок примерзали ночами.
Згодом забрали уже й подушки...
Ти розгнівилась. А люди мовчали...
Мати пере голубі пелюшки...

Чорному ворону крила зламати
Ти намагалась, та клятий летить...
Вже чужаки навели автомати —
Ти поривалась гіллям захистити...

Мирного люди діждались врожаю,
Тільки усталась хлібця не їдять.
Видно, як діти удаль виїжджають,
Внуки у гості лише приїздять.

Видно картоплю, і мальви, і зілля.
Видно: господарі добрі живуть.
Тільки ніколи не грають весілля,
Тільки веселої рідко пливуть...

Видно вже іншу вину
безневинну —
Душу людини ізнов окрадуть.
Видно: виносять ізнов домовину,
Важко виносять і важко кладуть...

Маму із усміхом строго-красивим,
Тата з розбитим розумним чолом...
Йшов я до тебе чорнобилем свивим,
Темножурним і гірким полином.

Сила незрима й тебе зачепила,
Ледь зачепила промінням біди...
Вітер колише зелені вітрила.
Чую, як ти закликаєш: «Прийди!»
Бачу тебе, мов з коліски, щорана,
Чую твій шум, незабутній мені.
Бачу, тополе, з вершини Балкана,
Чую в Литві, як шумиш вдалині.

Йду я до тебе то лісом, то полем.
Пахне рілля, України земля...
Рідна тополе, найперша тополе,
Ти прошуми і востаннє здаля!

Ти розумна і добра,
ти весела і гарна на вроду,
Та чи знаєш, дівчино,
якого ти роду?
Ми жили споконвіку — над Россю,
над Богом, Славутичем.
Ми не зайди — поляни й дравляни,
ми тиверці й уличі.
Ми плекали наш сад,
ми творили мелодії гусельні.
Ми жили споконвік.

Звалились предки русинами
й русами.
І сів Київ-град,
між великими саяв столицями.
Ярославни були
у державах Європи царицями.
Дивували ми світ і соборами,
й плужною крицею,
І книжками, і медом, й золотою,
мов сонце, пшеницею.
Ми б далеко пішли все новими,
як день, доріженьками,
Та змагались віки із сусідами,
із воріженьками.
Вміли навіть селянки читати
і писати у Хмельниччину,
Це Алевським Павлом,
патріарховим сином, засвідчено.
Не шукаймо листів тих жінок —
мов листочки, навкіи утрачені.
Лиш пісні залишили Чураївни,
братами збратчені.
Супостати прийшли.

Фантазував я: вдарити б у спину
Цього лакузу, вигостривши ніж!..
Хтось підстеріг кривого лісника,
Заздалегідь припас
лісну вужівку...
«А може, й добре,
що відняв ножівку?» —
Тепер питання часом виника.
А може, він присяги й не ладав,
Був не пригінчим —
лісу оборонцем?
Кричав бувало: «Спалюєте сонце!»,
Та руку на людей не піднімав.
Нові дерева тягнуться в блакить.
Нова доба, і радісна, і грізна...
А ясен досі листям шелестить,
Той самий ясен, що тоді надрізав...

КОХАННЯ КОРОЛЕВИ

Відпливала каравела
Рано, на зорі.
Заридала королева
В замку на горі.

Ми страждали, безвинно покарані.
Нам ламали хребет, виривали язик
браття-Каїни.

Напували нас трійлом,
підступно солодкими чарами —
І нащадки Трясила
в неволі росли яничарами.
Пустощіві ростуть і сьогодні
із доброго кореня,
Та народ не загинув,
не вмерла Україна нескорена.
Україна нова, незалежна
ще тільки рождається.

Як страждає народ, як нещасний
народ настраждається!
Селянин догрібає соломку
і тринячко вилами,
А довкілля гуде іномарками,
повніться віллами.
Наступає зима, притискає
і кривдить морозами...

В нас нічого нема —
розікрали усе й повивозили.
Нас годують примарами,
напувають підступними чарами,
Богунові нащадки й сьогодні
ростуть яничарами.

Та народ не вмира — буряки
проривають поляночки
І співають про волю синьоокі,
мов льон, волиняночки.
В старожитнім таночку
чарівно пливуть подоляночки,
Русники вишивають коханням
палкі полтаваночки.

Хоч бідує народ, хоч нещасний
народ настраждається,
Та нова Україна
у муках великих рождається.

На Байковім друзі та браття
Лежать у Дем'яновім Лазі...
І там ще лежать,
де й пташки не летять,
Не квітнуть калина чи в'язіль.

Калини нема і могили нема,
Лише черепи закликають...
Жива тільки пам'ять і тиша німа...
Подєкуди й тиші не знають.

На Байковім друзі та браття лежать,
У селах лежать невеселих...
І птиці летять, і хмаринки біжать,
Гойдають малят каруселі.

І люди питають —
і мертві, й живі —
Питають у будень і в свято,
І ті, що шепочуть у темній траві,
І ті, що гуркочуть крилато,
Питають, чи завше по правді живу.
Не завше, братове, не завше...

Та вірую в правду, в планету живу,
Катів неймовірних проклявши.

На Байковім друзі незнані лежать,
Лежать в Биківні та в Катині...
Вогні галактичні над ними дрижать
І шлють засторого людині.

БАЛАДА ПРО НОЖІВКУ

Ножівку в мене відібрав лісник,
Озброєний рушницею і дужчий.
«Фашистський гад,
прислужник проклятуший!» —
Я лаявся, як вершник чорний зник.
Нездужа мати, зовсім не стара.
У вікна лізе скипень волохатий...
У пальці хука братик серед хати.
Ховається від каторги сестра.
Усе в саду зрубали ми раніш.
Нещастя сунуть —
ну немає спину...

У тієї каравели
Мужній капітан.
У тієї королеви
Претоненький стан.

Віддала б вона корону,
Привілей світ,
Лиш накласти б заборону
На морський похід.

Що їй трон, держава ціла,
Дужа у віках,
Як вона від щастя мліла
В милого руках!

Що їй персні, діаманти,
Чарівне кольє!
Краще б серп Діані мати,
Полечко своє.

Щоб росло зелене жито,
Щоб цвіла земля,
Щоб з коханням любо жити,
Народить маля...

Йде з походу вогняного
Здобич золота.
Мореплавця молодого
Хвиля не верта...

У тієї каравели
Інший капітан.
У тієї королеви
Обважнілий стан.

Чи браслети, чи кайдани?
Бранка самоти...
Осоружного тирана
Вбити і втекти?

Утікати їй? Чекати?
Ворухнулось знов...
Чи спасителем, чи катом
Стане їй любов?

ОЗЕРНЕ ДИВО

Я знаю озерце на милій Волині.
На тому озерці ясна тишина.
А квітів немало в озерці донині,
А серце чарує найдужче одна.
То, може, й не квітка —
трава чарівна.

У воду корінням, до сонечка
цвітом.
Чотири листочки — мов тайна
бринить,

Чотири листочки —
мов сторони світу,
А полумінь цвіту бенгежно горить
І рветься у небо, в огрому блакить.

Займаються квіти весною
щоранку,
А папороть квітне —
попробуй знайди.

Марсиліє дивна, чи ти марсіанка,
Чи ти волинянка, царівна води,
Чи ти полонянка розлуки-біди?

А може, ти зірка, що впала
світанням
І стати зорею не може ізнов?
А може, ти вірне, найперше
кохання?
А може, остання, найвища любов,
Така неможлива, тужлива любов?

«Ні листу, ні цвіту,
не можна зривати», —
Благає-шепоче ясна тишина.
Чи будеш довічно людей чарувати,
Замріяна квітко, сумна дивина?
А може, й не квітка — трава чарівна.

ТВОРЧИСТЬ НАШИХ ЧИТАЧІВ

Мошенський Сергій Петро-
вич народився 27 вересня
1963 року в місті Шпола, що
на Черкащині. З 1983 р. —
інвалід армії, працював інже-
нером на заводі. В 1988 році
закінчив Уманський педагогіч-
ний інститут, працював вчи-
телем початкових класів, з
2000 року — військовий пен-
сіонер. 45 років віддав худож-
ній самодіяльності, з 2010 року
відвідує український право-
славний храм с. Куцівка, де й
отримав дар писати. Прожи-
ває в селі Ротмистрівка Смі-
лянського району.
Друкувався у виданнях «Смі-
лянські обрії», «Шполяночка»,
«Земля», «Черкащина регіо-
нальна», «Склянка часу».

Це коліскова
пісня материнська
Про мальви й чорнобривці
за вікном.

Де пахне свіжа з печі паляниця,
Бабусин борщ вміває в баняку,
Як соловей щебече у садку,
Це все мені ночами сниться.

Духмяний запах липи і акацій,
Кохання юності моєї.
Біля криниці куш калини,
Весільний рушничок на ній.

Це батькова сорочка —
вишиванка.
Червоне й чорне — як життя моє.
Свята вечере, і родинні свята,
Батьківська хата —
сонце осяйне.

ЧЕРКАЩИНО МОЯ

Моя маленька батьківщина,
Моє село, Черкащина моя!
Для мене ти, як матінка єдина,
Твоє блакитне небо

й золоті поля.
Де тихий Тясмин
і дніпровські кручі,
Холодний яр, козацький
Чигирин,

Софіївського парку
солон'ї співучі,
Батьківська хата
і Мотронин монастир.

Тут народилися
герої Батьківщини:
Богдан Хмельницький
і Тарас Шевченко,

Тодось Осмачко й Симоненко,
— Сини і дочки неньки України.
Трипільці, арії, русини —
Ми хлібороби й трударі.

Черкащина є центр всієї України,
Духовна і культурна
житниця Землі.

Народе мій, моя родино!
Любов і шану я несу тобі.
Черкащино — перлина України!
В моєму серці будеш ти завжди.

МОЯ БАТЬКІВЩИНА

Із чого починається для мене
Батьківщина?
Наснагу й силу, що дає?
Для мене Батьківщина —

це моя родина.
Це те коріння, що у мене є.
Це стежка босоногого
дитинства.
Яка вела до ставу за селом.

ПРОБА ПЕРА

Доброго дня, шановна
редакціє! Мене звуть
Клименко Анна. Я навчаюсь
на третьому курсі філологіч-
ного факультету Донецького
національного університету.
У майбутньому мрію працю-
вати викладачем української
мови та літератури в школі.
Пишу вірші з дванадцяти
років. За тематикою вони
різні: про кохання, про Украї-
ну, про природу. Є і грама-
дзянська лірика. Надсилаю
вам декілька віршів. Споді-
ваюсь їх побачити на сторін-
ках вашої газети.

НАША МОВА

Я закохалася у неї,
Лише почувши її голос
Тендітний, ніби білая лілея,
І життєдайний, наче колос.

Лелеками в блакиті
десь сповита...
В ній колір неба, колір жита.
Вона у квітах, в полі, у траві,
І в Україні, і в тобі.

В ній — перші згадки
із дитинства,
В ній наша слава промениста.
Вона є і правда, і основа.
Вона — це мова. Наша мова.

ГОЛОДОМОР

Наче хмара небо затулила,
Наче зорі вже не горять.
Зажурилась земля, затужила —
Сотні душ у небо летять.

ПЕРЛИНИ МОВИ

Краплями краплинка крапотить,
Листопадить листям листопад.
Передзвоном дзвінка
дзвін дзвенить,

Зорям зореславить зорепад.
Слова — перлини
в океані різних мов,
Щоб володіти ними,
треба їх дістати.

Одні для всіх — це мама,
Бог, любов,
А інші неповторні,
лиш тобі їх знати.

Сергій МОШЕНСЬКИЙ
Черкащина

І нема ні кінця і ні краю
Цим стражданням
і бідам людським.
Люди Господа й світ
проклінають,

Бо нема чого їсти їм.
Діти, молодь, старі —
всі вмирають

На дорогах і вдень, і вночі.
Всі вмирають,
і навіть не знають,
Чому їжі нема у печі?

Пам'ятаєм ті дні
і не можемо забути:
Вони в пам'яті пеклом горять.
Свічки в вікнах горять
вогниками спокути,
Сотні свічок в пітьмі миготять.

Пам'ятаєм ті дні
і не можемо забути:
Вони в пам'яті пеклом горять.
Свічки в вікнах горять
вогниками спокути,
Сотні свічок в пітьмі миготять.

МІСЬКИЙ ЕТЮД

Люди — роботи.
Масове знеболення.
Тотальне отруєння.
Релігія задоволення.
Цигарка чи ковток повітря?
У темряві фари-софїти.

В заторах — ланцюг тарганів.
Вивільнена агресія.
Годинника стріли у скроні.
Масова депресія.

Міцно стискаються зуби.
Не поціловані губи.
Я не встигла! Не встигла...
Кохання модифіковане.
Зізнання тільки пошепки.
Аби не забракло трафіку.

Все добре.
Все йде за графіком.
Все добре?
Анна КЛИМЕНКО

*с.мт. Велика Новосілка
Донецька область*

Олександр Якович Кониський — письменник різнобічного обдарування другої половини XIX століття. Він був і поетом, і прозаїком, і публіцистом, і критиком... А ще ж і бездоганним перекладачем на українську мову майже всієї прози Шевченка та цілого ряду творів російських і зарубіжних класиків.

Народився О. Я. Кониський 18 серпня 1836 року на хуторі Переходівці Ніжинського повіту на Чернігівщині в зубожилій дворянській родині. Навчався в Чернігівській гімназії, з якої його виключили за писання українських віршів, у Ніжинському дворянському училищі, але через хворобу очей змушений був 1852 р. припинити навчання.

Згодом, склавши іспит на кандидата права, поселився в Полтаві, де почав займатися адвокатською практикою, по можливості допомагав скривдженим селянам. Звинувативши «в стремленні к распространению малороссийской пропаганды», в січні 1863 р. молодого адвоката вислали у Вологду, а через рік — у Тотьму.

Через хворобу очей Кониському 1865 р. було дозволено виїхати до Воронежа, а потім і за кордон на лікування. Повернувшись із-за кордону в Україну, О. Кониський під офіційним наглядом поліції жив у Єлисаветграді, Бобринці, а з кінця 1866 р. — у Катеринославі, займаючись адвокатською та літературною працею. Лише 1872 р. з Кониського було знято поліційний нагляд і він переїхав до Києва, де й прожив до своїх останніх днів. Помер О. Я. Кониський 12 грудня 1900 року.

Як письменник, як громадський діяч О. Кониський боровся проти царських заборон українського друкованого слова. Кониський — один із фундаторів Товариства ім. Шевченка (Львів, 1873 р), завданням якого було «спомогати розвою руської (малоруської) словесності». Він написав ряд популярних книжок та підручників для недільних українських шкіл.

Окрім великої кількості художніх творів, написаних О. Кониським, особливої уваги заслуговує фундаментальна праця «Тарас Шевченко — Грушевський. Хроніка його життя». Над біографією славетного Кобзаря письменник працював впродовж останніх десяти років свого життя. «Сею книжкою, — писав І. Франко, — Кониський поклав найкращий пам'ятник і Шевченкові, і собі самому».

О. Кониський приїздив на лікування до Криму. У перерві між роботою над біографією Шевченка й було написано оповідання «Ранком в Алупці», що являє собою не що інше, як поезію в прозі. В цьому творі Кониський передає свої особисті переживання під час перебування в Алупці, коли йшла робота над розділом про Шевченкове заслання, коли в нього краса Чорного моря викликала згадку про «друге море, з берегом, политим слізьми-журбою та тугою многостраждального поета», коли натруженний працею біограф пережив напиль галюцинацій, зокрема й «зустрічі» з Шевченком.

Олександр КОНИСЬКИЙ

сягає, горить безкрає море срібними іскорками дрібними. Мені ввижається, що з тих іскорок встало водограї: встало їх кілька, знялися високо вгору, там злилися в одну масу, бачу, як та маса вліворуч рушила і тече з півдня на північ, неначе лава та з вулкана. Плине, ближчає до мене, от приплила до Алупки, вдарилася об скелю Айвазовського, вкрила її срібними бризками і сама десь сховалася, зникла; чи скеля її проковтнула, чи дерева прекрасного, художницьки обсадженого парку, найпаче тонкі, густі кипариси, заступають мені бачити її...

Я повів очима на північний схід. З другого моря, з моря густої листви зеленої, позирають зграбні башти і башточки Воронцовського палацу; мавританський і взагалі східний штіб немов вичитує мені минувшину східних

гори, з-за Місхору полум'я те все ширшало на море: широченною смугою довгенькою ринуло на хмарний мур і одним ментом буцім спалило його! Замість муру сивого над південною стороною моря стояв мур багряно-золотий, і сягав він вгору високо, впираючись в саму блакить перекити. Море під новим муром почервоніло; здавалося, вода горить геть-геть глибоко, здавалося, огонь пробрався аж на саме дно морське. Ще одна хвилина — і червоно-золоту барву і моря, і неба заслали усі веселіні барви. З-за гори викочувався сонце, викотилось і поплило вгору по небу, відбиваючись в морі...

Картина невимовно чарівна!.. Я німо любував з неї увесь зачарований, увесь перейнятий її красою величавою. Я упивався на повні груди і красою велетня-природи, і невимовно чистим, свіжим, бадьорим повітрям дивно-величавого ранку, і могут-

мінарет, та просто на Ай-Петрі. Доки маса пліла, я стояв в густому, наче бавовняному або пуховому тумані. Вперше на своєму віку я бачив морський туман...

Стоячи в тумані, я нічого не бачив округ себе — ні стіни, ні вікон, ні дверей. Я стояв нерухомо, здивований. Почував, що на тварі у мене вогкість, що треба її втерти, але я боявся відвести руки з бильця. Нарешті, не тямлю, з якої речі, я зробив ступінь назад, стиснув лице долоньями, заплющив очі і силкувався міцніш притиснути свої підшоши до підлоги, аби впевнитися, що я дійсно стою і стою на твердому ґрунті. Я почував, наче в голові у мене гуде, наче виски мені щось стискає, чую, що кров по жилах тече швидше, серце б'ється скоріше; не бачу, а почуваво, що біля мене чиясь постать!

Хто се такий? Звідкіль він взявся? Двері з моєї світлиці на замок, кудожі коли він прийшов? Розплющую очі і бачу, виразно бачу: попліч мене чоловік середнього зросту, голова лиса, клинвата, чоло широке, думне, очі ясно-блакитні, добрі такі, ласкаві, як ласка нені; привітні, як привіт молоді любовленці; вуса густі, великі, сиві; з-під них знати теплу, сердешну усмішку; погляд оксамитово-ніжний, але, як і вся твар, скорботно-величавий... Хто він такий? Придивляюся пильно. Боже великий! Та се ж Шевченко, Тарас Шевченко, той самий, як дві краплі води, якого я цілу ніч бачив у думці, пишучи нарис про перебування його в Новопетровському форті...

Радісно затремтіло моє серце. Глибока, побіжна радість всього мене пронизала, але разом з ним я, радіючи, почував себе якось ніяково. Ще більш зросли і мої радощі, і моє дивування, і моя нестямка, коли я чув, що долоня його руки лежить на голові моєї лисій... Я чув, що з-під долоні його летить на мене тепло; нарешті чую його м'який голос... Я силкуюся почути, розібрати слова його, напружую уші, очі, серце... Ні! Не розберу... Я хочу нагнути голову ближче до вуст його, але одним ментом все зникло... Стою серед ганку самотою, як і стояв... Море чисте, спокійне; небо голубе, аж паше, сонячне проміння снопом сиплється в воду, туману ані сліду; тільки по листві дерев проти сонця горить різнобарвними іскрами маса дрібних самоцвітів; то краплиночки, що туман ливив по листі...

А Шевченко?

То була галюцинація...

Я сидів на ганку з важкою душею... Розумів, що то була галюцинація, тямив потроху і причину її, та не спроможен був відірватися від тієї галюцинації, визволитися з-під впливу її, забути про неї... Я тямив і почував потребу швидше перейти до світлиці, упасти на ліжко і спочити, але ж я не чув в собі сили підвестися, відірвати очі від моря...

РАНКОМ В АЛУПЦІ

Присвячую Льву Мих. Жемчужникову

Се було в другій половині квітня, в Криму, в Алупці. Я цілу ніч не лягав спати. Відчинивши на вестіж вікна і двері на ганок, я впивав в себе на повні груди чисте, тепле, вогуватом'яке повітря морське прекрасної країни гірської. Навкруги стояла глибока тиша; вона не тільки сприяла, а наділа мене до тієї роботи, коло якої я тоді працював. Працював я і мозком, і серцем над перебуванням Шевченка на другому засланні в степу киргизькому. Я цілу ніч писав, цілу ніч стояв перед мене убогий форт темрявний і його змордована муштрою та нуджою горопашна зала; німо-терпелива вона, неначе та скеля, що на своєму лоні держить форт-юрму... За скелею реве море суворе, непривітне, «невміте», та, ревути, хвилюючи, кидає на берег журбу-тугу, ніби хоче ще більш нагнати скорбот на бережан і без того смутних, зажурених.

Я почув, що не тільки фізичною, але й духовно-моральною стороною я стомлений, кволий; враження Шевченкового перебування на березі Каспія утомили мою душу. Я кинув писати. Очі мої впали на Далекий Схід. Ледве-ледве показувалися там ознаки зорі ранкової. Я упав на канапку і почував, що душа не тільки утомлена, а якась наче розбита, серце моє поранене. Сон не брав мене, очі не сплющувалися, впилися вони в море.

Перед мене на півдні було не те море, що цілу ніч томило мене, ні! Перед мене безкраім килимом розіслалося Чорне море, неосяжане, широке, невимовно принадливе, чарівне. Нерухоме воно; здається, то не вода, а висо-блакитне скло: ген-ген далеко-далеко, скільки око

народів. Перед мене встає Крим з греками, генуезцями, турками, татарами, москалями. Я трохи здригнув, мимоволі очі потяглися ще більш на північ. По взгір'ю розкинулася Алупка... Вона ще спить... Куняє прехороша мечеть з своїм високим мінаретом; мені здається, що він вип'явся вгору, аби зазірнути в очі Ай-Петрі, глянути на сніги білі в широких щілинах високої гори скелястої, але, побачивши, яка темна гнобительська хмара суне з півночі на Ай-Петрі, мінарет злякався, принишк, доки мулла, кличучи «правовірних» на молитву, не зрушить його спокою...

Ай-Петрі, здалося мені, дивиться так суворо, що я скоріше повернувся знов до моря; таке воно ласкаве, привітне, спокійне, але на обрії нема вже дощу того срібного.

Я схилився на канапку і невдовзі задрімав; а коли прокинувся і вийшов на балкон, округи мене панував, привітно всміхаючись, чудовий ранок веселий! Ясно-блакитний перекіт небесний горить так радісно, так паше, ніби злегенька він колихається, буцім він дише... За кілька хвилин з південного сходу показалися пухки, хвилевиді тумани; плинули вони спершу проквільно, щодали все швидше, все густішали, гуртувалися, нарешті злилися в одну масу і суцільним муром закрили перед мене увесь обрій південний. Частина моря під тим муром посивіла; барвою своєю превподобилася до барви муру.

Я почув, що й душу мою поїняв якийсь темрявий сум, не то щоб важкий, не скажу, щоб і прикрий, але небажаний, як небажане усе те, що заступає, не дає нам бачити ясний світ... Я ладен був тікати до світлиці, аби не бачити того муру молочномарного, але ось на сході обрій зайнявся рожевим полум'ям. З-за

ною силою «сотворшаго всясія»... Душею, серцем, усім почуттям своїм я потону в тій красі, в тій могутній силі.

Я думав... Ні, я нічого не думав! Я не спроможен був нічого думати. Потонувши в оглядання краси, упоений нею, я стояв німо, нерухомо... Разом з тим я чув, що в серці у мене клекоче ненависть до лютої злості, до хижого озвірення чоловіка проти чоловіка... — За що?..

Я держався обіруч за бильця ганку; здавалося, що мої ноги входять в дерево, що на мене находит жадоба помсти і не спостеріг я, куди і коли поділося і море, і червоний мур... Переді мною їх не було.

На тому місці, де я звик бачити, де ще за одну чи дві хвилини бачив море, тепер стояла довжезна висока гора ясно-сивою, ніби молочного, клочья з розскубані бавовни. Гора та була така висока, що заступала бачити блакить над морем. Я не встиг ще добре оглянути ту чудну гору бавовняну, як вона рушила на північ... Вона усією своєю масою сунулася на парк, на сад, на кам'яницю, де я жив, на ганок, де я стояв...

Я почув на собі свіжу вогкість, немов до тварі моєї притулив хто вогкий рушник.

Я глянув на термомір: температура різко перемістилася: живе срібло з 18 градусів упало на 12 градусів. Не встиг я і на одну хвилину стямитися серед обставин, в яких зроду вперше опинився, як та гора бавовняна розлізлася надвоє: одна частина ніби спинилася в саду між деревами проти мене, а друга покотилася яр-долиною на церкву, усю її обгорнула і закрила... Друга частина за хвилину-дві почала рушати повагом, закриваючи собою і палац, і мечеть, і

ОГОЛОШЕНО КОНКУРС НА КРАЩИЙ ЕСКІЗ ЛОГОТИПА 3 ВІДЗНАЧЕННЯ 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На виконання пункту 2 Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 березня 2013 р. № 136-р «Деякі питання підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка» Міністерство культури України з 29 березня до 14 травня 2013 року проводить Всеукраїнський відкритий конкурс на кращий ескіз логотипа з відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Пропонуємо увазі читачів витяг з Положення про порядок проведення конкурсу.

Логотип заходів з відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка — комбінація позначень (слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів), які вирізняють заходи, пов'язані із святкуванням 200-річного ювілею Т. Г. Шевченка від інших культурно-мистецьких заходів.

Логотип буде використаний в оформленні документації, виданні поліграфічної та інформаційної продукції (афіші, буклети, програми, банери тощо), оформленні мистецьких заходів (концертів, вистав, виставок, конфе-

ренцій тощо) під час святкування зазначеного ювілею в Україні та за її межами.

Прийом конкурсних робіт проводиться з 29 березня до 14 травня 2013 року.

Відбір поданих робіт проводиться з 15 до 21 травня 2013 року. Проведення виставки конкурсних робіт проводиться з 22 до 31 травня 2013 року. Підбиття підсумків — з 22 до 31 травня 2013 року.

Для визначення переможців та з метою забезпечення об'єктивної оцінки результатів формується журі конкурсу з числа представників Мінкультури України, провідних діячів мистецтва, наукових працівників у галузі літературознавства та творчих громадських організацій (за згодою). Склад журі конкурсу затверджується наказом Мінкультури України.

У конкурсі можуть брати участь усі бажаючі. До участі в конкурсі допускаються роботи, що надійшли на пошту адресу Мінкультури України (01601, м. Київ, вул. Франка, 19) в період з 29 березня до 14 травня 2013 року включно.

Для учасників конкурсу встановлюються 3 премії:

1 премія — 30,0 тис. грн.;
2 премія — 20,0 тис. грн.;
3 премія — 15,0 тис. грн.

Критеріями відбору ескізів логотипа, поданих на конкурс, є: позитивне сприйняття урочистих заходів, присвячених 200-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, втілене графічними засобами; оригінальність; асоціативність з особистістю Т. Г. Шевченка та ювілейною датою; функціональність; лаконічність.

На конкурс подаються:

заява, в якій зазначаються відомості про автора(ів) ескізу логотипа, а також інформація про те, що надані на конкурс ескізи логотипа не порушують права інтелектуальної власності третіх осіб;

графічне зображення (діаметр — 150 мм) логотипа у кольоровому та чорно-білому варіантах на планшетах на твердій основі формату А-4, до якого додаються растрові (у форматі jpeg розміром не більше 500 Кбайт)

і векторне (у форматах eps, ai, cdr) зображення логотипа на електронних носіях (пояснення у форматі MS Word розширення doc, rtf, версія від 97 і вище);

у верхньому правому куті планшета позначається девіз у вигляді шестизначного числа; пояснювальна записка (до однієї сторінки) — опис логотипа;

заклеєний конверт з позначенням на ньому девізом у вигляді шестизначного числа;

у конверт має бути вміщена така інформація: прізвища, імена, по батькові, місця проживання виконавців, номери контактних телефонів, ксерокопії 1, 2 та 11 сторінок паспортів, відсотковий розподіл премії (за наявності колективу виконавців).

Конкурс проводиться на безоплатній основі. Фінансування витрат на організацію та проведення Конкурсу здійснюється за рахунок джерел, не заборонених чинним законодавством України.

За додатковою інформацією просимо звертатися до координатора конкурсу: відділ монументального, образотворчого та народного мистецтва, тел. (044) 234-63-88, Кіреєва Наталія Вікторівна, e-mail: kireeva@mincult.gov.ua, monument@mincult.gov.ua.

(Закінчення).

Поч. у № 14-15)

VIII

Мій Крим — це нова смуга розчарувань, тривоги й втрат, пов'язаних із подіями, які нагадували, що всі ми на цій землі не вічні. У Криму наздогнала сумна звістка про смерть дорогих мені людей на Волині: журналіста Ярослава Посміт'юха, поетеси Людмили Лежанської. В санаторії дивився репортаж про похорони генсека Л. І. Брежнєва. В пам'яті й досі зберігся кадр-заставка, зафіксований кмітливим оператором після похорон, кадр, в який невідомо звідкіль влетіла придуркувата ворона і пролетіла німо на фоні мовчазного Кремля. В Криму постійно супроводжувала похмура і трагічна тінь вішальника-письменника Грицька Бойка, а також Григора Тютюнника, Віктора Близняка. До речі, мені довелося жити в тій палаті-одиночці, в якій кілька років тому лікувався Грицько Бойко... Смерть наступала на п'яти, і ця печальна обставина накладала певний відбиток на спосіб існування.

Мій Крим — це відчайдушний двобій із самим собою, сміливий виклик долі. Шоранку біг до моря. Минув листопад, настав грудень, на голову часто трусило снігом, замерзали калюжі, та експеримент тривав. Відпочиваючи називали мене моржем, хоч ніколи ним не був, а того літа на Волині не намочив навіть ніг.

Подібні загартування проводив і раніше, коли працював на Поліссі. В моменти, коли на душі було особливо тяжко, а серце, здавалося, розривалося від розпукки, долав Чорне озеро, яке синіло біля порога моєї квартири: перепливав його туди й назад. Особливий ефект викликали нічні прогулянки, коли над головою висіло зоряне небо і таке ж віддзеркалювалося в чорних водах. Відчував себе космонавтом, який зависав у чорній дірі ревуучо-го дракона. Правда, міфічного звіра не було видно, але відчувалося його рівномірне дихання, бо з зоряної глибокої віяло легким протягом, який холодив шкіру і заспокоював. Стрес проходив, тіло проймає солодка душевна рівновага. Здавалося: будучи з'єднаним через озеро з космічною енергосистемою, я звільняв себе таким чином від нагромадженого силового надміру, розряджав його в зоряне безмежжя.

Так і тут. Із тією хіба різницею, що піді мною було не Чорне озеро, а Чорне море, яке міг перепливати до Стамбула і назад до Ялти тільки в думках. Тут ревуучий дракон був поруч, дихав у обличчя сліпучими бризками, мільйонами позитивно заряджених іонів. Вдихав їх і відчував, як тіло наливається новою енергією: знеможене в житейських перегонах, воно заряджалося від синьої маси моря, точніше — від його вічного генератора, до якого був постійно підключений клемми зболеної душі. Мільйони голок пронизували тіло. Ревучий дракон, мов горошину, струшував плавця з могутньої мускулистій спини на набережну гальку, волочив за ноги по піску, намагаючись разом із камінням знову дихнути в глибокі ніздрі, в космічну безодню. Та відчайдуш уже вискакував із ошкіреної пащі, немов із окропу, і пропахий йодом та водоростями, овіяний мо-

розним бризом знову ховався в пащі: тіло дракона було тепліше за повітря. Я відчував себе Котигорошком, який хоче помірятися силою.

Під час лікування в санаторії «Червоний Маяк» міг купатися вночі, бо мав ліжко у спальному павільйоні на березі моря, буквально за кілька кроків від лінії прибою (до зруйнування його ураганом бора). Купання в нічному морі під зоряним шатром — найвища, фантастична вершина блаженства. В нічному, справді чорному Чорному морі відчував себе юним аргонавтом, який під знаком Скорпіона через десять золотих осеней пливе в сонячну Колхиду за золотим руном. Допливаючи до під-

метелицею), що мусили ми звідти втекти, бо там хати зовсім не пристосовані для такої зимової негоди». Бачилося, як на Левиній терасі в білому костюмі й капелюсі, залитий місячним сяйвом, стоїть Михайло Коцюбинський, як гладить він гриву сплячого лева Бонанні, як той прокидається зі сну, зіскакує з постаменту на сходи і мчить рикаючи до моря, бо вже інші п'ять левів зникли в пащі прибою. Здавалося, що там гримить роєм Сергія Рахманінова і рокоче бас Федора Шалапіна...

IX
У такі хвилини никло все нище, мізерне й мерзенне. Уявою володіло тільки високе й широке, як зоряне небо

нее тому, що он был в свое время уволен из редакции журнала «Жовтень»... Он эти взгляды высказывал и ранее, работая в обществе охраны памятников истории и культуры». Не сумнівався, що секретар мськкому партії М. І. Палій, розшукуючи мене по польських хашах, добре ноги наб'є, а коли розшукав, то, тицяючи на грізну резолюцію секретаря обкому партії Є. А. Поліванова, зніме стружку на килями.
— Вище голову! — шепотіло на вухо море. — Не такий страшний чорт, як його малюють. Подякуй долі, що твоя рідна і вірнопіддана Спілка звідси за тридев'ять земель! Збавни, що в цьому тебе біда, а щастя.

рій Сивокінь. — Особливо мене тут вразили лише два останніх вірші «Шхуна «Hispaniola» і «Вдома» — сильні речі.

— Нічого нового, крім того, що можна вчитати в екскурсійних довідниках! — вторив йому суворий місцевий критик.

Видавничий Прокруст також вважав, що цикл «дещо не вдався» і гострив ножиці.

Найточніше про нього висловився Микола Ільницький:

«Тут немає такої філософської напруги, як у попередніх циклах, — писав він, — такої образної багатоплановості, зате є звичне, несподіване: відкриття для себе чогось нового, здивування, за-

ному двобою я наче заціпенів. Я ніби чекав, поки мене, знесилоного хворобою, кинуть на цементну долівку медвитверзника, кинуть і прикують за руки й ноги, розпростертого, голого, в позі ластівки, як Прометея на скелі.

— А ти не кричи, бо все одно ніхто не почує, не борсайся, бо зробили гірше: засмокче ще глибше. Це — специфіка всякої трясовини. Потужні ж мули тут не мають дна, вони нагромаджені протягом віків і сягають кількох поверхів... Остерігайся, щоб не засмокостало, інакше сам станеш непрохідним цмоковинням, із дивовижною здатністю підстерігати, ловити і поглинати...
— Я мушу виграти бій, я...
— Не тиш себе ілюзією, не радій думкою, що твої листи на ім'я міністрів юстиції та внутрішніх справ призвели до ліквідації тієї страшної репресивної структури по всій Україні. Це — не твоя заслуга, це — веління часу... Болота ще ніхто не переміг...
— Мушу виграти бій...
— Дарма... Єдине, що в тебе залишається, це — повзти, як вуж, плазом, повзти і дотягнутися, нарешті, до неопаленої купини... Пам'ятай, що Волинь — не тільки болото, а й світлий світязький берег...
Вранці, біжучи до залізничних кас попереднього продажу, мимоволі кинув оком на Ай-Петрі і завмер: там лежав сніг.
Довго тупцював у черзі, не знаючи, яке рішення прийняти. Нарешті, зазирнувши у віконце, випалив рішуче й остаточне:
— До Києва...
Так, і на цей раз повернуся на рідну Волинь знову, але вже через столицю.
Попереду — схрещування шпал. На рівні ЦК.

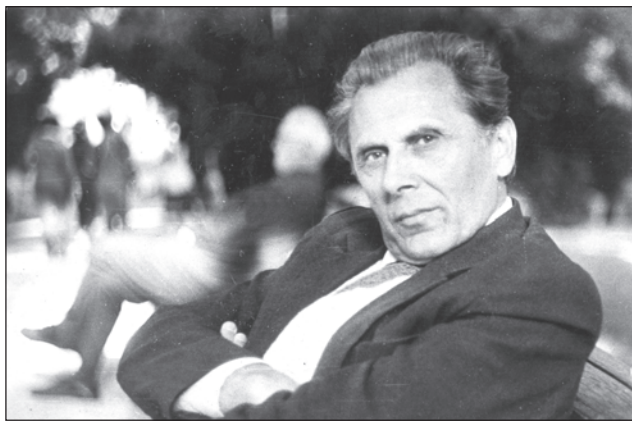
XI
Прошачуючись із Кримом, завжди вірив, що скоро до нього повернуся. Повернуся, бо про це постійно нагадують сувеніри: вохристороранжевий панцир рапани, черепашка міді, шеплена чорно-бурими водоростями, які намертво вросли в голубий перламутр, а також наручний годинник із золотими стрілками, лише з декільма позначками на циферблаті. Іх викинув до ніг шторм. Пригадує, крутнув на березі заводну пружину, приклав годинник, як раковину, до вуха: в глибині механізму почулося ритмічне цокання. Хронометр, який зберігав автограф моря, показував «глибинний час», який нагадував, що мушу повертатися — вчора, сьогодні, завтра.

Ось і нині, у свій ювілейний рік, який для Скорпіона є роком мерця, одержую з Києва дві телеграми: від Спілки письменників України і кандидата біологічних наук. Особливо хвилює остання, лабонічна і романтична: З ПОБАЖАННЯМ ЛЮБОВІ, МИРУ, ДОБРА. В ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ З ПОШАНОЮ ОЛЬГА. Телеграма з Києва, а в серце хлюпнула тепла чорноморська хвиля, наче піднявся в Кастрополі на гору Іфігенії та звідти глянув у морську далечінь, над якою квилить квінта білосніжної чайки. І вже пройняла душу блакитна домінанта — у сліпучих зблисках сонячних бемолів і дієзів. Наче в мій задушливий із низькою стелею «хрущовці» пройшовся високий білозубий прибіб.

1990 р.

Віктор ЛАЗАРУК

МІЙ КРИМ

ніжжа Діви, яка тікала в море, уявляв себе воскреслим із руйн Монахом, який погнався за нею і необачно наступив на розпушені коси. Здавалося, що плив у хвиліях тисячолітньої історії, за коротку мить зумів відчувати себе далеким тавром, греком і татарином, які приходили на цю землю і зникали безвісти, як хвилі в розбурханому морі, космічний зоряний простір заряджав стомлену душу новими припливами енергії, трансформованої пізніше і реалізованої в художньому слові.

Під протекторатом Нептуна, в опіці Іфігенії навіть свою хворобу сприймав як щасливий дарунок долі, почував себе генерал-губернатором Великого й Малеого Хаосів. Був навіть момент, коли завагався: а чи не варто, як то радить Дмитро Павличко, постійну прописку луцьку поміняти на постійну прописку сімферопольську, влаштувавшись на роботу у видавництво «Таврія»?

Фантазію вигойдював поетичний шторм. Із моря непомітно підкрадалася творча хвиля, заціпеніла душа осипала сліпучі бризки сонячних метафор. Там постійно звучало-світлося «сім кольорів, сім нот». Писалося легко й вільно, як співалося, як дихалося. Особливо в другу половину дня, вільну від різних медичних процедур і побутової метушні, коли залишався на самоті зі своїми думками.

Коли ж надходив вечір, коли на вухо вічності сюрчала цикада, коли у вікно заглядая турецький місяць, тоді оживали тіні, парк наповнювався таємничими шумами. Вчувалося, як із глибини минулого століття, озвучуючи палацове шосе ритмічним цокотом підків, із Севастополя в бік Ялти промчало чорне ландо з хворою Лесею Українкою та Климентом Квіткою: «Тож ми направились в Алуку, та на біду вдарив такий холод (навіть з

над головою, як морська далечінь у місячній кольчужі. Повірте: в такі хвилини не писати я просто не міг, бо мав іще, крім усього, золоті умови для творчості: окрему палату-одиночку і (при бажанні) додаткове ліжко в спальному павільйоні на морі. Щоб зашкодити, моя вірнопіддана рідна Спілка письменників була дуже далеко, «за сріблястою хмарою гір». Тепер Колега по перу мені явився хіба що в образі гнітючої мряки, яка зачепилася за зубчасті виступи Ай-Петрі, загрожуючи прорватися через гірський перевал до моря. Хтось там, незграбний і невизначний, вовтузився, коло-тив, наче чаклун у гарячому горщику.

— Ой, перестаньте! Скільки вже можна! Прошу вас, облиште!

Але ж знав, що не облишать. Знав, що Колега по перу в кращому випадку владсть, що наче й нічого не сталося; видавничий Прокруст знову зміряє мене з голови до п'ят, преспокійно зніме присвяту до кримського циклу і чвахне по живому навіть те, що вміщається в його планове ліжко, а ідеологічні Цербери смачно оближуться і закрутять хвостами. Знав, що тепер моя рідна вірнопіддана Спілка навіть тяжку стоїть перед його величністю обкомом партії, радиться, що то робити з листом восьми комуністів-ветеранів на чолі з колишнім вожаком комсомольського племені Л. О. Протас і підполковником Б. А. Лентушенком; сушить собі голову, як «деградованого і грішного» від остаточної деградації «врятувати». Серця комуністів закипали від благородного гніву, бо знали, що «он будет просить политического убежища в Канаде и будет писать в какою-то антисоветскую газету, издающуюся в Норвегии...». Гай-гай! Вони били на сполох: «его националистические, антисоветские взгляды послужили ра-

Але толерантними і коректними ми не вміли бути навіть на відстані. Правда, тепер набридали одне одному не так часто. Рідко телефонував я до Луцька в очікуванні змін, але звідти спокійно відповідали, що нічого такого грандіозного не сталося. І тричі спасибі, що тільки двічі Спілка нагадала про себе, коли вітала з днем народження: СЕРДЕЧНО ЗДОРОВИМО ПАМ'ЯТНИМ ЮВЛЕ-ЄМ. ПАМ'ЯТАЙ, ЩО РУСАЛКИ ЗАЛОСКОЧУЮТЬ. КОЛЕГИ ПО ПЕРУ, ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР ВОЛИНСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СПУ П. МАХ.

Кілька разів перечитував текст телеграми, порівнював її з вітаннями, які надійшли від письменників Києва, Львова, Херсона, і прикро дивувався, бо не знаходив жодного теплого слова, яке в таких випадках пишеться і надсилається на адресу письменника з нагоди його 50-ліття. Колега по перу, як завжди, плоско і примітивно жартував, намагаючись потоптатися по честі й гідності. Якоюсь у Луцьку ми зустрілися на розі Кривого валу й Лесі Українки. «Як? Ти ще знаєш собі ціну? Ну, це вже занадто!» — процідив цинічно, з неприхованим обуренням. Було неприємно й незатишно, наче наступив на облізлого шура з каналізаційної труби периферійної культури.

Обережно поклав сім шойно подарованих хризантем («сім кольорів, сім нот, сім хризантем») на чолу стасу кам'яну брилу, перехилив іскристий фужер білого таврійського і кинувся в ревуучу пашу прибою. Плив назустріч дельфінам, які з днем народження привітали першими, ще на світанку, до сходу сонця. Голуба скатертина моря із салфетками медуз була рівна, ще не зім'ята, скраю гаптована золотим шнуром. Мій ювілей чекав на гостей. Перевернувся на спину, оглянувся на Ай-Петрі: там висіла непроглядна сива мряка.

— А ти пиши, — шепотіло на вухо море. — Пиши, щоб там не було, не звертаючи ні на що уваги.

X
І я писав. На сьогодні таврійський поетичний акорд становить 56 творів, що може претендувати на видання окремою книгою. По-різному вони оцінені в закритих (видавничих) рецензіях, а також

— Піддався спокусі туристської поезії, — писав Григо-

милування... І ще цікаво, що кожен вірш, взятий окремо, не справляє такого враження, як весь цикл, прочитаний разом. Куди й дівся кусючий, саркастичний тон, іронія...
І справді, в кримському циклі я трохи інший, ніж у віршах польських. Субтропічний осінній промінь розпечатав моє ліричне «я», яке в озерній поезії ховалося за кушем пейзажної алегорії. Мій романтичний Бог на гребені творчої хвилі плив у відкрите море здивованим і одержимим. Такий стан фіксувався тільки в Нечімлому. Що знаменно, у кримському циклі тільки три вірші пройняті почуттям ностальгії («Барвінок», «А мені приснилася Волинь», «Шхуна «Hispaniola»). У ньому, як не парадоксально, домінує світлий, мажорний настрій.

У Криму продовжував працювати над поемою «Вугор у росі», з приводу якої К. Ф. Спасенко дуже гірко і справедливо жартував:
*Образю Вас не тараню,
Але й добротю не зірвів:
Заробіть спочатку
на тараню,
А потім вже пишіть
«Вугрі».*
Ці рядки, написані й подаровані до дня мого від'їзду, звучать і досі актуально.

Перш ніж вийти на широкі світові простори, «Вугор» зазнав десятки варіацій та версій; його апробація в Рибальській бухті в Алуці, зрозуміло, була б неможлива без росяного гороху на рідному Поліссі.
«В оправі кипарисів» — для мене особлива книжка.

У Криму я зустрів ту, яка б'жить по хвиліях попереду корабля. Вона постала мені не зі сторінок повісті Олександра Гріна, а наяву. Десять оксамитових осеней — на зрізі двох епох (брежнєвської й горбачовської), «у фокусі сліпучих лінз і золотого сонця, й моря» — подарували найкращі хвилини творчого екстазу. Це — золотий спомен душі, який ніколи не забується. Разом із тим, вони загострили відчуття безви-ході глухого кута, в який мене постійно заганяли в Луцьку.

І все ж я знову повертався на рідну Волинь, незважаючи ні на мудрі поради Бориса Олійника тікати до Рівного, ні на суворі реалії, які не обцяли нічого втішного. Моя нещасна друкарська машинка «Еріка», кинута люто під ноги і зневажливо розтоптана на паркеті, очевидно, ще мало переконувала. В нерів-

РОЗСТРІЛЯНИЙ ТАЛАНТ

(ДО 120-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МАРІЇ ШЕКУН-КОЛОМИЙЧЕНКО)

На фото: сидять Марія Шекун-Коломийченко і Федір Коломийченко

В історії духовної культури ми знаємо небагато імен, посланих нам Богом, що приходять до нас раптово, спалахують, а потім зникають, як комети, у неосяжному Всесвіті. Саме про таку яскраву зірку, що засвітилася на нашому небосхилі музичної культури 1920-х років, талановиту й разом з тим безталанну українську концертно-камерну співачку Марію Шекун-Коломийченко я й хочу нагадати нашим читачам. Вона творила в нашій культурі лише десять років, але відблиск її таланту, його неосяжність і чарівність світять нам і сьогодні. Це був один із тих коштовних діамантів, які трапляються в нашій історії, можливо, один раз на століття. І феномен її полягає не лише в тому, що вона була володаркою великого й красивого голосу (таких у нас було чимало!), не лише в її музичальності й артистизмі, а тому, що Марія Шекун-Коломийченко була глибоко національним митцем і всю себе віддала українській культурі.

Біографічну канву співачки нам ще треба ретельно досліджувати. У її життєписі ще багато невиясненого, невідомого, а то й заплутаного. Знаємо тільки, що Марія Феюфанівна Шекун народилася у 1893 році в Єлисаветграді (нині Кіровоград). Проте невдовзі родина переїздить до Ніжина (тепер Чернігівська область), де майбутня співачка бере участь в самодіяльних театральних колективах, виступає в принагідних концертах. Тут вона зустрілася з геніальною Марією Заньковецькою, яка спрямувала її на шлях українського мистецтва, була її вокальним педагогом. Вона переконує Марію в необхідності серйозно навчатися співу.

У 1913 році Марія Шекун вступає до Московського філармонічного училища (клас О. Донського), а невдовзі переходить до Московської консерваторії, де вчиться у видатного італійського педагога У. Мазетті. Вже в роки навчання вона бере активну участь у музичному житті Москви, зокрема виступає в концертах українського музично-драматичного товариства

«Кобзар», яке остаточно спрямовує її на шлях служіння рідному мистецтву. Тут вона одружується з відомим українським громадсько-культурним діячем Федором Коломийченком і з того часу виступає уже під подвійним прізвищем.

У 1917 році після закінчення консерваторії за наполяганням свого педагога вона виїждить до Італії, де протягом двох років удосконалює своє вокальне мистецтво у найкращих педагогів. Завдяки своїм виступам у концертах, а також на оперній сцені, вона стає відомою не лише в Італії, а й за її межами. Тому після закінчення на-

вчання дістає кілька привабливих ангажементів оперних театрів Італії та інших країн, але всі їх відкидає заради служіння рідному українському мистецтву. Щоправда, перед цим були її гастролі в Італії, Австрії та Польщі. Прийнявши рішення повернутися в Україну, яка після 1917 року збирала всі свої таланти, М. Шекун-Коломийченко по дорозі зупиняється в Стрию (біля Львова), де зустрічається з відомим українським композитором Остапом Нижанківським, бере в нього уроки співу та вивчає український репертуар. Після трагічної загибелі композитора (вбитий 1919 року білополяками) вона протягом двох років гастролює з концертами по Галичині та Поділлі. Як пізніше згадувала Марія Феюфанівна, це була для неї ніби генеральна репетиція перед її виступами у Великій Україні.

1921 року вона прибуває

до Харкова, тодішньої столиці України, і невдовзі дає тут перший великий концерт. Враження від виступу М. Шекун-Коломийченко було приголомшливим. Осцьо про це писала газета «Коммунист»: «Українська драма мала Марію Заньковецьку, і вона створила цю драму. Тепер ми маємо Марію Шекун і сміливо можемо сказати, що українська музика, українська опера буде створена цією артисткою» (2.06.1922). Проте до побудови своєї національної опери Україна була ще не готова, і Марія Феюфанівна вирішила присвятити себе концертно-камерному виконавству, якого також в Україні ще не існувало. До цього співачку схилиють і керівники органи Радянської України. Треба зазначити, що мистецтво М. Шекун-Коломийченко було високо оцінене в Наркомпросі України. Як довідуємося, вона була чи не єдина серед митців, які звільнялися від будь-яких податків.

По суті, М. Шекун-Коломийченко була першою професійною українською концертно-камерною співачкою. З ініціатиивою Головополітпросвіти вона здійснює численні гастрольні поїздки по Україні. Шекун-Коломийченко співає в Харкові, Києві, Одесі, Житомирі, містах Донбасу. І виступає не лише у великих концертних залах, але й у робітничих клубах, у невеликих містечках. Її концерти супроводжувалися короткими, але кваліфікованими лекціями українських музикознавців, які постійно з нею гастролювали. Цікаві спогади про співачку залишив нам відомий музичний діяч Михайло Казневський, який восени 1924 року мав щастя акомпанувати їй на кількох концертах в Одесі. За його свідченням, М. Шекун-Коломийченко — «співачка великого масштабу, дуже музикальна, емоційна, з доброю дикцією. Її голос я визначив би як лірико-драматичне сопрано красивого тембру, великого діапазону з вільними верхніми нотами (до-дієз) і соковитими, звучними в нижньому регістрі. Відчувалося, що вона має добру вокальну школу».

У репертуарі співачки був

майже весь відомий на той час український класичний репертуар та народні пісні. Це насамперед романси М. Лисенка («Місяцю-князю»), К. Стеценка («Плавай, плавай, лебедонько», «Вечірня пісня»), Я. Степового («Три шляхи»), П. Сениці («Поле, поле та долиною», «За серцем»), Д. Січинського («Не співайте мені сеї пісні», «І не питай мене»), Л. Ревуцького («Де ті слова») та ін. Зауважимо, що Марія Феюфанівна підтримувала дружні стосунки з багатьма композиторами, листувалася з ними, зокрема з П. Сеницею. Проте в її репертуарі була не лише одна українська музична література. За свідченням того ж М. Казневського, вона майстерно виконувала арії з опер Дж. Верді, Дж. Пуччіні, Дж. Перголезі, А. Понкіеллі, П. Чайковського, М. Римського-Корсакова, причому виконувала їх мовою оригіналу. Але деякі арії вона співала й українською мовою. Так, «Хабанеру» з опери «Кармен» Ж. Бізе М. Шекун-Коломийченко виконувала у власному перекладі.

І все ж основою її діяльності була українська музика, якій вона віддавала всі свої сили, глибоко вірячи у велику місію своєї діяльності. Про це, зокрема, свідчить її напис на звороті власного фото, подарованого М. Казневському: «Михайле Олександровичу, я вірю, що наш шлях з Вами тільки почався, ми пройдемо по ньому й залишимо яскравий промінь» (20.10.1924). Марія Шекун-Коломийченко пропагувала українську музичну культуру не лише в Україні, але й далеко за її межами. У 1925 році вона вперше концертує в Москві, де дає ряд концертів у багатьох залах Радянської столиці. «Заслуга співачки М. Ф. Шекун-Коломийченко», — писала газета «Правда», — що вона знайомить нас з кращими творами чистої української музики... Співацькі особливо вдаються народні пісні та романси» (6.05.1925).

А ось 1926 року, після дванадцяти триумфальних концертів у Харкові вона протягом кількох місяців з

великим успіхом виступає на Кубані, Північному Кавказі, Ростові та інших містах. Цього ж року співачка вперше приїздить до Севастополя. «Публіка, яка заповнила зал міськради, з самого початку концерту зрозуміла, що має справу з великою артисткою. Великої сили й краси голос співачки протягом всього вечора повністю володів численною аудиторією. Вечір пройшов з великим успіхом», — писала газета «Маяк Коммуни» (7.06.1926).

І, нарешті, в 1927 році, після її знаменитого концерту в Києві (15.01.1927) вона виїждить на гостинні запрошення до Ленінграда, де дає 15 концертів у краєвих залах та робітничих клубах північної столиці. А наступного 1928 року співачка з великим успіхом виступає в Білорусії. Але тяжка недуга (запалення легенів) поступово гальмує її активну концертну діяльність. Вона виступає лише в Україні. І все ж у 1929 році здійснює велике концертне турне по Закавказзю (на жаль, останнє), в тому числі в Тбілісі та Баку. Її виступи виліпилися тут у справжній триумф. «Як співачка, — писала тифліська газета «Зоря Востока», — М. Шекун-Коломийченко володіє надзвичайними голосовими даними (звучне лірико-драматичне сопрано). Інтерпретація виразна й проінята великим почуттям стилію» (9.04.1929). Цікаво, що в Тифлісі вона, крім українських, виконувала також і грузинські на-

родні пісні, чим викликала велике захоплення вдячної публіки. Після цього турне стан здоров'я співачки значно погіршився і вона припиняє активну концертну діяльність, лише зрідка виступаючи в Севастополі, де постійно проживала.

Не знала, не віддала співачка, що над нею громадилися уже чорні хмари. Сталінський маховик 1930-х років не обійшов і ні в чому не винну М. Шекун-Коломийченко. Після арешту її другого чоловіка (морського офіцера Куценка) сталінські опричники прийшли і за нею (28.11.1937), звинувативши її в жадливих, дивовижних злочинах — шпигунстві на користь зарубіжних держав (тільки так розцінювало Радянське законодавство її перебування в Італії та інших країнах). Після тривалого нелюдського судового процесу знаменита співачка, жриця муз, володарка мільйонів сердець була звинувачена у шпигунстві (більшого блюзнірства й вигадати важко!) і засуджена до розстрілу, який було виконано 3 березня 1938 року в Сімферополі. Реабілітована вона була 27 серпня 1957 року. Так і промайнула Марія Шекун-Коломийченко, як комета, на музичному небосхилі і згасла, але відблиск її зорі, її яскравого проміння мистецтва всім наступним нашим поколінням, не байдужим до духовної культури.

Іван ЛИСЕНКО, заслужений діяч мистецтв України

КНИГА — СВДОК

ДО 20-РІЧЧЯ ВИХОДУ В СВІТ КНИГИ ЮРІЯ СЕМЕНКА «ГОЛОД 1933 РОКУ В УКРАЇНІ»

Як і за часів казарменого соціалізму, і понині наші політичні недоброчинці з нахабною упертістю мусують фальшиву тезу: мовляв, ніякого голодомору в Україні у 1933 році не було, бо це явище було тоді всеосяжним.

Так, саме тоді в моєму рідному селі Казанка на Миколаївщині казали: «Захарчували Септу», тобто — мого діда. Не захарчували, а вбила голодом тодішня система. А мама моя мені опісля розповідала, що одна жінка з'їла свою дитину, а потім дивилася на всіх страшними розширеними очима.

А й понині геть із шкуру пнуться постсовітські ідеологи та їхні прихвості (як-от пріснопам'ятний Олесь Бузина), що визнаного світовою спільнотою голодомору 1933 року в Україні не було. А той Бузина не лише паплюжив генія Т. Г. Шевченка, а й виправдовував репресії Й. В. Сталіна в 30-х рр. проти

військової еліти, після чого німці гнали «непобедимую» до самої Волги, не зупиняючись, хоча, звісно, простий солдат у цьому аж ніяк не винен, коли видавалась одна гвинтівка на трьох.

Ліві партії різного гатунку аж надириваються й нині: всі тоді голодували!

Аби не бути голослівними, звернемося до фактів. Наприкінці 1993 року побачила світ збірка «Голод 1933 року в Україні», автор-упорядник якої — журналіст і політичний діяч української діаспори з Німеччини Юрій Семенко.

Це друге видання. Перше вийшло в Мюнхені ще 1963 р. Нова книга значно доповнена. Вона супроводжувалася вступною статтею літературознавця й соціолога Миколи Чабана.

Семенкова праця на документальному матеріалі розкриває злочини

більшовицької кліки, політики насилья й геноциду. Знищення 7 мільйонів українців — це її криваві сліди, а не голоду від примх природи. Так нова влада нищила Україну за відмову від колективізації, ярма «казарменого» соціалізму. І з непокірними розправлялася нещадно. З селянами, робітниками, інтелігенцією. Промовисто про це сказав тоді молодий поет Олекса Влизько у своїй «Баладі про короткозорі Ельдорадо»:

*Ельдорадо тут!
Кожний з вас холон!
А хто тікати — куля в лоб!*

За що й сам поплатився життям від більшовицької кулі в грудні 1934 року.

В книзі вміщено численні свідчення очевидців голодомору 1933-го в Україні — в різних її регіонах. Та й далеко ходити не треба. Упорядник книги Ю. Семенко у розповіді «Історія мого роду» наводить моторошні факти методичного знищення кнібалами ХХ віку його селянсько-робітничого сімейства.

Свідчать очевидці з Дніпропетровщини, Черкащини, Вінниччини, Донбасу, Миколаївщини, Харків-

щини. П. Лоца говорить про голод у Криму, як у селах, так і в містах, почасти в Ялті і Севастополі. «Татари, — пише він, — ходили так само пухлі, і хоч смертність від голоду у них не була масовою, але я не раз бачив пухлі трупи селян та татар».

Як відомо, пізніше — крий Боже! — щоб хоть мід бодай притишено обмовитись про голод 1933-го. Його чекала сувора кара.

Як трохи пізніше згадував (і сам потім став жертвою сталінських репресій) тодішній начальник ДПУ УРСР В. Балицький на нараді в присутності Молотова, Калініна, Кагановича, Ягоди, Косіора і його самого, Й. Сталін підійшов до нового секретаря ЦК КПУ П. Постишева, полплеквав поблажливо його по плечу і промовив: «Ты, Паша, назначен нами туда в роли Главгола (головногокомандующего голодом). И этим оружием сделаешь больше, чем Семён (Будьонний) конными армиями. Стасик (Косіор) немного растерялся. А у тебя руки и воля железные. На этих слизняков (Петровський, Любченко, Чубар) не обращай внимания!»

І Паша діяв, відразу ж після прибуття в Україну заявивши: «Нужно посадить мужика на картошечку, а хлеб сдать государству. Вплоть до семян...»

І просто дивуєшся, що й понині у Кривому Розі вулиці називаються іменами цих катюг — Косіора й Постишева. Рецидивистів більшовизму треба винищити дощенту, інакше ми ніколи не виберемося з хаосу та пітьми.

Упорядник книги Ю. Семенко під час війни був головою «Просвіти» округи Апостолюво — Кривий Ріг, а талановитий український поет Михайло Пронченко очолював ОУН Криворіжжя і був розстріляний фашистами, бо боровся за вільну і самостійну Україну. Ось хто гідний справедливого увічнення.

Книга «Голод 1933 року в Україні» не тільки ознайомлює читача із жахливими фактами більшовицького беззаконня, починаючи від 1917-го...

Вона застерігає.

Федір СТЕПАНОВ,
письменник

м. Сімферополь

Вкотре переконаюся, що праця вчителя — справа свята. І не тільки тому, що кожен день учитель засіває ниву дитячої душі добром, сіє «золоте зерно правди і науки», а ще й тому, що підтримує творчо обдаровану дитину, надихає, окрилює, щоб легко летіла і розквітала дитяча уява, фантазія.

Чи легко розпізнати серед сірості й банальності творчо обдаровану дитину? Не завжди. Ось тут і потрібен такий учитель, який зуміє в скромній, можливо, трішки не впевненій у собі дитині, розпізнати творчу особистість.

Нещодавно до мене звернулася учитель Тетяна Володимирівна Скрипниченко, яка недавно закінчила університет і перший рік працює у нашій школі, з проханням прочитати й оцінити твір учениці 8-А класу Насті Бауліної.

Твір мене здивував і засмутив одночасно, бо я теж раніше викладала літературу в цьому класі, але у скромній, звичайній дівчинці не помічала тоді нічого особливого.

Засмутилася я, бо на думку спало одкровення: а може, ще хтось, талановитий, незвичайний, пройшов повз мою увагу, і я не змогла розгледіти той алмаз, який потрібно огранити, щоб він засіяв кольорами веселки.

Прочитайте цей незвичайний, казковий твір восьмикласниці Насті і завтра уважніше подивіться на своїх учнів: чи не пройшло скромне дівча мимо, а ви втомленим поглядом не розгледіли вогника, який світиться в душі цієї дитини...

Галина КАЧУЛА,
вчитель української мови
та літератури вищої категорії
НВК «Школа-гімназія» № 25

Мій друг — дракончик Вогник

«Мій любий друже!

Я вирішив написати тобі лист, який міг би ввести тебе в курс справи. Ти, напевно, вже знаєш, що я живу в чарівному світі, який малюю сам. А якщо точніше, — пишу. Я сам створюю героїв і їхні характери, адже я — Письменник. Моє перо допомагає мені в цій нелегкій справі. Я можу створити все, що захочу! Але іноді мої творіння починають жити своїм життям, ось саме в такі моменти починається найвеселіше. Нещодавно, наприклад, я сидів у вітальні і думав щодо нового сюжету. Моя фантазія малювала мені далекі світи і галактики, хоробрих воїнів і прекрасних принцес. Це була неймовірна і фантастична подорож! Я вже бачив, як злий чарівник викрадає юну принцесу в свій чарівний світ. Я був готовий взяти в руки перо і почати писати цю історію, як трапилося непередбачуване.

У кожного письменника є своя муза, звичайно, ти про це знаєш. У мене теж є муза, але вона весь час спить, а коли не спить — їсть або лиже лапу. Ти зараз неодмінно подумав про kota чи собаку, так? Але хочу тебе роз-

чарувати. Звичайно, мій друже, моя муза теж чотиринога, але це аж ніяк не домашня тваринка. Свою музу, своє натхнення я створював сам — пером. Це маленький ручний дракончик по імені Вогник. Ех, до рогой маленький читачу, знав би ти, який це дракончик! Скільки ми з ним пережили, скільки пер полачу, знав би ти, який мали, перш ніж прийти до спільної згоди! А який він друг! Тут навіть слів найвидатніших письменників і найпрекрасніших віршів поетів не вистачить, щоб описати його відданість та доброту. Але, на жаль, я відхилився від теми, власне, самої розповіді.

Днями Вогник застудився і став безладно чхати. До речі, цей лист я перелискую в'яте, тому що Вогник, випадково чхнувши на всі інші листи, спалив їх дотла. Я не тримаю на нього зла. Але про що це я? Ах так, пригадав! Про пригоду, що сталася зі мною. Так от, я сидів у вітальні і думав про сюжет, як раптом почув шум на кухні. Перелякавшись до смерті, я побіг туди. І що ви думаєте — звичайно ж, це був Вогник! Він замість того, щоб допомагати мені думати про

нове оповідання, заліз на піч. Тільки нічого поганого не подумай, я чистюля, просто іноді забуваю витерти пил з печі. Вогник заліз на саму верхівку і засунув носа у пічку. І тут як чхне! З переляку він відлетів назад, прямо на стіл, і з подивом глянув на піч. Піднявшись, він вирішив дізнатися, в чому ж справа, але не зміг цього зробити. Вдихнувши курне повітря, Вогник розчхався знову, але на цей раз полум'я потрапило прямо на мисочку з яйцями. Ех, нам з ним три дні довелося харчуватися однією яєчною. Але ж могло бути й гірше, тому я не засмучуюся.

Ти, напевно, думаєш, що я брешу? Можливо, адже я письменник. Цей дракончик може бути лише плодом моєї уяви. Я не хотів тебе обманювати, я просто хотів викликати твою усмішку і сказати: «Незважаючи на всі свої невдачі, йди по життю з усмішкою. Все пройде: негаразди, злість, роздратування, втома, поганий настрій і журба. Головне — не здавайся і стійко витримуй удари долі. Будь завжди уважним до оточуючих, допомагай друзям і люби батьків, вони завжди вірять у тебе і чекають. Не забувай їх. Стеж за

думками і ретельно обирай слова при спілкуванні. Ну і, звичайно, останнє: не готуй занадто багато яєчні!». Це моя невеличка порада тобі на майбутнє. Я сподіваюся, що ти зрозумів усе, що я хотів до тебе донести, а тепер я змушений попрощатися. Ми з Вогником чекатимемо тебе на чаювання, приходить у будь-який час. Ми зіграємо тебе, мій маленький читачу, щирим серцем теплом і наллємо чаю, а увечері почитаємо разом «Маленького принца» або «Алісу в країні чудес» і, можливо, напишемо нову цікаву історію.

Твій вірний Письменник...»
Анастасія БАУЛІНА,
учениця 8-А класу
НВК «Школа-гімназія» № 25
м. Сімферополь

УВАГА: КОНКУРС!

Запрошуємо наших юних читачів взяти участь у новому конкурсі —

«МІЙ УЛЮБЛЕНИЙ ВЧИТЕЛЬ»

Напишіть до «Джерельця»: за що ви шануєте своїх учителів-наставників, чи хотіли б бути схожими на них, чи впливає ваше ставлення до вчителя на оцінку з того предмета, який він викладає? Це можуть бути прозові або поетичні твори обсягом до двох друкованих аркушів. Ілюстрації (фото, малюнки) — тільки вітаються! Надсилайте ваші твори звичайною чи електронною поштою на адресу редакції, кращі з них будуть опубліковані, а переможців чекають призи!

Малюнок до вірша «Вже сонечко в море сіда» учня зразкової театральної студії «Світанок» Іллі КОБЕЛЕЦЬКОГО (керівник Алла Петрова)

Леся УКРАЇНКА

ВЖЕ СОНЕЧКО В МОРЕ СІДА...

Вже сонечко в море сіда;
У тихому морі темніє;
Прозора, глибока вода,
Немов оксамит, зеленіє.
На хвилях зелених тремтять
Червоної іскри блискучі
І ясним огнем миготять,
Мов блискавка з темної тучі.
А де корабель ваш пробіг,
Дорога там довга й широка
Біліє, як мрамур, як сніг,
І ледве примітно для ока
Рожевіє пінистий край;
То іскра залисне, то засне...
Ось промінь останній! Прощай,
Веселе сонечко ясне!

СВЯТО ДИТЯЧОЇ КНИГИ

У Сімферополі в Універсальній науковій бібліотеці ім. І. Франка відбулося свято дитячої книги для вихованців шкіл-інтернатів. Про це повідомила прес-служба Республіканського комітету АРК з інформації.

Починаючи з 1967 року з ініціативи і за рішенням Міжнародної ради з дитячої книги, 2 квітня весь світ відзначає Міжнародний день дитячої книги, підкреслюючи тим самим неминущу роль дитячої книги у формуванні духовного та інтелектуального обличчя нових поколінь Землі.

6 квітня 2013 р. в рамках тижня Дитячої книги за підтримки Молодіжно-

го уряду Криму в читальному залі бібліотеки ім. І. Франка відбулася творча зустріч з поетом, прозаїком, журналістом, психологом, членом Національної спілки письменників України, заслуженим працівником культури АРК, лауреатом Премії АРК в номінації «Література для дітей та юнацтва», засновником і головним редактором журналу «Літературний дитячий світ» Лідією Огурцовою. У зустрічі взяли участь 40 дітей із Сімферопольської і Лозовської шкіл-інтернатів.

Поетеса ознайомила дітей зі своєю творчістю і прочитала чудові дитячі вірші. Юні талановиті виконавці пора-

дували гостей вечора музичними номерами — піснями на вірші Лідії Вікторівни. Протягом усієї зустрічі у залі лунав дитячий сміх і панувала дружня атмосфера. У рамках заходу представники Молодіжного уряду Криму ще раз привітали всіх з чудовим святом та подарували вихованцям шкіл-інтернатів нові книги. Великий інтерес присутніх викликала представлена в залі книжкова виставка «Чарівна країна Лідії Огурцової», а на завершення для учнів шкіл-інтернатів була організована екскурсія, в рамках якої діти відвідали відділ рідкісної книги, електронний читальний зал, виставку кримських художників.

Свідомому українцеві, який не байдужий до процесів державотворення, становлення нації, її інтеграції в світове співтовариство, читає й аналізує газети, слухає радіо та дивиться телебачення, дедалі виразніше вимальовується сучасний піарний тренд, який перетворив країну в заручницю різних політичних ток-шоу. Чи не найбільшу соціальну оскому набила імітація боротьби з провладною більшістю у ВР за звільнення із геть тоталітарно-урядової, політично вибіркової, бандитської кічі зовсім пухнасто-білих і тяжко хворих патріотів-опозиціонерів, їхніх найнятих захисників та епігонів. У цьому буцімто смертельно-затятому клініч одних з іншими цілковито забуто та винесено на маргінес нещодавній передвибірні обіцянки підписати законодавчу працю, підвищити рівень життя народу, вийти на шлях цивілізаційного розвитку, зберегти національну ідентичність, генофонд народу, довкілля, вітчизняну науку і освіту, врешті, розв'язати архіважливі безпекові (військові, енергетичні, інтеграційні та інші) проблеми. Перманентні безкомпромісні протистояння не тільки поглиблюють корозію депутатської пам'яті, ослаблюють країну, а і призвели до того, що ні опозиція, ні влада не мають стратегії ідеологічного супроводу розбудови держави, консолідації нації, підняття вітчизняної економіки. Девальвована проблема української національної ідеї (УНІ) як дорожньої карти пошуку позитивного її історичного тлумачення, наукових досліджень розвитку інформаційно-просторової, інноваційно-інвестиційної моделі національної держави, здійснення перспектив її євроінтеграційних намірів. Фактично в Україні немає ідеологічних загальнонаціональних партій, які б бачили себе в соборній Україні, а не Україну в собі, дарма що регіональну, денационалізовану, зате вигідну для своїх приватних інтересів і сімейних гешефтів. І вже мало хто думав про панукраїнські проекти, міжнародний імідж України, підтримку національної гідності прийдешніх поколінь всередині країни, а в діаспорі — поготів, тобто про розвиток Всесвіту українства як вектора його буття.

Це все актуалізує нагальність потреби опрацювати систему ідеологічного забезпечення державотворення і, прийнявши її у ВР, закрити зловмисні спекуляції українофобів: чи є українська нація, потрібен Україні ідеологічний плюралізм чи монізм? Пора подивитися на це все неупереджено, доброзичливо, з всеукраїнських позицій, інтересів та проектів, залучивши міждисциплінарні методи соціальних наук. Адаже лише комплексне вирішення ідеологічної доктрини становлення нації зможе відіграти вирішальну роль, особливо в контексті її когнітивно-превентивної функції, знання історії, адекватності діянь сьогодення і ефективності прогнозів на прийдешнє. Воно ж зніме суперечність між буцімто демократичним записом у Конституції України, що «жодна ідеологія не може називатися державою як обов'язкова», і не цілком суголосним попереднім трактуванням: «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності». На жаль, нині не кожна газета, що покриває всеукраїнський обшир, ризикне підняти ці насущно-фундаментальні завдання на своїх шпальтах для широкого і серйозного обговорення.

Отже, вийшло так, що не маючи всеукраїнської ідеології, що більше, обпикілись на чужинській монополії тоталітарних ідеологій, особливо комуністичній, ми боїмося доторкнутися думкою до своєї, розмаїття її сучасного ідеологічного дизайну та духовно-інтелектуального забезпечення ідеологічної стратегії державотворення. Можна зрозуміти німців, які заборонили не тільки нацистську ідеологію, а й, настрашені гітлерівськими маніпуляціями з проведенням загальнонаціональних референдумів, не послуговуються ними у післявоєнній Німеччині. Однак при чому тут Україна та її національна ідея як споконвічна мрія здобути свободу і державну незалежність, як концептуальна програма розвитку демократичної, вільної країни? Навіть наші північні сусіди, які мають безпосереднє відношення до формування тоталітарних імперсько-більшовицьких ідеологій творення т. зв. «нової радянської людини», побудови світлого «комуністичного майбутнього», що призвели до нечуваних в мирний час людських жертв і трагедій, нині не вимагають ідею «обустрівства Росії» чи побудови «руського мира».

Національна ідея — категорія, власне етнічний, громадсько-політичний формуванням, що стали націями. У таких націй є свій усталений суспільний концепт, ідеологічний духовно-інтелектуальний супровід державотворення, що ґрунтується на ідеї (мрії), яка консолідує спільноту, є її підмогою, програмою і дороговказом дня. Українська ідея теж має свою генезу розвитку. Незалежно від поглядів і підходів до формування УНІ нація повинна об'єднатися і консолідуватися навколо визнання того, що історично процес виникнення, становлення та поширення української ідеї про-

рівок нашого державотворення — неможливо. Друге: визнати, що фундаментом і наскрізним елементом цього підмурівку має стати широко соціалізована УНІ — густо замішана на загальноукраїнських інтересах, високих суспільно-моральних, традиційних духовних та матеріальних цінностях — обітована земля, соборна незалежна держава, її питомо мовна, єдина Помісна церква, національний інформаційний, освітній, науковий та інші простори, історична пам'ять, конкурентоспроможна економіка, благополучна екологія, заможний народ, європейський вектор інтеграції, рівноправні міжнародні взаємини і співпраця. Врешті-решт, побудова національної, демократичної держави та інформаційної, громадянської спільноти.

У цьому контексті УНІ — це своєрідний комплекс вірувань і духовне кредо народу, квінтесенція патріотичних почувань, національного світобачення та усвідомлення державної незалежності, суверенності її інтересів; це концепт-конструкт духовно-інтелектуального потенціалу нації, тобто людей — держа-

це не лише інтеграція економік регіонів, а й консолідація народу на рівні духовних, морально-психологічних характеристик, внутрішньо притаманна людині, її свідомості та ментальності. Рівно ж — українська Україна не означає зловмисною спекуляцією гасло: Україна лише для українців. Таку позицію затаврував ще Михайло Грушевський, позиціонувавши демократичну думку: якщо ти живеш в Україні та працюєш задля її добра, ти — українець. Вод-

Степан ВОВКАНИЧ,
доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник Інституту
регіональних досліджень НАН України

ВСЕУКРАЇНЬСЬКА ІДЕОЛОГІЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ДЕ ВОНА?

ліг від демократичної Конституції Пилипа Орлика, Кирило-Мефодіївського соціального гасла «країна без холопа і пана» через Міхновське усвідомлення України як національної самостійної держави, боротьбу УНР, її злуку з ЗУНР та визвольного-бойовий клич УПА «здобути або вмерти» за неї до сьогоднішніх пошуків і розробки євроінтеграційної стратегії розвитку нашої країни в системі модерних світових держав та досягнень їхніх життєвих стандартів.

Попри те, в Україні немає нічого більш невизначеного, водночас найчастіше вживаного, особливо високими політиками та урядовцями в позитивному, однак, набагато рясніше, шкода, в негативному контексті (аж до повного заперечення), — аніж дискурс національної ідеї. Рівно ж — ми є свідками «етнічна» і «політична» нація в час, коли, здавалося б, Україна буде громадянське демократичне та інформаційне суспільство, в якому всі надумані політиканами суперечності знімаються введенням у науковий обіг дефініції «громадянська нація». Особливо посилюється спекулятивний тиск на соціум під час передвибірних баталій. Доморошенний негативізм, псевдонаукове критиканство та лукавство владного інтелектуального антиукраїнізму, бажання на ньому висунути чи прислужитися сусідові, дезінформувати власний народ, а відтак розколоті і поділити країну, — настільки переповнюють інформаційний, нібито національний простір, зухвалістю, цинізмом та марнославством, що дивуєшся, чому в Україні, як у США, при в'їзді до населених пунктів зазвичай немає лозунгів: «Якщо не любите Америку, то забирайтеся геть!». Чому, на відміну від цивілізованих країн, в Україні досі нема законів про натуралізацію (набуття громадянства) іммігрантів, про покарання зловмисних заперечень Голодомору (аналогічно Голокосту) як геноциду українського народу? Зрештою, чому так довго умислюємося в Україні Ідею як консолідувальний націю інтегральний чинник?

Новітня українська понад двадцятилітня практика державотворення беззаперечно актуалізує перед керівництвом, духовно-інтелектуальною елітою спільноти передовсім два основоположні завдання. **Перше: об'єднати і консолідувати націю. Без консолідованої громадянської нації звести міцний підму-**

вотворців і співгромадян, які, спираючись на минуле, мобілізують творчі зусилля та здобутки сучасні і майбутні, на становлення і консолідацію українського народу як єдиної політико-етнічної громадянської спільноти і цілісної одиниці світового співтовариства, щоб наблизити національний ідеал до найвищих досягнень людства в різних сферах розумової його життєдіяльності на шляху прогресу та добробуту.

Така дефініція достатня для нації, тяглість (спадковість) розвитку якої не переривалася. Збереження ж національної totoжності титульного народу, який упродовж віків намагалися знищити, вимагає вивчення її не лише як явище складної соціально-економічної, етнічної, культурно-мовної, релігійної, екологічної та іншої природи в духовно-інтелектуальному, феноменальному і вельми динамічному історичному контекстах, а й як багатофакторну програму сучасного розвитку країни, підвищення її суб'єктності, субсидарності, конкурентоспроможності і т. ін. Отже, УНІ — це не лише програма дій на завтра, засвоєння і збереження набутих минулого, його історичних, традиційних інституцій, а й науково обґрунтовані, консолідовані, інноваційні та інтеграційні спрямування сучасників у світоглядному, мотиваційно-ціннісному та інших духовно-інформаційних, просторово-часових вимірах. Врешті, УНІ — це семантичний знак об'єднатися, ідеологічна його основа; рівно ж — логія, за допомогою якої належить привести український корабель в гавань Державності європейського рівня, гідного трудової і вільної людини.

Запропонований підхід до концепту УНІ ґрунтується на загальноукраїнських інтересах, що акумулюються, на нашу думку, **такими сучасними складовими Великої національної ідеї — Україна: соборна, українська і гідна людини.** Не будемо деталізувати кожну складову, за якими стоїть ціла низка факторів, ресурсів, пріоритетів їх застосування тощо. Тут лише зазначимо, що соборність — це не тільки географія, а й соборна здатність нації творити Українську державу, наповнювати її добрими ділами. **Святая святых завдань УНІ — це сформувати єдиний національний економічний, мовно-інформаційний, культурний, релігійний та інші простори та допомогти всім українцям у різних регіонах усвідомити себе соборною державоцентричною нацією.** Отже, соборність —

нечас концепція гідної людини праці, її зарплати, відпочинку, захисту тощо на Заході відпрацьована давно, і введення її як складника Великої нації не націлюватиме нас на досягнення високих соціальних стандартів життя. Таким чином, з'єднуються три стратегічні напрямки державотворення: **зміцнення єдності народу** (територіально-просторової, когнітивно-творчої, патріотично-енергійної тощо), **розвиток національної ідентичності** (мовно-інформаційної, ментально-культурної та ін.) і **досягнення світових життєвих стандартів** (умови праці, рівень її оплати, соціальний захист, медичне забезпечення, відпочинок, спорт і т. ін.).

Ми також викремлюємо **Малу національну ідею: «Знання, інформація і рух (чин, дія) як робочий інструментарій вирішення тих чи інших складових Великої.** Мала ідея — це поточне, часто тактичне гасло. Мала як частина Великої стратегічної національної ідеї спрямовує за умов глобалізації продуцентів лідерської інтелектуальної власності творчу енергію наукової молоді на інтенсивне використання нових знань, досягнень науки, інтелектуально-інноваційних чинників створення модерної національної держави, економіки знань, збільшення інвестицій у розвиток людини, її культури та інтелектуального капіталу; побудову інформаційного, громадянського й правового суспільства, збереження генофонду українського народу, тяглість його розвитку в плані безперервного досягнення високої освіченості, креативності, духовності та моралі; зрештою, пізнання навколишнього світу за допомогою рідного слова. Спочатку було Слово (Logos), думка, ідея як знаннево-інтелектуальна (духовно-інформаційна) основа об'єднання людей в свідому спільноту для співпраці та творення своєї держави. **Мета сьогоднішніх складових УНІ — це соборно-консолідована нація як повноцінна, самодостатня соціально-економічне, етнокультурне, політико-правове, філософсько-історичне середовище в системі національного інформаційного простору, який не гнітить, не розвиває totoжність народу; в ньому повнокровно функціонує традиційна система передачі знань від покоління до покоління, а значить, виховується національно свідомо, цілісна людина і ковітальна спільнота.** Тобто спільнота, об'єднана національною ідеєю, самоідентифікована і здатна відроджуватися завдяки цій ідеї як синтезу державницьких,

духовно-моральних та інших цінностей, зеленій ідеології, соціогуманістичній політиці, які підживляють це середовище, розширюючи його до масштабу всеукраїнського чи навіть світового простору.

На жаль, Україна постійно відчуває загрози своїй незалежності. Тут сакраментальність шекспірівського запитання «бути чи не бути» набуває значно ширшого і трагічнішого аспекту: буття чи небуття титульного народу як державної нації зі всіма її ознаками: мовою, освітою, культурою, традиціями тощо. Аби бути, ми не можемо собі дозволити ні китайської розкоші: одна країна — різні системи, ні стовідсотково перейняти заклик патріотично сконсолідованих поляків кінця минулого сторіччя: зробимо Польщу Польщею. Ми не претендуємо ні на правління світовими морями і океанами, ні на інтереси, які — «uber.alles», а хочемо нашого обітованого: запанувати «в своїй сторонці», господарювати на «своїй — не чужій землі», мати свій інформаційний простір, нашу Україну. Водночас не хочемо, щоб у триптиху української ідеї від Хвильового: «Даеш інтелігенцію!», «Геть від Москви!», «Даеш Європу!» зловмисно із її євроінтеграційного контексту виривали гасло для розбрату, а з автора робили українського буржуазного націоналіста та доводили до самогубства. Ніхто за це не покається. Розуміємо, що нам ближчі італійці часів Гарібальді: «Ми здобули Італію, а тепер творимо італійців!».

Адже в Україні загартбник насамперед розстрілював слово і продуцентів знань, свідомості. Завжди йшлося про знеособлення людини і знеодержавлення нації у спосіб пригнічення, уповільнення, а відтак припинення їхньої духовно-інформаційної мобільності (ДІМ) як домінуючої соціального руху інформації (знань, досвіду), як фактора самодостатності та конкурентоспроможності нації, захисту її інформаційного простору, збереження мови, культури, традицій, національної ідентичності в умовах загроз глобалізаційного зодноріднення, яке в Україні має подвійну природу — залишково-імперську та невідворотно-цивілізаційну. ДІМ нації — це перманентний, природний і вільний суспільний процес передавання сучасниками наступного покоління традиційної інформації (знань, досвіду), яку вони успадкували від своїх попередників, зберегли та творчо примножили (приростили на якусь величину). І не лише для збереження своєї етнонаціональної ідентичності (тяглість розвитку), а й для того, аби не опинитися на узбіччі науково-технічного, технологічного, соціально-економічного чи будь-якого іншого прогресу як цивілізаційного планетарного явища.

Цей рух здійснюється людиною (громадою, суспільством) шляхом традиційного її передавання «по вертикалі» (від покоління до покоління) як нематеріальний трансферт і творчого генерування нових знань «по горизонталі», здобутих на рівні одного покоління (чи особистості). Якщо в першому випадку домінуюча роль належить сім'ї, школі, вишам, то в другому — науці, проектно-конструкторським організаціям, інноваційній, творчо-пошуковій активності і раціоналізаторсько-винахідницькій діяльності. Потенціал (сила, дії, чин, ефект) знань від двох попередніх векторів соціалізується як рівнодіяна, побудована на основі їх інтегрування «по діагоналі», що відображає середовищеспроможність нації, її конкурентоспроможність в певних сферах діяльності. Як знанневістка «вертикаль» спадковості (консерватизму, традиціоналізму) розвитку, так і модерна науковістка «горизонталь» креативної інноваційної діяльності потребують відповідного правового забезпечення, аби прогрес відбувався з урахуванням двох основоположних складових (традицій і новачів), оптимальне поєднання, тобто гармонізація яких забезпечує тяглість (спадковість) і модерність (інноваційність) поступу.

(Закінчення на 15-й стор.)

Що стосується третього вектора «по діагоналі», то він комплексно, у «знятому» вигляді відображає комфортні умови, необхідні для оптимізації середовищеспроможності людини (нації) зберігати як розмаїття форм своєї ідентичності, так і утримувати передові (а можливо, і лідерські) позиції в динамічних процесах сучасного розвитку людства на рівні високих нанотехнологій, нових ідеологій, «зелених» екологій та інших сфер діяльності. Ці умови стають факторами зеленого дизайну, за якого інформаційний чи будь-який інший простір у контексті УНІ не пригнічує середовище, а співвідношення використання традиційної та інноваційної інформації — адекватне потребам розвитку людини, громади і корінного (автохтонного) народу. Цьому має сприяти соціогуманістична сила міжнародного права, сила бінарного захисту прав і людини, і нації, — дієва не лише для сильних світу цього, а й здатна зберегти державницький дім (рідну хату, за Андреем Шептицьким) кожної ослабленої нації. У цьому контексті ДІМ нації — це не тільки символічна метафора, що випадково утворилася. За сутнісним наповненням вона сьогодні найбільше спроможна піднести нас до геніального Шевченкового розуміння національної ідеї — «В своїй хаті — своя й правда, і сила, і воля», до усвідомлення необхідності розвивати освіту, науку, духовно-інтелектуальний потенціал народу, його правосуб'єктність, аби у нас і «мудрість була своя», і спроможність, за Франком, «о власній силі вперед йти».

Це означає, що треба задуматися не тільки над тим, що взяти із світової скарбниці знань (бо завжди вони будуть секунд-хендівськими) для свого розвитку, а й чим оригінальним, ексклюзивним та новим її збагатити, аби не бути «тяглом в поїздах їх бистроїздних», вічним бідим родичем у земному племені людей. Тобто працювати на випередження, творити і володіти лідерською інформацією, передовим досвідом у різних сферах діяльності, а не бути «малими і несприготованими» до суспільних змін і викликів. Дієвості потрібна, хочемо того чи ні, нова парадигма буття нації. Україні треба сповідувати концепцію сталого (Ріо-20) і збереження тяглості (спадковості, неперервності) розвитку, особливо ослаблених націй, у т. ч. і української, з акцентом не лише на екологію, економіку, а й на соціогуманістичні цінності як духовно-моральні, консолідуючі імперативи збереження середовищеспроможності нації за складних умов і нових викликів. Можна пафосно стверджувати, що тільки сильний має право, але конституційно-правові рішення не повинні ігнорувати насущні соціогуманістичні проблеми ослаблених. Принаймні у цьому контексті українська освіта, мова, культурні традиції, духовність нації негайно потребують червонокнижного (аналогічно з загрозми зникаючій флорі та фауні) соціогуманістичного захисту як духовний ексклюзив нації, як фундамент її внутрішньої консолідації та інтеграції в світове розмаїття культур.

Попри те, вже нині очевидно, що

візії майбуття України не в ентропії (невизначеності спільноти, хаосі, безпорядку, маргіналізації та її креолізації), а в негентропії, тобто в гармонізації: а) національних інтересів та загальноєвропейських фундаментальних принципів свободи, соціального та економічного добробуту, захисту прав і людини, і нації; б) неоліберальної (в центрі — людина, вільна ринкова економіка) і націоналістичної (акцент на розвиток нації, патріотичної любові до неї) ідеологій. Нам пора позбутися націоналізму минулого сторіччя як ідеології поневоленої нації, а реалізувати доктрину вільної людини і нації, які всупереч ослабленню поневолювачами вибороти державну незалежність і стали на шлях самостійного розвитку, побудови інноваційної його моделі, духовного відродження та збереження національної ідентичності, економічного націоналізму і конкурентоспроможності. Шлях досягнення мети один: на основі гармонійного поєднання цих двох дотичних до них ідеологій створити нову парадигму суспільного розвитку — соціогуманістичну, яка комплексно і паритетно захищала б людину і націю як когнітивно необхідне мовно-інформаційне, звукове, візуальне, водночас природно-ексклюзивне середовище (тло, а відтак простір), де можна було б зберегти та розвивати свою національну ідентичність, ментальність, культуру, промисловість, народні промисли, торгівлю та інші сфери в умовах глобалізації.

У цьому розрізі, вочевидь, соціогуманістична парадигма — фундаментальне поняття, а введений у науковий обіг дискурс «соціогуманістичний» віддзеркалює бінарну парадигмальну сутність збереження автентичності українців, котра полягає в паритетному підході до гармонізації прав і людини, і нації; потребу їх оберігання за допомогою створення адекватного, сприятливого для розвитку середовища, в його якнайширшому інформаційно-мовному, світоглядному, національно-патріотичному, державотворчому, врешті, геополітичному, геостратегічному вимірі. Масштабність такого виміру диктує якнайшвидше надання цій бінарності статусу світового морально-правового імперативу, а відтак міжнародної юрисдикції. Не може бути вільною людиною, якщо підневільною є її нація. Конче потрібне правове зміцнення соціогуманістичного забезпечення міжнародних взаємин, адже у світі відбувається не лише експлуатація людини людиною, а й нації (нації) нацією. Водночас, якщо світове співтовариство прийняло Декларацію прав людини, то Декларації прав народів досі немає. Соціогуманізм у нашому розумінні — це новий, достойний XXI віку справді гуманний порядок міжнародних відносин у цивілізованому світі, який не девальвує поняття «гуманний» і не отождоює вислови «людський» і «людяний».

Розробляючи таку концепцію передовсім на культурологічній основі, в постколоніальному просторі маємо твердо пам'ятати мудрі соціогуманістичні настанови Махатми Ганді своїй нації: я повинен залишати всі вікна і двері відчиненими, я за те, аби звідусіль усі культури світу припливали до мого порога, але нічого не може бути

таким, що збиватиме мене з ніг і повинь заливатиме мій дім. Нам треба мати не лише свого Вашингтона, а й Ганді. Вдуже викупити Шевченка з неволі мертвих, живих і ще ненароджених енгельсгардтів, бенкендорфів, аби в Моринцях і на 200-річчя народження Пророка етнофоби не забороняли читати його думи. І це повинні робити уряд і опозиція разом, якщо вони сім'я українська — єдина, вольна і нова, а не «грязь Москви» чи євросміття, якщо серед них є справжні національні лідери світового рівня та глобального соціогуманістичного мислення.

Соціогуманістичний імператив, але вже як ідею «сім'ї» у міжнародних стосунках (за якою до найслабших ставляться з найбільшою любов'ю, а голоси сильних світу не мають морального права залишити безголосими постколоніальні народи), Папа Іван Павло II переніс у третє тисячоліття, у національну і соціальну площину цілих народів та народностей, які прагнуть стати чи вже стали на шлях повернення до своїх духовних витоків. Світ над цією ініціативою Папи в ООН, — з приводу святкування її п'ятдесятиріччя, — не застановився. Однак ця рефлексія притаманна сучасній великій соціогуманістичній минулого. Серед них — Вацлав Гавел, який пропагував «силу безсилля» як чинник, вартий уваги у міжнародній політиці. Влада безвладних конче потрібна, якщо ми хочемо збудувати громадянське суспільство. Гавел десь тут унаслідуював традиції, закладені ще Масариком. Узагальнивши їхні погляди, препарувавши їх до українських реалій, можна зазначити, як це зробив Понтифік під час пастирського візиту до Києва, згадуючи Володимира Мономаха: не дайте сильним світу цього запропастити людину. Проте, на жаль, занепадають нації, їхні мови та традиції. Оберігаючи і людину, і націю, бережемо світ. Чи не це кредо, видається, проповідує новий Папа Римський — Франциск.

Націдея повинна сприяти всеукраїнській меті: розбудувати власну модерну державу як дім нації, її рідну хату на спільних духовно-культурних цінностях, патріотичних почуваннях та інтелектуальних кодах українського народу, на традиціях, нормах і правилах, притаманних його спільноті; на інноваційних засадах модернізації національної економіки, її репрофілювання, модернізації та реструктуризації відповідно до сучасних завдань і формувань її нових укладів, підвищення рівня людського розвитку тощо. У цьому ракурсі потенціал Національної Ідеї бачиться як фундамент ідеології структуривання української спільноти в потужну соціально-економічно розвинуту націю, в європейську демократичну державу, що шанує національні традиції, протистоїть зоднірніючим процесам глобалізації, запозичує і ділиться зі світом прогресивними інноваціями та світоглядними концепціями, керується економічним націоналізмом і впевнено дивиться у майбутнє. Не здрімімося придуманою філософією дроздів над томом Канта чи пошуком універсалу, а задіймо всеукраїнський чинник розбудови України і «будемо вічні з нею!»

м. Львів

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

КВІТЕНЬ

1775 р. — російська цариця німецького походження Катерина II впровадила кріпацький устрій в Україні.

1885 р. — український історик, письменник та етнограф Микола Костомаров.

1938 р. — в Україні прийнята постанова про обов'язкове вивчення російської мови у всіх школах.

1967 р. — у Парижі виданий збірник матеріалів про арешти в Україні «Лихо з розуму» В'ячеслава Чорновола.

1891 р. — Юрко Тютюнник, заступник командувача Армії УНР Першого зимового походу, командарм Другого зимового походу, генерал-хорунжий Армії УНР.

1900 р. — Микола Яковченко, український актор театру та кіно. Народний артист УРСР (1970).

1622 р. — у Києві від поранення отруєною стрілою помер Петро Конашевич-Сагайдачний, гетьман українського реєстрового козацтва, видатний політичний і культурний діяч.

1728 р. — пожежа в Києво-Печерській Лаврі знищила бібліотеку цінних рукописів.

1920 р. — УНР і Польща уклали Варшавський договір про співробітництво, в якому визначили спільний кордон по річці Збруч. Галичина відходила до Польщі, що викликало невдоволення в Україні. Польща визнавала незалежність УНР на чолі з головним отаманом Симоном Петлюрою і розпочала спільні з ним бойові дії з визволення України від більшовицької окупації.

1937 р. — прийнято герб Української РСР.

1945 р. — почалась операція «Вісла» — етнічна чистка, здійснена польським комуністичним режимом у 1947 році проти українського населення країни. Полягала у примусовій депортації (виселенні) українців з Лемківщини, Посяння, Підляшшя і Холмщини на ті території у західній та північній частині польської держави, які до 1945 р. належали Німеччині.

1597 р. — поляки закатували лідера українських повстанців Северіна Наливайка.

1910 р. — Марко Кропивницький, батько українського театру, драматург, актор і режисер.

1648 р. — козаки Запорозької Січі під проводом Богдана Хмельницького виступили в похід проти польського війська.

1838 р. — Тараса Шевченка викликали із кріпацької неволі.

1861 р. — Чорноморське козацьке військо перейменоване на Кубанське.

1918 р. — командував ЧФ контр-адмірал Михайло Саблін оголосив наказом по флоту про перехід чорноморських портів у Чорному і Азовському морях у власність Української Народної Республіки.

1922 р. — у Подєбрадах (Чехословаччина) засновано Українську гос-

подарську академію, з 1932 р. — Український технічно-господарський інститут.

1942 р. — друга конференція ОУН прийняла рішення про розгортання боротьби УПА на два фронти, як проти німецько-фашистського, так і проти більшовицького поневолення в Україні.

1974 р. — Василь Вірастюк, український стронгмен, володар титулу «Найсильніша людина світу — 2004».

1998 р. — у Києві був убитий колишній голова Нацбанку України Вадим Гетьман.

Всесвітній день книги і авторських прав.

185 р. — Київський князь Ігор Святославович вийшов у військовий похід проти половців, який описано в літописі «Слово о полку Ігоревім».

1775 р. — височайша Рада при імператорському дворі рекомендувала Катерині II знищити Запорозьку Січ як «ненависну організацію».

1918 р. — Українська Центральна Рада зобов'язалась поставляти кайзерівській Німеччині продовольство для потреб армії.

1959 р. — утворено Спілку журналістів України.

1993 р. — у Києві розпочався 4-й з'їзд Спілки офіцерів України (СОУ).

1878 р. — професор Григорій Ващенко, педагог і психолог, ректор Української богословської академії в Мюнхені.

1920 р. — художник і графік Георгій Нарбут, автор гривні — грошових знаків Української Народної Республіки.

1965 р. — Петро Дяченко, український військовий діяч, полковник Армії УНР (із 23.06.1920), генерал-хорунжий (із 15.10.1929; наказ Війська УНР, ч. 6, 1 лютого 1961), генерал-хорунжий армії УНР (після 01.02.1961).

Був командиром полку Чорних запорожців («чорношличників»), які відзначилися у боях під Сидоровом та за Вознесенськ. Михайло Омелянович-Павленко назвав полк Чорних запорожців Петра Дяченка найкращим полком української армії.

1791 р. — почалась дипломатична місія Василя Капніста від українського дворянства до прусського короля у справі визволення України.

1918 р. — війська Петра Болбочана звільнили від більшовиків Сімферополь.

1803 р. — Олександр Духнович, український закарпатський письменник, педагог і публіцист.

1586 р. — запорозька флотилія полковника Карпа Перебийноса атакувала Кафу (Феодосію).

1907 р. — Микола Трублаїні, український письменник.

1913 р. — класик української літератури Михайло Коцюбинський.

В'ЯЧЕСЛАВ ЛИПІНСЬКИЙ — ІДЕОЛОГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Мить сьогоднішня зупиняється, коли говориш про історію. Але про історію можна й мовчати, вона сама заговорить в тобі, коли перегортаєш сторінки справжніх книжкових раритетів, яким майже сто років, і можливо, які тримав у руках сам В'ячеслав Липинський, визначний український політик, історик, філософ, дипломат, теоретик українського консерватизму. Це йому, автору фундаментальної праці «Листи до братів-хліборобів», присвячена історико-біографічна бесіда, яку підготували працівники біб-

ліотеки ім. Л. Толстого і провели для читачів українсько-канадського відділу названої бібліотеки.

В'ячеслав Липинський народився 18 квітня (5 квітня за старим стилем) 1882 року в селі Затурці Локачинського району Волинської області. Походив зі старовинного роду мазовецької шляхти. Закінчив Ягеллонський університет у Кракові і Женевську вищу школу політичних наук. 1909 року повернувся в Україну, займався науковою роботою і політичною діяльністю. В. Липинський був одним із засновників

Української демократично-хліборобської партії та автором її політичної програми. Із проголошенням у 1918 році Української Держави — повноважний

міністр і посол в Австро-Угорщині.

Не можна не погодитися з думкою історика Василя Кучабського, що Україна дала світу три найбільші постаті — Богдана Хмельницького, Тараса Шевченка і В'ячеслава Липинського.

Зацікавленість у читачів викликав огляд прижиттєвих видань книг В. Липинського, а також збірник «Хліборобська Україна» (1920–1925), які редагував визначний ідеолог національної державності.

Л. І. ТАРАХТІЙ,
завідувач бібліотеки-філії № 9 ім. Л. Толстого м. Сімферополь

СІМФЕРОПОЛЬСЬКІЙ ДИТЯЧІЙ ШКОЛІ МИСТЕЦТВ — 25!

Постійний Представник Президента України в АР Крим Віктор Плакіда взяв участь у відкритті виставки робіт учнів образотворчого відділення Сімферопольської дитячої школи мистецтв, присвяченій 25-річчю навчального закладу.

Виставку також відвідали голова Постійної комісії ВР АР Крим з питань культури Сергій Цеков, керівництво Міністерства культури АР Крим, представники місцевих органів влади.

Школа є однією із численних шкіл естетичного виховання та забезпечує профільну освіту дітей і підлітків у 5 напрямках: музичному виконавстві, хоровому співі, хореографії, образо-

творчому й театральному мистецтвах.

Постійний Представник Президента України в АР Крим Віктор Плакіда привітав директора Світлану Труфанову, колектив і учнів школи мистецтв з 25-річним ювілеєм.

У своєму виступі він зазначив, що з метою забезпечення освітньо-культурних потреб дітей, створення умов для творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку, виявлення та підтримки талановитих і обдарованих дітей Указом Президента України Віктора Януковича 2013 рік оголошений Роком дитячої творчості.

«Сімферопольська дитяча школа мистецтв є одним із провідних культурно-освітніх навчальних закладів автономії, у якому викладаються основи декількох видів мистецтв, у тому числі образотворчого, що дозволяє ви-

ховувати в юних душах прагнення до прекрасного та любов до гармонії», — підкреслив Віктор Плакіда.

В експозиції представлено понад 160 робіт, виконаних у різних техніках: натюрморт в акварелі, академічний малюнок, розпис по шовку та склу, композиція, скульптури з кераміки.

На відкритті виставки з концертними номерами виступив ансамбль відділення хорового співу СДШМ «Сударушка».

Прес-служба Постійного Представника Президента України в АР Крим

КРИМСЬКІ МАРШРУТИ АКАДЕМІКА ВЕРНАДСЬКОГО

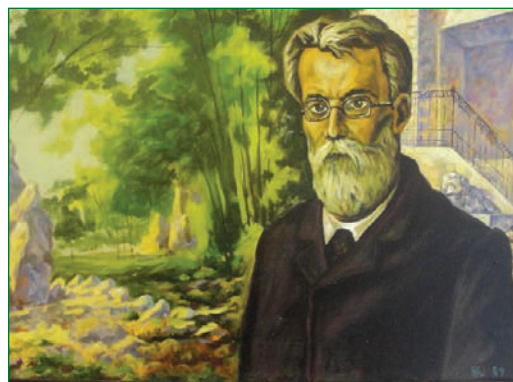
У Криму є багато місць, які можна цілком справедливо називати «вернадськими». Кожне з них відіграло значну роль у долі, залишило помітний слід у душі Володимира Івановича Вернадського, великого вченого-природознавця, одного з організаторів і першого президента Української академії наук. В одному випадку вони промайнули яскравим, незабутнім враженням, у другому — пробудили науковий інтерес, у третьому — здійснили величезний вплив на формування світогляду, викликали «уявлення більш загального, основного, найважливішого». Є куточки, де Вернадський просто відпочивав.

Основним місцем і населеним пунктам Криму, які згадуються в працях і щоденниках ученого, присвячена виставка «Кримські маршрути В. І. Вернадського», що демонструється в ці весняні дні в Кримському науковому центрі Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України з нагоди його 150-річчя. Близько сорока пейзажів, виконаних різними техніками — класичними та авторськими — олійними фарбами, аквареллю та кольоровими олівцями, створюють у маленькому камерному залі своєрідну художню панораму перебування вченого на півострові у 20-х роках ХХ століття, яке хоч і було коротким, однак дуже насиченим і плодотворним. З його ім'ям пов'язано становлення Таврійського національного університету та обрання першим ректором.

Сімферопольський період життя і ро-

боти вченого: вулиці Пушкіна і Курчатова, парк Салгірка, долина ріки Салгір, Петровські скелі, замська садиба графа М. Воронцова (основний корпус і флігель) охоплюють художні полотна живописців Клавдії Шумейко, Тетяни Крикун-Таїрової, Нінелі Солопова, Миколи Анісімова. Багато кримських художників пройшли з мольбертом науковими маршрутами Вернадського по Чорноморському узбережжю з заходу на схід, Керченському півострову, Севастополю, Батилиману (Байдарському перевалу і Форосу) та інших місцях. Результатом цих поїздок стали пейзажі Ігоря Шипіліна з видами на біостанцію у Карадазькому заповіднику, дороги в заповідний мис Аїя, із Ласпі на Кушкая, Валентини Капітонової — дороги над морем у Севастополі, Галини Родимової — храму і фортеці в Судаку, Олександра Андреева — весняного дня в Бахчисарай.

В обрамленні високогірного серпанку постає перед зором Фороська церква на пейзажі заслуженого художника України Тетяни Шевченко. Дачу В. Вернадського у Батилимані та колишній особняк Головінського в с. Лазурному зображує Олександр Кропко. А його «Зоряне небо» немов символізує високі помисли українського дослідника природи та мислителя, який збагатив науку глибокими ідеями, що стали основою нових провідних напрямків сучасної мінералогії, геології, гідрогеології, ви-

значив роль організмів у геохімічних процесах. Для його діяльності характерні широта інтересів, постановка кардинальних наукових проблем, наукове передбачення. Таким вдумливим аналітиком з поглядом філософа зображений вчений на портреті, який створив В'ячеслав Кель. А найбільшу кількість — сім замальовок з натури місць Вернадського в Криму зробив художник Анатолій Мартюков. Серед них — чудові краєвиди Сімферополя в різні пори року, башти в Балаклаві, Гурзуфські східці, хутір Михайлівський.

Враження від виставки за місяць її експонування, своє захоплення побаченим відвідувачі передали у книзі відгуків словами «прекрасно» і «сонячно». У зображених краєвидах на межі моря, степу і гір, неповторність яких відзначив свого часу академік Вернадський, вони з радістю і задоволенням впізнавали місця, де й самі побували, якими також захоплюються і люблять. Там струменіє енергія, від якої світлішає день, в очах і душі.

Валентина НАСТІНА

КОНКУРС ДУХОВНОЇ КРАСИ

«КРИМЧАНОЧКА»

Привіт! Мене звали Валерія Вахламова. Народилась я двадцять один рік тому в чудовому місті на березі Чорного моря — Алушті. Згодом переїхала до столиці Криму, яка подарувала мені найдорожчих та найрідніших друзів. Сьогодні я поєдную навчання в Кримському економічному інституті КНЕУ на факультеті економіки підприємства та працю в банківській сфері.

Невід'ємною частиною мого життя стали організація і проведення разом з моїми друзями свята Івана Купала та щорічні поїздки у Судаку на фестиваль «Генуезький шолом». Ці події щоразу стають натхненням для мене! Я дуже люблю сидіти десь на березі моря або на залишках старої фортеці та малювати в своїй уяві маленькі історії життя минулого та майбутнього. Інколи ці історії так і залишаються в моїй уяві, а інколи потрапляють на аркуші паперу та повертаються зі мною до рідної домівки, де, можливо, колись я об'єднаю їх усі в маленький збірник моїх фантазій...

Надсилайте на адресу «КС» (поштовою або електронною) ваші фотографії та коротенькі розповіді про себе на конкурс духовної краси «Кримчаночка»!

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. **Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com**